

קובץ

זמן חרותינו

"אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה" (אבות פ"ב)

יו"ל בקשר עם תקופת "בין הזמנים", ניסן תשס"ו



יוצא לאור ע"י

"ועד תלמידי התמימים העולמי"

תחת הנהלת ישיבת תומכי תמימים המרכזית – 770

ברוקלין, נ.י.

770 איסטווען פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים ושש לבריאת העולם
מאה וארבע שנים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע נשיא דורנו

©

Published and Copyrighted by
Vaad Talmidei Hatmimim Haolami
770 Eastern Parkway, Brooklyn N.Y. 11213
Tel: 718.771.9674 · Fax: 718.363.1774
Email: vaadhatmimim@gmail.com

5766 · 2006

Printed in the United States of America

פתח דבר

“אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה”

(אבות, פרק ב')

“לפלא שאינו מזכיר דבר מעניניו בתורה ומצותי” עתה, ובפרט ע”פ המדובר אשר דוקא בימים הנקראים בלשון העולם ימי חופש יש להוסיף בלימוד התורה ובהידור בקיום המצות, כיון שאז כמה דברים המבלבלים במשך ימות השנה, פטורים מהם, ועוד טעם נוסף בזה לבעלי תכונת נפש מסוימות, אשר דוקא בימים אלו שאין מחוייבים ע”פ דין הישיבה למשמעת ללמוד תורה מספר השעות בכל יום ויום, הרי מראים שברצון הטוב ומבלי ציווי מבחוץ מוסיפים על מספר זה כמה וכמה, ובפרט שעליו להראות דוגמא חי’ בסביבתו עתה מהו תלמיד ישיבה בכלל וישיבת תומכי תמימים בפרט, שממנו יראו וכן יעשו...”

(מכתב כ”ד מנ”א, תשט”ז)

בעומדנו ימים אחדים קודם חודש ניסן, ימים בהם תלמידי התמימים מכל רחבי תבל יוצאים אל תקופת “בין הזמנים” דחודש ניסן, הננו מוציאים לאור את החוברת “זמן חרותנו”, מיסוד על מאמר חז”ל אשר “אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה”.

לתקופת בין הזמנים, המכונה גם “חופש”, היו התייחסויות רבות במכתבי כ”ק אדמו”ר זי”ע. ומהם עולה תביעה ברורה לנצל זמן זה להוספה ולהתחזקות בלימוד התורה נגלה וחסידות ובקיום מצוותי. וכמו”כ, לנצל את הזמן הפנוי שנוצר כדי להוסיף בהפצת המעיינות, כל אחד במקומו הוא.

מובן ופשוט גם גודל האחריות שעל התמימים, “נרות להאיר”, המתגוררים בכל קצווי תבל – להיות דוגמא חי’ אשר גם מחוץ לזמן סדרי הישיבה לומדים בשקידה והתמדה, ובהוספה.

ואם בכל תקופה הדברים אמורים, הרי עאכ”כ בחודש ניסן, בימים הסמוכים ליום הולדתו של אבינו רוענו – י”א ניסן, ולאחמ”כ חג הפסח, ח”י ניסן יום היארציית של הרה”ג הרה”ח המקובל הרלו”צ נ”ע, וימים אחרונים של חגה”פ. וכדי לסייע בכ”ז, הננו מו”ל חוברת זו “זמן חרותנו”, הכוללת חומר לימוד למשך תקופת חודש ניסן.

לצד החוברת, יתקיים מבצע מיוחד לעודד את המשתתפים שיחיו. יש ללמוד בחוברת בכל יום, ולמלא את השאלות המצויות בסוף כל שבוע. יש לתלוש את דפי התשובות (בלבד) ולהביאם אל הנציג בישיבה לאחר החזרה לישיבה.

בחוברת נכללו שיחות, מאמרים, דפי גמרא וסימנים בשו"ע שהזמ"ג. כמובן וכפשוט, כ"ז בנוסף להשיעורים הקבועים דחת"ת ורמב"ם (והשיעורים דמס' סוטה, כנזכר ב"היום יום... " דט"ז אייר), ושיעורי הנגלה והחסידות כל אחד לפום שיעורא דילי'.

תודתינו נתונה לכל המסייעים בהכנת הקובץ, ובפרט הרה"ת חיים שאול ברוק שי' מ"ועד הנחות בלה"ק", וכן להת' שי': לוי-יצחק גארדאן ומנחם מענדל קמינקר. ובתקוה שעוד קודם לי"א ניסן נזכה להתראות עם רבינו.

ועד תלמידי התמימים העולמי

כ"ה אדר

יום הולדת הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא זי"ע נ"ע
ברוקלין, ניו יורק

תוכן הענינים

שבוע א'

הנושא: התקשרות

9	מאמר: ד"ה למנצח לדוד להזכיר, תשל"ב (בלתי מוגה)
14	נגלה: מסכת פסחים, פרק עשירי
19	שיחה: לקו"ש ח"ד, פרשת קרח
28	הוספה: פרק מתולדות כ"ק אדמו"ר זי"ע
35	שאלות לחזרה

שבוע ב'

הנושא: חג הפסח, ח"י ניסן

41	מאמר: ד"ה כימי צאתך, תשמ"ב
47	נגלה: שו"ע הל' פסח סימנים תמח, תפט
62	שיחה: לקו"ש חכ"ו, פרשת וארא א
69	הוספה: פרק אודות גלות הרב לוי יצחק נ"ע
79	שאלות לחזרה

שבוע ג'

הנושא: ענינים השייכים לנאולה

85	מאמר: ד"ה כימי צאתך, תשל"ט
91	נגלה: מסכת סנהדרין, פרק חלק
96	שיחה: לקו"ש חל"ד, פרשת שופטים א
105	הוספה: ר"ד מהסעודות דימים אחרונים דחג הפסח ה'תשכ"ז
111	שאלות לחזרה

שבוע א'

ד' - י' ניסן

הנושא:

התקשרות

מאמר:

ד"ה למנצח לדוד להזכיר, תשל"ב (בלתי מוגה)

נגלה:

מסכת פסחים, פרק עשירי

שיחה:

לקו"ש ח"ד, פרשת קרח

הוספה:

פרק מתולדות כ"ק אדמו"ר ז"ע

בס"ד. ש"פ צו, שבת הגדול, יו"ד ניסן (מאמר א'), ה'תשל"ב

(הנחה בלתי מוגה)

למנצח לדוד להזכיר גו¹, ואיתא במדרש² משל למה הדבר דומה למלך שהי' לו צאן וכעס עליהם, גירש את הצאן והתיר את הדיר והעביר את הרועה, אחר זמן חזר המלך לצאנו התחיל מכנסה ובונה את הדיר, ולרועה לא הזכיר, אמר הרועה הרי הצאן מכונסות והדיר בנוי ואני איני נזכר. כך אמר דוד, למעלה מן המזמור כיון אלקים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה, הרי הדיר בנוי, וישבו שם וירשוה וזרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה, הרי הצאן מכונסות, אמר הרועה ואני איני נזכר, לכך למנצח לדוד להזכיר. והיינו, שמזמור זה קאי במעמד ומצב שארץ ישראל (ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה³) היא בשלימות, כיון שאלקים יושיע ציון, ולא רק ציון דקאי על ירושלים, אלא גם כל ערי ארץ ישראל, יבנה ערי יהודה, ובאופן שישבו שם וירשוה, כפי שהובטח לאברהם אבינו בכרית בין הבתרים⁴. ולא עוד אלא שגם בני"י הם בשלימותם, שנקראים זרע עבדיו, דקאי על הלויים שענינם הוא לעמוד⁵ לשרת לפני הוי", ואוהבי שמו, דקאי על הכהנים (ע"ש) שמברכים את ישראל באהבה⁶, והיינו, שכל בני"י הם במעמד ומצב נעלה ביותר שלכן נקראים כולם זרע עבדיו ואוהבי שמו. אמנם, לאחר כל זה ישנה עדיין הטענה שהרועה לא נזכר, ועז"נ למנצח לדוד להזכיר. וצריך להבין, דלכאורה, כיון שהמלך כינס את הצאן ובנה את הדיר, הרי מעצמו מובן שהמלך לא שכח על הרועה השומר את הצאן, ובודאי החזיר גם את הרועה שיחזור וישמור את הצאן, ולמה צריך להזכיר על הרועה. ועכצ"ל, שהענין דלהזכיר אינו בנוגע למציאותו של הרועה ביחס להצאן, שהרי מזה גופא שהצאן מכונסות והדיר בנוי, מוכח, שהרועה נמצא עמהם, ויתירה מזה, שכינוס הצאן גופא הוא ע"י הרועה, אלא שאעפ"כ צריך להזכיר על הרועה, היינו, על עצם מציאותו כמו שהוא לעצמו, נוסף על היותו רועה של הצאן. וענין זה נפעל ע"י למנצח לדוד להזכיר דוקא.

(ב) **ויובן** זה ע"פ תורת הבעש"ט הידועה⁷ (משבעת התורות שאמר בג"ע בשנת תרנ"ב ונמסר ע"י כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע) על הפסוק⁸ קומי אורי

(1) תהלים ע, א. — הקאפיטל שמסיימים אמירתו בי"א ניסן השתא (ראה לעיל ע' 3 ואילך).

(2) מדרש תהלים יל"ש ופרש"י עה"פ.

(3) תהלים סט, לו.

(4) עקב יא, יב.

(5) לך לך טו, יח ואילך.

(6) ע"פ עקב יו"ד, ח.

(7) ראה רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל.

(8) סוטה לט, א. טושו"ע או"ח סקכ"ח סי"א. שו"ע אדה"ז שם סי"ז.

(9) ספר השיחות תרצ"ז ע' 207 — נת' בארוכה ב"קונטרס שבעת התורות שאמר מורנו הבעש"ט בג"ע

(קה"ת, תשנ"ב) ע' 61 ואילך.

(10) ישע"י ס, א.

כי בא אורך, אתם נשיאי ישראל וואָס איר לייגט אַוועק אייער תורה ועבודה בשביל טובת הרבים, וואָס וועט זיין מיט אַיך וכו'. והיינו, שנוסף על פעולתם של נשיאי ישראל בשביל טובת הרבים, בדוגמת פעולת הרועה בשביל טובת צאן מרעיתו, ישנו גם העילוי שצריך להיות אצלם בעצמם (וואָס וועט זיין מיט אַיך). ועפ"ז מובן שאע"פ שלאחרי כינוס הצאן ובניית הדיר נמצא גם הרועה עמהם, ה"ז רק מציאותו של הרועה כפי שהיא בנוגע להצאן, ולא מציאותו של הרועה כפי שהוא מצד עצמו, ועז"נ למנצח לדוד להזכיר.

ג) והענין בזה, דהנה, נשיאי ורועי ישראל הם בדוגמת רועי צאן שדואגים תמיד לצאן מרעיתם, וכדאיתא במדרש¹¹ על הפסוק¹² ומשה הי' רועה, שבחנו הקב"ה בצאן, שברח ממנו גדי (ע"ד מ"ש¹³ תעיתי כשה אובד) ורץ אחריו כו' הרכיבו על כתפו כו', אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם, חייך אתה תרעה צאני ישראל. ועד"ז בדוד, שבדקו הקב"ה בצאן ומצאו רועה יפה, שהי' מוציא קטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך, ואח"כ מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית, ואח"כ מוציא הבחורים שיהיו אוכלים עשב הקשה, אמר הקב"ה מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כחו יבוא וירעה בעמי. וכידוע מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו¹⁴ אודות בעל ההילולא דב' ניסן, שרועי ישראל לא יפרדו מעל צאן מרעיתם, אלא עומדים ומשמשים במרום. וכן הוא גם בנוגע לכ"ק מו"ח אדמו"ר ממלא מקומו, וכן בנוגע לכ"ק אדמו"ר הצ"צ בעל ההילולא די"ג ניסן (המתברך משבת זו). והנה, תפקידם של נשיאי ורועי ישראל הוא לכנס את הצאן, דזהו מ"ש¹⁵ שה פזורה ישראל, ולכן צריך לכנס את הצאן, וגם לבנות את הדיר, שזהו ע"ד מ"ש¹⁶ כתפארת אדם לשבת בית, אלא שניתוסף בזה גם מעלת הדיר לגבי בית, כיון שגם בישראל ישנה המעלה דבהמה לגבי אדם, כמ"ש¹⁷ בהמות הייתי עמך, עד לבחי' בהמה רבה שלפני האצילות (כמבואר בתניא¹⁸), וכמובן גם מהמבואר בהמשך ההילולא¹⁹ בענין הפיכת השטות שלמטה מטו"ד לשטות דקדושה שלמעלה מטו"ד, דשטות שלמטה מטו"ד הוא בחינת בהמה שלמטה מאדם, ותכלית העבודה היא לעלות לבחינת בהמה שלמעלה מבחינת אדם, ובמילא צריך להיות גם הענין ד(תפארת אדם) לשבת בית באופן של דיר.

אמנם כללות הפעולה דנשיאי ורועי ישראל בכינוס הצאן ובניית הדיר, היא, מה שהרועה והנשיא דואג רק לצאן מרעיתו, ולא לעצמו. ולכן, צריך להיות ענין של הזכרה לגבי הרועה והנשיא עצמו, שזהו"ע למנצח לדוד להזכיר.

(11) שמו"ר פ"ב, ב.

(12) שמות ג, א.

(13) תהלים קיט, קעו.

(14) אגרות-קודש שלו ח"א ע' קמא.

(15) ירמי' נ, יז.

(16) ישעי' מד, יג.

(17) תהלים עג, כב.

(18) פרק מו (סו, סע"א ואילך).

(19) ד"ה באחי לגני ה'שית"ת פרק ה (סה"מ תש"י ע' 117 ואילך).

וביאור הענין הוא, דהנה, ענינו של רועה הוא שמצד עצמו יש בו תכונות מיוחדות שבהם הוא נעלה יותר משאר בני אדם, ובגלל זה נעשה רועה עליהם. וע"ד מ"ש במדרש²⁰ על הפסוק ומשה הי' רועה, שמתחילת ברייתו הי' מתוקן לכך, אלא שאח"כ נתגלה הדבר עי"ז שבחנו הקב"ה בצאן כו', כנ"ל. והיינו, שרועה ישראל גדלה מעלת נשמתו לגבי מעלת נשמותיהם של צאן מרעיתו. וכמו במלך שגדלה מעלתו לגבי כל העם, כמ"ש²¹ משכמו ומעלה גבוה מכל העם, היינו שלא רק ראשו גבוה מכל העם, אלא גם שכמו הוא למעלה מכל העם. ועם היות שגדלה מעלת המלך והרועה, אעפ"כ, ה"ה משפיל את עצמו להנהיג את העם וצאן מרעיתו, ואדרבה, דוקא מצד גודל מעלתו עד לאופן של התנשאות עצמית, ביכלתו לירד למטה להיות מנהיג ורועה אליהם, כמבואר במ"א (בדרושי ראש השנה²² וכן בדרושי פורים בענין יביאו לבוש מלכות²³) בענין ספירת המלכות ששרשה בבחינת התנשאות עצמית [ודוגמתו בכל יום, שבנין המלכות נעשה בתפלת שמו"ע דוקא²⁴]. ועל זה היא הבקשה למנצח לדוד להזכיר, דהגם שהי' ענין הגאולה בהצאן ובניית הדיר וכו', כי אלקים יושיע ציון וגו', הרי הרועה לא נזכר, כי, זה שיש מציאותו של הרועה, אין זה אלא בשייכות לצאן מרעיתו בלבד, ולכן יש צורך בבקשה מיוחדת שיהי' ענין הגאולה גם בנוגע להרועה כפי שהוא מצד עצמו, שמצד מעלתו העצמית יכול להתעלות למעלה מעלה עד אין קץ.

(ד) **וע"ז** נאמר למנצח לדוד להזכיר, שכדי לפעול העילוי והשלימות בהרועה עצמו (גם לאחרי כינוס הצאן ובניית הדיר), צריך לעשות כלי לזה (שלכן אין זה נעשה מצד עצמו בשעת כינוס הצאן ובניית הדיר), והכלי הו"ע הזכרון (להזכיר). והענין בזה, כידוע²⁵ שזכרון שייך לספירת החכמה כפי שהיא מצד עצמה, למעלה מבחי' החכמה כפי ששייכת לבינה. וענין זה הוא למעלה מבניית הדיר, שהוא כמו בית (כנ"ל), דאף שגם בנין דיר ובית שייך לספירת החכמה, כמ"ש²⁶ בחכמה יבנה בית, מ"מ ה"ז כפי שחכמה יש לה שייכות וקשר עם בנין ובינה²⁷, משא"כ ענין הזכרון שייך למדריגת החכמה כפי שהיא למעלה משייכות לבינה. ולכן ענין הזכרון הוא כלי להתגלות מעלתו העצמית של הרועה, לאחרי ובהוספה על מציאותו של הרועה כפי שקשור עם כינוס הצאן ובניית הדיר.

(ה) **וביאור** הענין בעבודת כאו"א מישראל האומר מזמור זה. דהנה, שה פזורה ישראל קאי על הפיזור דכחות הנפש מצד ההתעסקות בעניני העולם, שזוהי כללות העבודה בימי החול בעסק הפרנסה כו', דאף שהעסק בזה הוא ע"פ

(20) שמו"ר שם, ד.

(21) שמואל"א ט, ב. ונתבאר באוה"ת בראשית ח"ד תשסד, ב. שה"ש ח"ב ע' תיד"תטו. ועוד.

(22) המשך ר"ה תרצ"ט ע' 20 ואילך.

(23) תו"א מגילת אסתר ז, ג.

(24) ראה המשך ר"ה שם ע' 17.

(25) ראה תו"א תצוה פא, סע"ג. קי, ד ואילך. סה"מ תרס"ח ע' קיד.

(26) משלי כד, ג.

(27) ראה גם אוה"ת נ"ך עה"פ (ח"א ע' תרכא ואילך).

תורה, וכמ"ש²⁸ ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ואמרו רז"ל במכילתא²⁹ זו מצות עשה, והיינו, שהעסק בעניני העולם צריך להיות באופן שכל מעשיך יהיו לשם שמים³⁰ ובכל דרכיך דעהו³¹, מ"מ, כיון שסו"ס עוסק הוא בעניני העולם, מעשיך ודרכיך (שלך) דייקא, נעשה מזה פיזור כחות הנפש כו'. ועז"נ כי אלקים יושיע ציון וגו', כינוס הצאן ובניית הדיר, היינו, לאסוף הכחות שנתפזרו בעניני העולם ולעשות להם דיר ובית, ועד לעשיית ובניית דירה לו ית' בתחתונים³². ולאח"ז באים למ"ש (בקאפיטל שלאח"ז) מזמור לדוד להזכיר, שזוהי המעלה דישראל כפי שהם מצד עצמם, שנעשים חד עם קוב"ה, כמאמר³³ ישראל וקוב"ה כולא חד, שזהו עילוי גדול יותר מהעילוי שנעשה בהם ע"י עשיית הדירה לו ית' בתחתונים (בניית הדיר), כי, בעשיית הדירה לו ית', הרי הם עדיין במציאותם, ואילו תכלית הכוונה היא ביטול המציאות לגמרי, שזהו"ע ישראל וקוב"ה כולא חד³⁴ (שנעשה ע"י התורה דוקא). והענין בזה, שמצד המציאות העצמית דישראל ה"ה במעמד ומצב שאינו חפץ בכל העילויים כו', גם לא בהעילוי דעשיית דירה לו ית', שזהו"ע תפארת אדם לשבת בית, אלא כל חפצו ורצונו הוא להיות חד עם עצמותו ית', ובלשון הידוע³⁵ שאמר רבינו הזקן בדביקותו: מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ³⁶, איך וויל זע גאָר ניסט איך וויל ניט דאין ג"ע איך וויל ניט דאין עוה"ב כו' איך וויל מער ניט אַז דין אַליין. אמנם, אי אפשר לדלג מיד לדרגא זו, אלא העבודה צריכה להיות בסדר והדרגה, דבתחילה עבודתו היא בעשיית הדירה לו ית' בתחתונים, ורק לאח"ז הולך ומתעלה בעבודתו עד שמגיע להעילוי והשלימות דישראל וקוב"ה כולא חד. וענין זה יתגלה בשלימות לעתיד לבוא, כמארז"ל³⁷ עתידין צדיקים שיקראו על שמו של הקב"ה, שזהו מקור מפורש בנגלה להאחדות דישראל וקב"ה באופן שנעשים כולא חד, שלכן נקראים בשמו של הקב"ה.

וממשיך בהמזמור³⁸ הוי' לעזרתי חושה, שכל זה נעשה באופן של מהירות (חושה), עד כדי כך, שאין צורך אפילו בהענין דלהזכיר, אלא תיכף ומיד מביאו הקב"ה לתכלית העילוי והשלימות דישראל וקוב"ה כולא חד עם הקב"ה, ובאופן דעולמך תראה בחיך³⁹, בהיותו נשמה בגוף, למטה מעשרה טפחים, בטוב הנראה והנגלה.

(28) יתרו כ, ט.

(29) הובאה בדרשות ר' יהושע אבן שועב פרשת וישב, ובספר מנחה בלולה. ובמכילתא דרשב"י יתרו שם: כשם שנצטוו ישראל על מצות עשה של שבת כך נצטוו על המלאכה.

(30) אבות פ"ב מ"ב.

(31) משלי ג, ו.

(32) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו.

(33) ראה זהר ח"ג עג, א.

(34) ראה לקו"ש חלק יב ע' 74 ובהערה 30. ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 520 הערה 42.

(35) הובא בשרש מצות התפלה פרק מ (ספר המצוות להצ"צ קלח, סע"א).

(36) תהלים עג, כה.

(37) ב"ב עה, ב.

(38) פסוק ב.

(39) ברכות יז, א. וראה תניא פי"ד (כ, א).

ספורת הש"ס

פ' ספס ה'... מ"ז ח"ה ח'ה ח"ה

גבורות הב"ח

ה' רבי'ם ד"ר... מ' ר' ר' ר' ר'

ליקוטי רש"י

כ"ז מ"ז... ח"ה ח"ה ח"ה

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים קא.

קידוש אלא במקום שערד... אף די קידוש לא יצאו אלא לרוב למה ליה

אף די קידוש לא יצאו אלא לרוב למה ליה... אלא במקום שערד

אף די קידוש לא יצאו אלא לרוב למה ליה... אלא במקום שערד

אף די קידוש לא יצאו אלא לרוב למה ליה... אלא במקום שערד

אף די קידוש לא יצאו אלא לרוב למה ליה... אלא במקום שערד

אף די קידוש לא יצאו אלא לרוב למה ליה... אלא במקום שערד

עין משמע... פ' ספס ה'...

רבינו הגאון

אף די קידוש לא יצאו אלא לרוב למה ליה... אלא במקום שערד

מעימו

אף די קידוש לא יצאו אלא לרוב למה ליה... אלא במקום שערד

פירוש ופן לרוב... אלא במקום שערד

כל ההשפעות צ"ל על-ידי נשיא הדור

לקו"ש ח"ד, פרשת קרח

המרגלים איז געווען אַ סך שפעטער, און איז פאַרענדיקט געוואָרן ערשט אין תשעה באב – איז פאַרוואָס האָט קרח ניט געקריגט אויף משה ואהרן ביז נאָך דער מעשה המרגלים?

אפילו אויב מ'זאָל זאָגן, אַז דער עיקר המחלוקת פון קרח'ן איז געווען איבער דעם וואָס אליצפן בן עוזיאל איז נתמנה געוואָרן פאַר אַ נשיא אויף די בני קהת⁵, איז דאָך אויך די התמנות פון אליצפן געווען אַ סך פריער – בעת מען האָט געציילט די לויים (וואָס מנין בני ישראל איז געווען אָנהויב חודש אייר) – אָבער קרח האָט זיין מחלוקת אָנגעהויבן ערשט נאָר תשעה באב. מוז מען זאָגן, אַז מחלוקת קרח האָט געהאַט אַ פאַרבונד מיט מעשה המרגלים.

ב. די טענה פון די מרגלים – ווי שוין גערעדט⁶ – איז געווען, אַז מען דאַרף זיין אָפגעזונדערט פון וועלט; און דעריבער האָבן זיי געוואָלט אידן זאָלן בלייבן אין מדבר, בכדי אַז וועלט זאָל זיי ניט שטערן צו זייער דביקות מיט דעם אויבערשטן דורך

א. עס שטייט אין סדר עולם¹, אַז די מחלוקת פון קרח ועדתו אויף משה ואהרן איז פאַרגעקומען נאָך דער מעשה המרגלים (און ברענגט אויף דעם אַ ראי' פון דער טענה פון דתן ואבירם: "אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו וגו'", אַז משה רבינו האָט זיי אַרויסגענומען פון מצרים צו אומברענגען זיי אין מדבר כו', וואָס די טענה באַווייזט, אַז דעמאָלט איז שוין געווען נאָך דער גזירה "במדבר הזה יתמו"²).

דאַרף מען פאַרשטיין, פאַרוואָס האָט קרח אָפגעוואַרט מיט זיין מחלוקת ביז דאָן? דער ציווי פון דעם אויבערשטן, אַז מען זאָל צונעמען די עבודה פון די בכורים און זי איבערגעבן צו אהרן ובניו, איז געווען בשעת מתן תורה אָדער משהוקם המשכן³, לכל הדעות איז כהונה גדולה דאהרן – וואָס האָט אַרויסגערופן די מחלוקת קרח – געווען בפועל בשמיני למילואים⁴, (ד.ה. ששי בסיון מיט אַ יאָר פריער, כ"ג אדר, אָדער ראש חודש ניסן), אָבער מעשה

(1) רבא פ"ח. הובא ברשב"ם ותוס' בבא בתרא קיט, א.

(2) שלח יד, לה.

(3) זבחים קטו, ב. וראה בחיי לשמות יט, כב.

(4) ירושלמי יומא פ"א, ה"א.

(5) במדב"ר ותנחומא ר"פ קרח. הובא ברש"י שם.

(6) ראה לעיל ע' 1042 ואילך.

(7) עירובין נד, ב.

מיט תורה ועבודה רוחנית, פאַרבלייבן אין מדבר און זיין אָפּגעשלאָסן פון וועלט, און אויף דעם האָט משה רבינו געענטפערט אין נאָמען פון דעם אויבערשטן, אַז מ'מוז דוקא אַרײַנגיין אין ארץ ישראל צו מקיים זיין מצוות בגשמיות און צוליב דעם איז כדאי צו פאַרלאָזן דעם מדבר, די אָפּגעשלאָסנקייט פון ענינים גשמיים וואו מען קען האָבן גרויסע השגות, ווייל המעשה הוא העיקר – דאָן איז קרח אַרויסגעקומען מיט זיין טענה: למה תתנשאו – וואָס איז אַזוי די גרויסקייט פון משה ואהרן, זייער מעלה לגבי אַלע אַנדערע אידן איז דאָך נאָר אין רוחניות'דיקע ענינים און אין לימוד התורה, אָבער אין דעם עיקר, אין מעשה המצוות בגשמיות, זיינען דאָך אַלע גלייך.⁸

ג. דערמיט וועט ווערן פאַרענטפערט נאָך אַ קשיא: ווי אַזוי האָבן קרח מיט די "חמישים ומאתים נשיאי העדה" געקענט מאַנען ביי משה ואהרן "ומדוע תתנשאו" וויבאַלד אַז "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה'" – זיי אַליין זיינען דאָך אויך געווען "נשיאי עדה", און אַזוי אויך איז דער גאַנצער שבט לוי געווען העכער פון אַלע שבטים (און מיט זייערע טענות האָבן זיי דאָך ניט געמיינט צו אויפגעבן זייער אייגענע העכערקייט, אדרבה, זיי האָבן פאַר זיך געוואָלט אויך כהונה, ווי ס'איז מובן פון דעם ענטפער פון משה רבינו "ובקשתם גם כהונה") – איז ווי אַזוי זיינען זיי געקומען מיט אַזאַ טענה וואָס איז שולל זייער אייגענע מעלה?

לימוד התורה. אָבער משה רבינו האָט זיי געענטפערט, אַז המעשה הוא העיקר און דער תכלית העילוי איז דוקא דורך מעשה המצוות בגשמיות.

דער חילוק צווישן תורה און מצוות איז: אין תורה, וואָס איר ענין איז דאָך הבנה והשגה, זיינען פאַראַן פאַרשידענע מדריגות: איינער האָט א קלענערע השגה און איינער האָט א גרעסערע השגה; מה-שאין-כן אין מעשה המצוות, זיינען אַלע אידן גלייך: די מעשה הנחת תפילין וואָס משה רבינו האָט מקיים געווען איז געווען די זעלבע מעשה וואָס עס טוט אַ איש פשוט. חילוקים זיינען דאָ אין כוונת המצוות, אָבער אין מעשה המצוות זיינען אַלע אידן גלייך.

און דעריבער איז מחלוקת קרח געקומען ערשט נאָך דעם ענין המרגלים: קרח האָט געוואוסט אַז אין לימוד התורה שטייען משה רבינו און אהרן הכהן אַ סך העכער ווי אַנדערע אידן. משה רבינו איז דאָך געווען דער מקבל ראשון פון הקב"ה, דערנאָך האָט ער די תורה געלערנט מיט אהרן, דערנאָך מיט די בני אהרן, דאָן מיט די זקנים, און ערשט שפעטער מיט אַלע אידן,⁷ וואָס דאָס מיינט אויך, אַז דער לימוד התורה פון משה ואהרן איז געווען ניט בלויז פריער אין זמן נאָר אויך העכער אין מעלה – בערך דעם לימוד התורה פון אַלע אַנדערע אידן. קרח'ס טענה "מדוע תתנשאו" איז געווען בנוגע דעם מעשה (שהוא העיקר) פון מצוות מעשיות, וואָס אין דעם זיינען אַלע אידן גלייך. און דעריבער האָט ער זיין מחלוקת אָנגעהויבן ערשט נאָך ענין המרגלים: נאָך דעם ווי די מרגלים האָבן געוואָלט אָפּגעבן זיך נאָר

(8) וזהו שאמרו ובתוכם הוי' ומדוע תתנשאו על קהל הוי', כי הוי' הוא שם העצם, שנמשך ע"י מעשה המצוות (וראה לעיל ע' 1044 הערה 20).

ד. נאָך האָבן זיי געמיינט מיט זייער טענה וועגן דער מלוכה פון משה רבינו: דער פאַרבונד פון די אנשי המדינה, מיט זייער מלך איז ניט גלייך צו אַן אַנדער פאַרבונד. לדוגמא – פון אַ תלמיד צו זיין רב. דער פאַרבונד פון א תלמיד מיט זיין רב איז נאָר אין די ענינים (פון תורה) וועלכע ער דאַרף פון אים מקבל זיין; אָבער דער פאַרבונד פון די אנשי המדינה צום מלך איז אין זייער גאַנצע מציאות: ניט נאָר באַקומען זיי פון אים ענינים וואָס האָבן צו טאָן מיט מלוכה, נאָר זייער גאַנצע מציאות איז אונטערוואָרפן דעם מלך¹².

על דרך ווי די גמרא דערציילט¹³ וועגן איינעם וואָס "מחיה במחוג קמי מלכא" (ער האָט אין דער אָנוועזנהייט פון מלך אָנגעוויזן אויף עפעס מיט אַ רמז), האָט

12 ולכן כל המורד במלך ישראל יש למלך רשות להרגו (רמב"ם הל' מלכים פ"ג, ה"ח), כי העונש הוא לפי ערך הפגם (תניא פכ"ד), והמלוכה (ומרידה בה) – נוגעת בכל מציאותו, עד לעצם חיותו.

ובזה יש לבאר הענין, דאף שמלך בן מלך שהיתה מחלוקת עליו מושחין אותו (רמב"ם שם ספ"א), לא מצינו אשר משחו את רחבעם אף שהי' עליו מחלוקת ירבעם (ועוד – שהיתה מאושרת ע"י אחי השילוני) – והוא לפי שהמחלוקת עליו היתה אחרי שישב כבר על כסא מלכותו, ואז אינה מצריכה משיחה – לפי שבישב על כסא מלכותו, כל העם קנויים לו בכל עצמותם, והמחלוקת אינה אלא בכוחות הגלויים (ובדוגמת הפושעים ומורדים בתלמידי חכמים – שגם הם יונקים חיותם מהת"ח. תניא פ"ב). שלכן, גם המורד במלך וכבר פרק עולו – יש למלך רשות להורגו – כי גם בו, נוגעת המלוכה בכל מציאותו.

13 חגיגה ה, ב. ומה דמסיים שם גברא דלא ידע כו' – היינו שבאם הי' יודע כו' וראוי לויכוח זה – הי' בה"מחויי במחוג – ענין המלך ושירות לו (וכידוע בסיפורי חז"ל ששאל לריב"ח כמה פעמים בענייני אמונה וכו'). וק"ל. ובהו מתורץ ג"כ מה שלא ענשו לריב"ח על דמחויי.

מוז מען זאָגן, אַז מיט "ומדוע תתנשאו" האָבן זיי ניט געמיינט צו מבטל זיין התנשאות בכלל, זיי האָבן נאָר געוואָלט שולל זיין די סאָרט התנשאות פון משה רבינו, דאָס וואָס ער איז געווען בהתנשאות פון אַ מלך⁹. זיי האָבן גע'טענה'ט: אמת טאָקע אַז עס זיינען פאַראַן חילוקי מדריגות צווישן אידן, און אַז די גרעסטע בעלי מדריגה קענען און דאַרפן צוליב זייער העכערקייט זיין נשיאים אויף די קלענערע בעלי מדריגה, וויבאַלד אָבער אַז "כל העדה כולם קדושים", האָבן דאָך אַלע מדריגות פון אידן אַן ערך איינע צו די אַנדערע – ווייל די העכערקייט פון איינעם אויף אַ צווייטן באַשטייט דאָך נאָר אין השגות רוחניות, וואָס איז אַ טפל (לגבי "המעשה הוא העיקר"), און אין דעם עיקר זיינען אַלע גלייך כנ"ל – במילא, האָט קיין אַרט ניט אַז משה רבינו זאָל זיין אַ מלך, וואָס דאָס איז אַ דערהויבנקייט שבאין ערוך¹⁰; וויבאַלד אַז אין דעם עיקר זיינען אַלע אידן גלייך, קענען דאָך צווישן זיי ניט זיין אַזעלכע חילוקים, אַז איינער זאָל זיין באין ערוך העכער פון די אַנדערע¹¹.

9 זבחים קב, א. שמו"ר פ"ב, ו. תנחומא בהעלותך ט. ראה הערה 5. זח"ג פג, א. ועוד.

10 ועד"ז בנוגע לאהרן שהי' כהן גדול (ראה סד"ה כה תברכו תרנ"ד). וראה ג"כ תוספתא טוף כריתות. אוה"ת וארא עה"פ הוא אהרן ומשה.

11 ראה תניא פמ"ד: ואף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג אפי' חלק אחד מני אלף ממדריגת אהבת רעיא מהימנא. – דיוק לשון "אשר ערב לבו", יש לומר, עפ"י מ"ש בתניא פ"כ אשר תשוקת וחמדת הלב היא למעלה מבחי' מחשבה ואינה אלא מקור להמחשבה (שהתחלתה היא לאחר ש"חזרה ועלתה מהלב למוח"). וזהו אומר מי הוא כו' אשר ערב לבו, להורות שאין שום מקור כלל למחשבה כזו.

דאָרפן מקבל זיין זייער חיות דורך די נשיאים¹⁸.

און דאָס איז געווען טענת קרח: "כי כל העדה כולם קדושים" – אין די זאכן וואָס אַלע אידן זיינען גלייך קדושים, אין קיום המצוות "מדוע תנשא"ו¹⁹ – פאָרוואָס איז

הפשוטים, כמו שאברי הגוף מקבלים כל חיותם, גם החיות שבצפרנים, מהמוח שבראש. וראה תניא פ"ב. לקו"ת שה"ש לה, ד.

17 גם הפושעים ומורדים בהם (תניא פ"ב). כי מכיון שהם ראשי בני ישראל, הרי חיות כל האברים מוכרח להיות נמשך מהראש דוקא.

וכן בענין המלכות, שם המלך נקרא ונתפשט לא רק על מין המדבר (גם על אנשים הכי פחותים), אלא גם על סוגי דצ"ח. וע"ד שגם גמל ואילן של עמלק צריך למחותם (מכילתא ס"פ בשלח. מדרש תהלים ט, ז). ואם בעמלק חוצפא שהיא מלכותא בלא תגא (סנה' קה, א) כן – בקדושה (ושמרוכה מדה טובה) על אחת כמה וכמה.

18 ועל פי זה יש לבאר מ"ש בספר קהלת יעקב (לבעהמ"ס מלא הרועים) מע' רבי, שנשיא הוא ר"ת ניצוצו של יעקב אבינו: היתרון דיעקב אבינו על אברהם ויצחק, אשר עניניהם של אברהם ויצחק לא נמשכו בכל יוצאי חלציהם, שהרי אברהם יצא ממנו ישמעאל ויצחק יצא ממנו עשו. משא"כ יעקב (אשר שופרי' מעין שופרי' דאדם הראשון) (ב"מ פד, א. זח"א לה, ב) שכל הנשמות היו כלולות בנשמת אדם הראשון) מטתו שלימה (ראה בארוכה לקו"ש ח"ג פ' ויצא ובהנסמן שם) וכן נשיאי ישראל, עניניהם נמשכים בכל אנשי דורם.

וכשם שבנוגע אנשי דורם, ההמשכה נוגעת בכל עניניהם ועד לעצם מציאותם כנ"ל, כן מצד הנשיאים, כל עניניהם (בתור נשיאים) גם הנעלים ביותר, פועלים על אנשי דורם. (ראה תניא פמ"ד (אשר גם במדרגת משה אשר מי הוא זה כו' אשר ערב לבו (ראה לעיל הערה 11)): אפס קצהו ושמן מנהו מרב טובו ואורו מאיר לכללות ישראל.

19 עד"ז פירוש הגאון הרגובי (בצפנת פענח על התורה) אשר "אף בדבר שהלוויים דומים עם הכהנים היינו גבי מצות שמירה מ"מ כהן למעלה והם למטה". אלא שפירושו הוא שטעות קרח הוא שלא ידע שבדבר

מען אים דן געווען למיתה, ווייל דערמיט האָט ער אַרויסגעוויזן זיין אייגענע מציאות אין געגנוואָרט פון מלך, וואס דאס איז אַ מרידה במלכות. כאַטש אַז דורך "מחווה במחוג" האָט ער נאר ארויסגעוויזן זיין מציאות. אן ענין וואָס האָט ניט געהאַט צו טאַן און ניט אַנגערירט די עניני המלוכה (ניט ווי דאָס וואָס ביי אַ תלמיד טאַר ניט זיין "מורה הלכה בפני רבו" – ווייל דאָס האָט צו טאַן מיט די ענינים וואָס ער איז מקבל פון דעם רב) – פונדעסטוועגן איז עס שוין אַ מרידה במלכות. ווייל מלוכה דאַרף דורכנעמען די גאַנצע מציאות פון יעדערן פון די בני המדינה, אויך אין זייערע פשוט'ע זאָכן, מחוויי (באַוועגונגען פון הענט) וכו'.

און אַזוי איז עס אויך געווען ביי משה רבינו, אַז דורך זיין התנשאות האָבן אידן באַקומען דורך אים ניט בלויז השגות נעלות וכדומה, נאָר אויך אַלע זייערע ענינים, ביז צו ענינים פשוטים ביותר¹⁴ (און דאָס זעלבע איז אויך ביי אַתפשוטא דמשה שבכל דרא ודרא¹⁵, ביי די נשיאים, ראשי בני ישראל¹⁶ אַז אַלע אנשי דורם¹⁷

14 ולכן כשאמר משה (במדבר יא, יג) מאין לי בשר שלא יכול לצמצם עצמו בהשפעת הבשר (ראה לקו"ת בהעלותך לא, ד), אמר לו הקב"ה (שם טז) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל גו' ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם גו', דההשפעה צריכה להיות מרוחו של משה דוקא, להיות הוא המשפיע בדורו (ד"ה בריש הורמניתא תרצ"ה (בסה"מ קונטרסים ח"ב) סעיף יט).

15 נסמן בלקו"ש ח"ג ע' 639 הערה 14.

16 כי כל ישראל הם קומה אחת שלימה וראשי הדור כוללים את הנשמות של כל אנשי הדור (כמו שהראש כולל חיות כל אברי הגוף – תניא פנ"א), ולכן ההשפעה שממשיכים לאנשי דורם, וגם בעניניהם

אויך לויטן צווייטן טעם איז ניט מובן וואָס האָט מען געדאַרפט וואַרטן ביז אויף צו מאַרגן אינדערפרי, ס'וואָלט דאָך געווען גענוג צו וואַרטן ביז ביינאַכט²³, וואָס דאָן זיינען פאַראַן די גבולות וואָס טיילן פאַנאַנדער צווישן בוקר און ערב?

אויך דאַרף מען פאַרשטיין, וואָס איז טאַקע געווען דער ענטפער אויף דעם וואָס קרח האָט גע'טענה'ט "מדוע תתנשאר", וויבאַלד אַז "כולם קדושים" און "המעשה הוא העיקר". דורך "קחו לכם מחתות" האָט משה רבינו לכאורה נאָר געוואָלט באַווייזן (און באַווייזן) אַז קרח איז ניט גערעכט און אַז אַלץ האָט משה געטאַן בציווי הקב"ה, דאָס האָט אָבער ניט מבאר געווען פאַר וואָס קרח איז ניט גערעכט. (אויך איז די מעשה הקטורת לכאורה געווען נוגע נאָר צו דער טענה אויף כהונת אהרן, אָבער ניט בנוגע דער טענה אויף דער מלוכה-התנשאות פון משה רבינו).

דאַרף מען זאָגן, אַז אין דעם הייסן וואַרטן ביז בוקר, איז פאַראַן אויך אַ ביאור פאַרוואָס קרח איז אומגערעכט.

23) שהרי מחלוקת קרח היתה ביום, וכמו שאמר רד"ל (סנהדרין קט, סע"ב): אותבה על כבא כו' כל דאתא חזי", שהי' בזמן שרואין. כן מובן שהי' ביום שהרי שאל קורח אז טלית שכולה כו' – והעם עומד "על משה מן הבקר עד הערב" (יתרו יח, יג).

לכאורה אפ"ל דא"א לחכות רק עד הערב ואז "יודע הוי" – כיון שצ"ל הקרבת הקטורת (וגם ע"י אהרן) דאינה אלא ביום – אלא דא"כ: 1) העיקר חסר בפרש"י. 2) מנ"ל הטעמים דפרש"י כיון שבלאה"כ מוכרח לחכות עד הבקר. ועכצ"ל דס"ל לרש"י (מיוסד על הדגשת הכתוב "בוקר – יודע הוי") דההודעה תלויה ב"בוקר". ולולא הטעמים שמביא – היתה באה ההודעה בהקדם – וגם כלילה אלא שע"י ענין אחר ולא – הקטורת.

בנוגע די ענינים וואָס אַלע זיינען גלייך, די ענינים פשוטים – דאַרפן אויך אידן מקבל זיין זיי דורך משה רבינו?

ה. אויף דעם האָט זיי משה רבינו געענטפערט: "בקר וידע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו", אינדערפרי וועט דער אויבערשטער לאָזן וויסן "את אשר לו – לעבודת לוי", ואת הקדוש – לכהונה"²⁰.

רש"י זאָגט²¹ דעם טעם פאַרוואָס משה רבינו האָט געהייסן וואַרטן ביז בקר: א) זיי זאָלן דערוויילע קענען תשובה טאַן; ב) צו ווייזן, אַז פונקט ווי די גרענעצן מיט וועלכע דער אויבערשטער האָט פאַנאַדערגעטיילט צווישן ערב און בוקר קען קיינער ניט צעשטערן, אַזוי קען קיינער ניט מבטל מאַכן דאָס וואָס "ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים"²².

די ביידע טעמים פאַדערן אַ ביאור: לויטן ערשטן טעם איז דאָך אַדאָי ניט מובן, פאַרוואָס מען האָט געדאַרפט וואַרטן אַ גאַנצע נאַכט ביז בוקר, מען קען דאָך תשובה טאַן אין איין וויילע, "בשעתא חדא וברגעא חדא"; און אויב אַנדערע ווערן ניט באַלד נתעורר בתשובה – איז דאָך אין דעם קיין שיעור ניטאַ: איינער טוט תשובה גלייך אויפן אָרט, ביי אַ צווייטן קען עס געדויערן ביז בוקר, און ביי א דריטן נאָך לענגער.

שהם דומים יש לזה מעלה על זה, ובהשיחה מבואר (שלא רק שיש מעלה כו' אלא) שהתחנות צריך לקבל גם את מעלתו זו – מהעליון.

20) רש"י במדבר טז, ה.

21) רש"י שם. והוא מבמדב"ר ותנחומא שם.

22) דהי"א כג, יג.

מענטשן דערפון צוקומען ישות און גאווה²⁷, פילנדיק ביי זיך די אייגענע מעלה וואָס ער איז בייגעשטאַנען שוועריקייטן און האָט מקיים געווען די מצוה, ובפרט נאָך אויב ער איז מקיים אַ מצוה בהידור. וואָס דאָס איז גאָר דער היפך פון ענין המצוה: מצוה איז פון לשון צוותא וחבור²⁸, דורך אַ מצוה ווערט מען באַהעפט מיטן אויבערשטן, אָבער דורך ישות און גאווה ווערט מען, ר"ל, אָפגעריסן פון דעם אויבערשטן, דער אויבערשטער זאָגט²⁹ אויף אַ בעל גאווה "אין אני והוא יכולים לדור".

בהעלם ובפנימיות איז עס אויך דעמאָלט תורה ומצוות, וואָס דערפאַר ווערט אָפגע'פסק'נט אין שולחן ערוך³⁰, אַז אפילו אַ רשע גמור דאַרף לערנען תורה און געוויס דאַרף ער מקיים זיין מצוות, און כאָטש אַז דערווילע איז ער דורך זיין תורה ומצוות מוסיף חיות אין קליפה, איז אָבער שפעטער, ווען ער וועט תשובה טאָן – און ער וועט געוויס תשובה טאָן, וואָרום "לא ידח ממנו נדח" – וועלן די ניצוצות הקדושה פון זיין תורה ומצוות אַרויסגענומען ווערן פון קליפה און אָנהויבן לייכטן. אָבער כל-זמן ער האָט ניט געטאָן קיין תשובה איז זיין תורה ומצוות – ווי אַן אבן טוב וואָס איז אין בלאָטע, און זיי מאַכן נאָך גערסער דעם חושך בעולם.

קען ער דאָך ביי זיך טראַכטן: וואָס איז אים נוגע צי זיינע מצוות זיינען ליכטיקע צי

ו. דער אַלטער רבי איז מדייק²⁴ דעם לשון "תשובה ומעשים טובים" וואָס ווערט אָפט געבראַכט אין דברי רז"ל (און ניט – תשובה ומצות) און איז מבאר: מעשה המצוות קענען זיין אין אַזאַ אופן אַז זיי זיינען ניט "טובים" (מאירים), זיי לייכטן ניט, – כאָטש אַז אויך דאָן זיינען זיי מצוות – זיינען חז"ל מדייק צו זאָגן "תשובה ומעשים טובים", דורך ריכטיקע תשובה זיינען די מעשים טובים ומאירים.

אַ משל אויף דעם איז פון אבנים טובות וואָס האָבן אויף זיך בלאָטע, וואָס דאָן איז ניט נאָר וואָס די אבנים טובות לייכטן ניט, נאָר אויך אַז דורך דער בלאָטע וואָס אויף זיי פאַרשטעלן זיי אויף ליכטיקייט און זיינען היפך האור, כאָטש אַז אויך ווען זיי זיינען אין בלאָטע האבן זיי אין זיך בהעלם אַלע תכונות פון אבנים טובות.

על-דרך-זה איז אויך אין מצוות: ענינם איז להוסיף אור בעולם. פאַראַן אָבער אַמאָל וואָס לפי שעה ובגילוי זיינען זיי היפך ענינם. דער לימוד התורה און קיום המצוות פון אַ רשע, איז ניט נאָר וואָס זיי מאַכן ניט ליכטיק, נאָר אדרבה, זיי מאַכן נאָך גרעסער דעם חושך און העלם אין וועלט, זיי זיינען מוסיף חיות אין קליפות²⁵. און ניט נאָר די תורה און מצוות פון אַ רשע, נאר אַזוי איז עס אויך אין תורה ומצוות שלא לשמה, צוליב פניות²⁶. וכנראה גם במוחש, אַז בשעת עס פעלט די ריכטיקע כוונה אין תורה ומצוות, קען דעם

27) עד שאפשר שיקיימו מצוה כדי לרמות כו' וכהעובדא המובא בתור"ה כאלישע (שבת מט, א).

28) לקו"ת בחוקתי מה, ג.

29) סוטה ה, א.

30) ה' ת"ת שם.

24) ראה לקו"ת דרושים לשמע"צ פה, א. שה"ש

יז, ג.

25) ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד, ה"ג.

26) תניא פל"ט.

מקיים זיין מצוות אויך אָן דער ריכטיקער כוונה, אָבער דאָס זיינען ניט קיין ליכטיקע מצוות ("בקר") און זיי ברענגען ניט צו ידיעת (גילוי) אלקות ("וידוע הוי").

און דאָס איז אויך רש"י מרמז אין די צוויי טעמים פאַרוואָס משה רבינו האָט זיי געהייסן וואַרטן ביז "בקר":

(א) "שמא יחזרו בהם", בכדי זיי זאָלן האָבן שהות צו תשובה טאָן, און כאַטש אַז תשובה קען מען טאָן בשעתא חדא וברגעא חדא, האָט זיי אָבער משה רבינו מרמז געווען, אַז עס פאַדערט זיך אַ "בקר" דיקע תשובה, אַ ליכטיקע תשובה, וואָס דאָן פועל'ט די תשובה אַז די "מעשים" (מצוות) זאָלן זיין "טובים". אויך ווען זיין תשובה קומט פון יראת העונש, איז מען אים מוחל אויף זיינע עבירות, דאָס איז אָבער נאָך ניט מזכך דעם מענטשן; ער פאַרבלייבט אין זיין ישות. עס דאַרף זיין אַ ליכטיקע תשובה, ביז – תשובה מאהבה רבה, וואָס דאָן דוקא איז "זדונות נעשים לו כזכיות", עס ווירקט אויף די זדונות ממש און אַודאָי אויף די מצוות וועלכע זיינען געווען אין גלות (ווי "זדונות") בתוך הקליפות, אַז זיי זאָלן נתהפך ווערן לזכיות, אָנהובן מאיר זיין.

(ב) "בקר, א"ל משה גבולות חלק הקב"ה בעולמו כו". משה רבינו האָט זיי מרמז געווען די מעלה פון ליכטיקע מצוות אויף די מצוות וועלכע זיינען בגלות בתוך הקליפות, כאַטש אויך זיי זיינען מצות ה', מיט דעם משל פון ערב ובוקר: ערב און בוקר זיינען ביידע דעם אויבערשטנס באַשעפענישן, און דוקא פון דעם ערב מיט בוקר צוזאַמען ווערט "יום אחד", און

זיי זיינען פינסטערע – די ליכטיקייט אָדער דער היפך, איז דאָך בלויז אָן ענין וואָס האָט צו טאָן מיט "גילויים" – המשכת העצמות איז דורך מעשה בפועל, המעשה הוא העיקר, און דורך דעם מאַכט מען אַ דירה לעצמותו; און דער רצון העליון איז דאָך (ווי עס ווערט אָפגע'פסקינט אין שו"ע) אַז ער זאָל לערנען תורה און מקיים זיין מצוות – וועט ער אַזוי טאָן. דאָס וואָס ער איז מוסיף חיות אין קליפות – איז עס ניט זיין געשעפט, זיין ענין איז – "לשמש את קוניי" ³¹, צו טאָן דעם רצון העליון, און דער רצון העליון איז, אַז אויך ער זאָל מקיים זיין תורה ומצוות.

איז דער ענטפער אויף דעם, אַז דער רצון העליון איז ניט נאָר אויפן קיום המצוות, נאָר אויך אויף כוונת המצוות. וואָרום אין "דירה לו בתחתונים" זיינען דאָ צוויי ענינים ³²: מען דאַרף מאַכן אַ דירה לעצמותו, און אַז דער עצם זאָל דאַרט שטיין בגילוי, עס זאָל זיין אַ ליכטיקע דירה, ובכדי אַז די דירה זאָל זיין אַ ליכטיקע דאַרפן זיין ליכטיקע מצוות, מצוות וועלכע באַלייכטן און איידלען אויס דעם מענטשן מיט דער וועלט וואָס אַרום אים.

ז. און דאָס איז געווען דער ענטפער פון משה רבינו אויף טענת קרח ועדתו: אמת טאַקע אַז המעשה הוא העיקר, אָבער דער קיום פון מצוות דאַרף זיין אין אָן אופן פון "בוקר", עס זאָלן זיין ליכטיקע מצוות, וועלכע זאָלן ברענגען צו "וידוע הוי", צו ידיעת וגילוי ³³ אלקות. מען קען טאַקע

(31) קדושין פב, א.

(32) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 956.

(33) ראה תניא ספ"ג.

פּאַראַן אַזוינע וואָס טענה'ן, אַז מען דאַרף האָבן בלויז מעשה המצוות, אָבער לימוד החסידות און עבודה שבלב איז ניט אַזוי וויכטיק, ווייל המעשה הוא העיקר. לערנט אונז דאָ תורה, אַז דער סדר העבודה דאַרף זיין ניט ווי שיטת המרגלים, אַז מען קען יוצא זיין מיט רוחניות אַליין, און ניט ווי שיטת קרח ועדתו, אַז מען קען יוצא זיין מיט מעשה אַליין נאָר ביידע זאָכן מוזן זיין צוזאַמען.

און ווי מען האָט געזען די הנהגה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר, דער בעל השמחה פון י"ב תמוז, אַז ער האָט זיך מוסר נפש געווען אויף ביידע זאָכן: ער האָט געלייגט די גרעסטע כוחות, ביז צו מסירת נפש בפועל, אויף ענינים פון מעשה, אַז אַ אידיש קינד זאָל לערנען אַל"ף ב"ת; אַז אַ איד זאָל מקיים זיין אפילו נאָך איין מצוה (כאָטש יענער איז נאָך לגמרי ניט געווען שייך צו כוונת המצוות און צו דער פנימיות'דיקער אויסאיידלונג וואָס ווערט דורך איר, און אפילו פון מצוות בפועל איז ער נאָך אויך געווען ווייט, דאָך האָט זיך דער רבי מוסר נפש געווען, אַז דער איד זאָל מקיים זיין לכל הפחות איין מצווה); און גלייכצייטיק האָט דער רבי געלייגט די גרעסטע כוחות און זיך מוסר נפש געווען צו פאַרשפרייטן תורה, פנימיות התורה ביז צו עבודת התפלה כדבעי.

און דאָס איז דער וועג וואָס דער רבי האָט אָנגעוויזן פאַר אַלע וואָס זיינען שייך צו אים און הולכים בעקבותיו, אַז מען זאָל טאָן אין ביידע קוים: פונקט ווי מען דאַרף טאָן אין "המעשה הוא העיקר", דאַרף מען אויך זען, אַז די מעשה זאָל זיין אַ ריינע און אַן איידעלע, וואָס דאָס טוט זיך אויף

רז"ל זאָגן³⁴ אַז דאָס איז יום הכפורים, און פונדעסטוועגן איז ערב – פינסטער, און בוקר – ליכטיק.

און אין דעם איז אויך דער ענטפער אויף דער טענה "ומדוע תתנשאו": אמת טאַקע אַז "כל העדה כולם קדושים ובתוכם הוי", אַז יעדער איד איז הייליק און ניט בלויז מצד זיין נשמה נאָר אויך מצד זיין גוף, און דורך זיין קדושה האָט ער בכח (דורך זיינע מצוות) צו ממשיך זיין עצמות – "ובתוכם הוי", שם העצם – דאָך וויבאַלד אַז מצוות איז ענינים, זיי זאָלן לייכטן, זיי זאָלן זיין מעשים טובים ומאירים, איז א) דאָ אַן עילוי אויך אין מעשה המצוות פון משה רבינו אויף די מצוות פון אַלע אַנדערע אידן, און דער עילוי איז אַן עילוי שבאין ערוך. ב) מען דאַרף מקבל זיין אַלע השפעות פון משה רבינו, ואתפשטותי דילי' שבכל דרא ודרא, ניט בלויז בנוגע עבודת המוח והלב, נאָר אויך בנוגע מעשה המצוות³⁵, ובפרט – אז זיי זאָלן זיין מעשים טובים ומאירים.

ח. די הוראה פאַר אונז פון די צוויי סדרות, שלח און קרח, איז:

פּאַראַן אַזוינע וואָס טענה'ן, אַז מעשה המצוות בפועל איז ניט נוגע אויף אַזוי פיל, דער עיקר איז – עס זאָל זיין אַ אידישע האַרץ, "רחמנא ליבא בעי"³⁶;

(34) ב"ר פ"ג, ח.

(35) להעיר מתניא פמ"ב (ס, ב) דיראה המביאה לקיום המצוות זוטרתיה היא לגבי משה כו'.

(36) סנהדרין קו, ב ושם הקב"ה. אבל כן הוא ברש"י שם. זח"ב קס"ב ב. זח"ג רפא, ב. יסוד מורא לראב"ע שער ז. ספר חסידים סי' תקץ. בהקדמת חובת הלבבות.

בתחתונים, א דירה אין ביידע זאכן: עס
זאל זיין א דירה לעצמותו און אז דער עצם
זאל זיין בגילוי.

(מלקו"ש ח"ד פ' קרח – משיחות ש"פ קרח תשכ"ב)

דורך לימוד פנימיות התורה און עבודת
התפלה.

און דורך דער עבודה אין ביידע קוים
צוזאמען מאכט מען א דירה לו יתברך



הוספה

פרק מתולדות כ"ק אדמו"ר זי"ע

לידתו

פאר הבית היה הבכור שבבניו אשר נולד בניקוליב בעת שאביו היה עדיין סמוך על שולחן חותנו, הרב מאיר שלמה, ונקרא שמו בישראל מנחם מענדל על שם זקנו הגדול אדמו"ר ה"צמח צדק".

על לידת בנה בכורה סיפרה אמו הרבנית חנה באחת ההזדמנויות, כי באותו יום שנולד – י"א ניסן תרס"ב – קיבל בעלה הרב, ששה מברקים מרבו אדמו"ר הרש"ב, ובהם שאלות והוראות הקשורות בלידת הילד.

הברית

הברי"מ של הרך הנולד התקיימה ביום שני דחומ"פ, ח"י ניסן, יום הולדתו העשרים-וארבעה של אביו, בכיתו, ובהשתתפותו של הסבא הרב מאיר שלמה, וכן בהשתתפות הסבא השני הרה"ח ר' ברוך שניאור. כדרכו בקודש הסביר האבא, רבי לוי יצחק, עפ"י קבלה את הקשר בין שני האירועים שהיו באותו יום דוקא. בשמחה זו השתתפו כמעט כל בני העיר ניקוליוב, החל מגדולי רבניה, חכמיה וחסידיה – ועד להמונים הפשוטים.

אחד מזקני המשפיעים בארה"ק מספר לנו את אשר אירע במהלך סעודת הברי"מ:

החסיד ר' אשר גראסמאן, שו"ב דניקוליוב, היה מוזמן לאותה סעודה. אבל מאחר שהקפיד, כמנהג החסידים, שלא לאכול בחג הפסח מחוץ לביתו – לא אכל מאותה סעודה.

הסבא ר' מאיר שלמה, אשר דעתו חלשה מכך, נענה לאותו חסיד:

- באמת, אשר, ראוי אתה לנזיפה, כי אצלי מותר לך לאכול. אבל מה אעשה ואיני יכול לנזוף בך כי הנני חב לך את חיי!

וגופא דעובדא הכי הוא:

הרב מאיר שלמה נתקף פעם במחלת הטיפוס – מחלה שהפילה חללים רבים בתקופה ההיא, מאחר שלא הצליחו לייצר כנגדה את התרופה המתאימה. מכיון שכך, ובכדי למנוע התפשטותה, נוהגים היו השלטונות להוציא את החולים למחנה-הסגר מבודד, הרחק מהעיר.

באין תרופה למחלתם, היו אומללים אלה מתפתלים ביסוריהם, עד צאת נשמתם, ר"ל, פרט לרופא, אשר היה מבקר אצלם אחת ליום ומספק להם תרופה להשקיט את כאביהם. כן לא הורשתה כל גישה אליהם מאנשים מבחוץ, לרבות קרובי משפחה, וכך היו נופחים את נשמותיהם בודדים וגלמודים, בימיהם ושעותיהם האחרונות עלי אדמות.

ככל השאר, נלקח אף הוא – רבי מאיר שלמה – למחנה ההסגר המרוחק, בודד ומבודד וחסר-אונים.

ידידו הנאמן, הרב אשר גראסמאן, בהודע לו הדבר – מיהר למחנה ההסגר, וספר התניא בידו. באין אפשרות להכנס לחדרו, עמד ר' אשר ליד הפתח, והתחיל לקרוא בקול רם את אגרת הקודש, סי' י"א, ד"ה "להשכילך בינה", בו מבואר כי אין רע יורד מלמעלה, ועל האדם לשמוח בכל עת ושעה באמונתו בה' המטיב עמו בכל רגע כו'; המאמין לא יחוש משום יסורים בעולם וכי הכל טוב בתכלית וכו'.

בתום הקראתו, עזב ר' אשר את המקום וחזר לביתו. כך חזר ונשנה המחזה מדי יום ביומו, במשך שלשים ימים רצופים: הוא הי' מגיע למחנה הסגור שמחוץ לעיר, בידו ספר התניא, קורא בקול רם את כל הפרק, וחוזר על עקבותיו.

המענין הוא, שלמרות הסכנה שריחפה עליו, הוטב מצב בריאותו יותר ויותר, עד אשר חזר לאיתנו כמקדם.

הוא עצמו, רבי מאיר שלמה, סיפר, כי מיד לאחר ששמע את פרק התניא, מדי יום ביומו, יוצא מתוך גרונו של ידיד נפשו ר' אשר – הרגיש כי הולך הוא ומחלים, וכי מצב בריאותו משתפר יותר ויותר!

בטרם האכילה האמא את התינוק, נוהגת היתה ליטול את ידיה, והאבא, רבי לוי יצחק, היה רגיל לציין לשבח עובדא זו.

גם האמא עצמה התבטאה פעם:

- "בעלי צוה עלי ליטול את ידיו של התינוק בכל עת שיתעורר משנתו וירצה לאכול – החל מיום לידתו, משא"כ אצל שאר הבנים. כנראה שהיתה זאת הוראה מהאדמו"ר מוהרש"ב נ"ע".

בהזדמנות אחרת סיפרה הרבנית חנה ע"ה לאחד החסידים על הפירוט של שלש מן ההוראות האלו: להכין עבור הרך הנולד טלית קטן, כיפה ונטילת ידים.

באחת ההזדמנויות התבטאה הרבנית על בנה בפני משלחת חסידים שביקרו אצלה: "איין זאך קען איך אייך זאגען, אז ער איז א קדוש מבטן ומלידה" (אחת אוכל להגיד לכם, כי הוא קדוש מבטן ומלידה)!

באחד הימים חלה התינוק במחלת סיפנאי-טיף (טיפוס). מהאדמו"ר מוהרש"ב הגיעו אז לבית ההורים מברקים, ובהם הדרכות ועצות איך לטפל בתינוק.

ילדותו

גדולות ונצורות מסופר על תקופת ילדותו ונערותו. נצטט כאן אחדים מהם, כפי שמסופר בשמה של אמו הרבנית:

* בהיותו ילד כבן שתים, כבר שאל את ארבעת הקושיות בעת שהיה מיסב אל שולחן הסדר יחד עם הוריו.

* פעם, בעת שהתפללו תפילת ערבית בבית אביו, קפץ הילד, בן השנתיים וחצי, מעריסתו והצטרף בתפילה יחד עם המתפללים. אמו, שהבחינה בכך, מיהרה אליו והוציאתו מהחדר מחשש עינא בישא.

* פעם התנפלו בריוני העיר ניקוליוב על היהודים וערכו בהם פרעות, היהודים הסתתרו במקומות-סתר שונים עד יעבור זעם. במקום-מחבוא אחד, שם היה מוסתר הילד ומשפחתו התקבצו הרבה נשים וטף, אלה הצאן אשר לא ידעו על מה ולמה כל ההמולה הזאת בכו, כדרכם, בקול, וגדולה היתה הסכנה על גילוי מקום מחבואם על ידי קולות הבכי שבקעו משם. מה עשה הילד הפיקח אשר עמדה לו בינתו על הסכנה שבדבר? הסתובב לו בין העוללים הרכים; לא' ניסה לספר סיפור ילדותי מרתק, לשני הגיש איזה ממתק, לשלישי ליטף על לחיו או השתיקו באופן אחר – והוא בן פחות מחמש!

ב"חדר"

לא הרחק מביתו של רבי לוי יצחק ביקטרינוסלב, התגורר אחד מחשובי החסידים, ורבי שניאור זלמן וילנקין שמו.

אחד מחדרי ביתו שימש כ"חדר", בו התקבצו מקצת מילדי העיר ללמוד תורה אצל רבי שניאור זלמן, אשר היה מחדיר בילדים הרכים רוח של תורה באוירה חסידית על טהרת הקודש.

לא היה זה חדר במחתרת, כי על כן מדובר בשנת תרס"ט, שמונה שנים בטרם פרוץ המהפכה הקומוניסטית, כאשר שלטון הצאר לא רדף ולא התנכל ליהודים שלמדו תורה כפי שעשו זאת השלטונות הסובייטיים.

היה זה רבי לוי יצחק אשר הרגיש והבחין בכשרונותיו המיוחדים, כי איש זה ראוי להיות המלמד של בניו, כי על כן חדור היה ביראת שמים טהורה, חסיד במלוא מובן המלה, והוא אשר יצליח להחדיר בהם תורה, חסידות ויראת שמים.

תחילה למד אצלו בנו הבכור, ולאחר שהגיעו לגיל החדר נכנסו ללמוד אצלו גם שני בניו האחרים.

כמה כיתות היו שם; כתה אחת למדה התחלת חומש, השניה חומש עם פירוש רש"י, והשלישית – גמרא. הסדר היה אצלו, כי בעת שלמד עם הכיתה השניה, לדוגמא, חזרו ילדי

הכיתה הראשונה על פסוקם שלמדו זה עתה, וכאשר למד עם הכיתה השלישית חזרו על לימודם ילדי הכיתה השניה, וכן הלאה.

באותו "חדר" למד גם הילד נחום גולדשמיד, בנו של הרה"ח ר' יצחק גולדשמיד ז"ל. כעבור שנים רבות מאז כאשר נזכר על שנות ילדות, היה הרה"ח ר' נחום גולדשמיד – הילד נחום מאז – מספר חוויות שונות ממה שזכור לו מאותן השנים. בהיות והוא האיש אשר ידע לספר אודות ילדותו של הרבי, הבה נשמע, אפוא, את הדברים ממקור ראשון:

* "בכתה הגבוהה למד רק תלמיד אחד, הרי הוא בנו בכורו של רבי לוי יצחק, אשר הפרש של שלש שנים הפריד בינו לבין אחיו השני לו; ובכיתה הנמוכה למדו שני בניו האחרים של ר' לוי יצחק, יחד עם עוד כמה ילדים מהעיר, אשר אני הייתי אחד מהם.

תחילה למד המלמד את שיעורו עם הרבי באחת מפנינות החדר, ובאותה שעה היו ילדי הכיתה הנמוכה חוזרים על הגמרא. לאחר מכן היה מתפנה ומלמד את ילדי הכיתה הנמוכה, כאשר הרבי חוזר בפניה נפרדת על שיעורו. מה שלמד אתו לא זכור לי".

* "רק ילד אחד היה יושב רוב הזמן ושוקד על לימודו לבד – היה מספר רבי נחום בהתפעלות – היה זה הרבי, אשר המלמד היה מוצא לו זמן במשך היום ללמדו באופן אישי, ובשאר שעות היום היה יושב וחוזר על לימודו, וממשיך ללמוד באופן עצמאי".

* "בטבע ההתמדה בחסד עליון ניחנו שלשת בניו של ר' לוי יצחק מקטנותם, ולא סתם התמדה אלא התמדה יוצאת מהרגיל. ההתמדה של השלשה הגיעה לכדי כך, שאמם היתה צריכה לנתקם מדפי הגמרא כדי להאכילם, ולולא היא – לא היה להם מושג על תנאי אכילה, שתיה ושינה אנושיים. שוקדים היו ומרותקים ללימודיהם.

בעלי זכרון נפלא היו. די היה להם לראות משהו פעם אחת – (כבר היה הדבר כאילו ניצב נגד עיניהם לעולם; המושג של "שכחה" היה חוץ לתחומם. בעלי כשרונות יוצאים מן הכלל היו. טבעם של האחים חלוק היה: הרבי מטבעו היה רציני, ורציניות תמידית היתה נסוכה על פניו; ואילו אחיו הבא אחריו – לייבל – לא היה כה רציני, והיה מרבה בדברים עם הנפגשים עמו בבדיחות וחיידודים".

ומסכם הרה"ח ר' נחום גולדשמיד:

"מדרכי בני אדם וטבעם, שכאשר הופך אדם ל"גדול", הנה אלו שהכירוהו מקטנותו אינם מהדרים ואינם מרגישים בכבודו כל-כך, מאחר שכאשר היה בחברתם לא הכירו בו במעלות מיוחדות. משא"כ בנוגע לרבי, הנה אדרבה; מי שהכירו מקטנותו, הרי גדלה אצלו הדרת-הכבוד כלפיו, כי מקטנותו כבר היה "רבי"; תמיד היה רציני ומתמיד, ממש לא פסיק פומיה מגירסא, ואף פעם לא היה ילד".

הלימוד בצוותא אתו ביחד ב'חדר' העירוני נמשך כשנה. כשמלאו לרבי תשע שנים, אמר המלמד העירוני לאביו של הרבי, כי אינו מסוגל ללמד אותו יותר מכיון שהוא כבר גדול בכשרונותיו לגביו. אביו נאלץ, אפוא, להביא מלמד ת"ח גדול מעיר אחרת עבור בנו לבד, ומקום הלימוד היה בביתו של רבי לוי יצחק.

מסופר על סופר ומשורר ידוע, מר א. שלונסקי, שהושפע מאד בקטנותו מילדיו של רבי לוי יצחק, ומכיון שבביתו לא נהגו באורח-חיים דתי, ואף הכשרות היתה מפוקפקת שם, היה אוכל בביתו של הרב, ועד גיל בר-מצווה הלך לחדר וגם לישיבה, בזכות קרבתו לילדי רבי לוי יצחק.

בביתו של הרבי שליט"א מבעלז אצל הרבי, סיפר לו הרבי, כי בשנות ילדותו הובא לביתו מלמד מליטא, ואביו הרלו"י הקדיש לו חדר מיוחד בבית. פעם, ביום ט' באב, החליטו הילדים להציץ לחור המנעול, כדרכם של ילדים, ולברר מה עושה המלמד בחדרו (כ"ק אדמו"ר הסביר, שבכוונה תחילה הקדיש לו חדר למגורים בתוך ביתו, בכדי שהילדים יוכלו ללמוד ממנו גם מאורח חייו והתנהגותו האישית, ולא רק מלימודו), ומה נדהמו כאשר ראוהו יושב ליד גמרא ולומד בעיצומו של צום תשעה באב, כאשר שאלוהו לאחר מכן על סיבת הדבר, ענה להם מכיון שבעולם האמת בין כה ילקוהו – מוטב לו שיהיה זה על לימוד תורה...

שנות נעוריו

מרבית שנות נעוריו עברו על הנער בבית אביו הגאון, ובבית מלא-תורה זה, רכש לו את ידיעותיו המפליאות בכל חדרי התורה. עדי ראייה מספרים, שאביו היה לומד עם בנו לילות שלמים,

הרי כמה מסיפורי-שבחם של ההורים על בנם-בכורם :

מסופר בשם הרה"ח ר' שניאור זלמן וילנקין ז"ל, כי באחד מימי הש"ק כאשר מוהלרלוי"צ דיבר לפני הקהל בתורת הנסתר, העיז אחד מהנוכחים לשאול אותו – בפני מי אומר הוא כל זאת, הרי אין כאן איש אשר יבין את דבריו? ! ענה לו רבי לוי יצחק: שם, בפניה, ישנו בחור אחד אשר הוא מבין את כל מה שהנני אומר (כוונתו היתה, כמובן, לרבי – בנו בכורו) !

לא פעם, כאשר רבי לוי יצחק התייעץ עם הרבנית בענין מסוים – היתה מעירה: מען דארף הערן וואט זאגט מענדל. ער האט א גלייכע קאפ (יש לשמוע מה דעתו של מענדל. הוא מחונן בסברא ישרה).

גם התבטאה פעם: בעלי הרב לא אהבו כאהבת האב את הבן גרידא, אלא העריכו והתחשב בדעתו בענינים שונים עוד מילדותו !

כאשר פרצה פעם מגיפת טיפוס בעיר אשר הפילה חללים רבים מישראל – סיפרה הרבנית על בנה – החליט שלא עת לחשות, ויש לפעול במהירות כדי להציל נפשות מישראל. ואמנם, התמסר בכל מרצו להביא מזור ותרופה לחולי בית ישראל.

פעילות זו כרוכה היתה בסכנה מרובה, באשר המחלה המידבקת עלולה היתה לגרוף גם אותו. אך, הצעיר הנמרץ לא התחשב בה והמשיך לפעול נגדה עד... עד אשר המחלה האיומה הדביקה גם אותו !

באותם הימים – מספרת הרבנית על אותם ימי חרדה – קדח גופו של הצעיר מחום גבוה מאד, ומתוך קדחת המחלה לא פסק פיו מלמלמל על אצילות, בריאה, ועל תפקידו של האדם עלי אדמות, בעולם הזה הגשמי...

פעם – סיפרה הרבנית – נסעה בימי הקיץ לנאות-דשא באיי קרים, באחת העיירות השוכנת על שפת הים השחור.

יום אחד הגיעה לאזני הנופשים ידיעה קשה, שאחד הילדים ששט בסירה קטנה התרחק מהחוף והחל לטבוע. כאשר התקרבה לשם הרבנית, יחד עם עוד אנשים, לעמוד על המתרחש – נדהמה לראות, כי בנה בן התשע, הוא אשר הציל את הילד מטביעה!

"היה לנו עץ גבוה בחצר ביתנו – סיפרה פעם הרבנית להרה"ח ר' אלכסנדר בן-נון ז"ל – הילדים היו מטפסים עליו עולים ונופלים למטה. "מיין מענדל" ("מענדל שלי") היה מטפס ועולה עד הסוף למעלה, ולא נופל. הוא היה אז כבן 5-6. כאשר שאלתי אותו: איך זה, מענדל, שכולם נופלים ואתה לא? – השיב: הם מטפסים, מסתכלים למטה, נבהלים ונופלים; אני מסתכל למעלה, ומי שמסתכל למעלה אינו מפחד, ולכן אינני נופל..."

על מהלך מחשבותיו עוד בימי ילדותו בעיני גאולה, הבה נקרא במכתבו, מיום י"א ניסן ה'תשט"ז, בו כותב אודות תקופת ילדותו וביקורו בחדר:

מיום הלכי לחדר, ועוד קודם לזה, התחיל להתרקם בדמיוני ציור גאולה העתידה – גאולת עם ישראל מגלותו האחרון; גאולה כזו ובאופן כזה, שעל ידיה יהיו מובנים יסורי הגלות, הגזרות והשמדות. וכחלק מעתיד מזהיר זה, וכחלק מגאולה זו, יהיה 'נשיא זה מלך, לא נשיא שבת – אלא שאין על גביו אלא ה' אלקיו" (הוריות יא סוף ע"א). והכל יהיה באופן אשר בלבב שלם ובהבנה מלאה יאמר ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בך וכו'.

שנת הבר-מצוה

אחד החסידים ביקר פעם בישיבת "תורת אמת" בירושלים ת"ו. כאשר שאלו ראש הישיבה, הגאון רבי משה ליב שפירא ז"ל, על שמו ומוצאו, ענה, שהוא מיקטרינוסלב שברוסיה.

כיון ששמע ראש הישיבה את שם העיר, שאלו מיד באם הכיר את רב העיר, רבי לוי יצחק, ואת בנו הבכור. ענה לו החסיד, שהכיר היטב את רבי לוי יצחק ובנו, ואף סיפר שזכה להשתתף בשמחת הבר מצוה של בנו. כן זוכר הוא היטב, כאשר שאל רבי לוי יצחק את בנו הבר-מצוה: דו ווייסט וואט דו ווערסט היינט (היודע אתה מהו היום הזה לגבך)?

לא ענה לו החתן מאומה, והתשובה היחידה שלו היתה – שני זרמי דמעות שפרצו מעיניו.

על אירוע אחר בעת חגיגת הבר-מצוה, סיפרה אמו הרבנית:

"לאחר דרשתו של בר-המצוה, שהותירה רושם עז על כל השומעים, התייפח הנער בבכי

גדול. רבים מהאורחים, בראותם את בכייתו, הצטרפו אליו והתחילו לבכות אף הם.

נודע לי, שבעלי דרש במפגיע מבננו שיבטיח לו הבטחה מסויימת. לא ידעתי באיזה ענין היה מדובר. אבל זכורני שבליל שבת – י"א ניסן חל בשנת תרע"ה ביום שישי – כאשר סוף סוף ניאות הבן והבטיח מה שנתבקש, נהייתה שמחה רבה בבית, והריקודים נמשכו עד שעה מאוחרת בלילה".

בעת שהגיע למצוות – מספרת אמו בשם בעלה הרב – היה כבר גאון עולם!

בפרק אחר בספר זה מסופר אודות ההתנגדות שהיתה מטעם התנועה הציונית להתמנותו של רבי לוי יצחק כרב העיר, ואשר בסופו של דבר הפך הוא עצמו, ראש התנועה, שמעריל פאליי, לאחד המצדדים הנלהבים למינויו כרב.

הרבנית חנה ע"ה שסיפרה כל זאת הוסיפה:

- "בחגיגת הבר-מצוה של בני השתתף גם אותו שמעריל. לאחר שהחתן סיים את דרשתו הנפלאה, ניגש אלי לברך ברכת מזל טוב, והעיר, כי הוא מרגיש את עצמו מאושר על שהיה לו חלק בהבאת רב כזה, ובן כזה, לעירו!"

הצנע לכת היה הנער מעודו; שתקן, ממעט בדיבורים ומכונס בתוך עצמו. בחדרו הקטן אשר בבית אביו היה הנער מתבודד לו בינו לבין עצמו ומתעמק בלימודיו. למרות שאביו היה רבה של העיר, והבית היה מוקד של פעילות, לא הפריע הדבר לנער אשר ישב לו על תורתו ועבודתו.

ביתו המרווח של רבי לוי יצחק פתוח היה לרווחה בפני כל, ומי שנכנס בו, היה בעל הבית מקבלו בסבר פנים יפות, במידת הכנסת-אורחים שהתברך בה.

בזמן המלחמה התאכסנו אצלו פליטים שונים, ובין הפליטים הללו היה רב מפורסם אחד, מגדולי הרבנים בפולין.

בהיותו מתאכסן בבית הזה, היה בוחן את בניו של רבי לוי יצחק, אחד אחד, בחדר סגור. לאחר שבחן את הנער הבכור ויצא מהחדר, נענה בהתרגשות; א בחור'ל פון פערצן יאהר – וואו מ'כאפט אים אן אין ש"ס, זאגט ער ווייטער אויף אויסנווייניג דעם לשון פון גמרא מיט רש"י, ווארט ביי ווארט: ("בחור בן ארבע-עשרה, היכן ששואלים אותו בש"ס – ממשיך הוא בעל-פה את הלשון של הגמרא עם רש"י, מילה במילה!")



שאלות

- שבוע א' -

שאלות במאמר

ד"ה למנצח לדוד להזכיר ה'תשל"ב

(א) מדוע הלוויים נקראים "זרע עבדיו"?

1. כיון שהם לא השתעבדו במצרים והיו תמיד עבדי ה', בשונה משאר השבטים.
2. כיון שהם עומדים ומשרתים לפני ה' במקדש.
3. כיון שעבודת ה' שלהם נעלית משל שאר השבטים.

(ב) מהו ענין בניית הדיר שפועל הנשיא אצל בני ישראל?

1. כינוס ואיחוד בני ישראל, כדיר שענינו כינוס הצאן.
2. שהנשיא מגן ושומר על עם ישראל, כדיר המגן על הצאן.
3. שתהיה לבני ישראל את מעלת ה'בהמה', שטות שלמעלה מטעם ודעת.

(ג) מדוע צריך להזכיר על הרועה?

1. כי הנשיא דואג רק לעמו, צאנו, ולא לעצמו.
2. כיון שעל ידי ההזכרה מתעורר הרועה להשפיע יותר לעמו.
3. כי השלימות היא כשיש גם עבודה "מלמטה למעלה", היינו הזכרה הבאה מהעם.

(ד) מהו ענין "שה פזורה ישראל" בעבודת ה'?

1. היפך אחדות ישראל.
2. פיזור כחות הנפש בעניני עולם הזה.
3. שעם ישראל בגלות הוא ללא מגן, ורק הנשיא שומר עליו.

(ה) אודות מי מרבתינו נשיאנו מביא הרבי שהוא כרועה, שלא יעזוב את צאנו.

(ו) איזו ספירה שרשה "בבחינת התנשאות עצמית"?

(ז) איזה ענין ישראל פועלים שהוא למעלה מדירה בתחתונים?

שאלות בנגלה

מס' פסחים

א) "ערבי פסחים סמוך למנחה" – איזו שעה נקראת סמוך למנחה? (רשב"ם)

1. שעה שמינית ומחצה.
2. שעה תשיעית ומחצה.
3. סוף שעה תשיעית ותחילת עשירית.
4. אף תשובה אינה נכונה.

ב) למסקנת הגמ', מהי דעת רבי יוסי גבי אכילה בערב פסח?

1. מותר לאכול עד שתחשך.
2. אסור לאכול מחצות היום.
3. סמוך למנחה אסור לאכול עד שתחשך, ואם התחיל יפסיק.
4. סמוך למנחה אסור לאכול עד שתחשך, אך אם התחיל לא יפסיק.

ג) "אין קידוש אלא במקום סעודה" – מדוע? (רשב"ם)

1. שנאמר "וקראת לשבת עונג" – במקום שקוראים את הקידוש שם צריך שיהא העונג.
2. כי דרך העולם שמקדשים במקום הסעודה.
3. כיון שנקבע קידוש על היין מסתמא הוא הוקבע דווקא על יין, שבשעת הסעודה שהוא חשוב.
4. תשובות א, ג נכונות.

ד) "אמר ר' יוחנן . . . שינוי יין . . . אין צריך לברך" – באם משנה ליין משובח, איזו ברכה גם רבי יוחנן מצריך לברך? (רשב"ם)

1. "הטוב והמטיב".
2. "בורא פרי הגפן".
3. מעין שלוש.
4. "בורא פרי העץ".

ה) "בני אדם שקדשו בבית הכנסת" – לשמואל הסובר שאינם יוצאים ידי קידוש, לשם מה מקדשים שם?

ו) "כל מילי דמר (רבה) עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל" – מתי תקף כלל זה ומתי לאו?

ז) "שינוי מקום צריך לברך" – האם הבריייתא מצריכה ברכה גם בדברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן?

זמן הרוטינו

שאלות בשיחה

ח"ד פ' קרח

(א) מה היתה הכוונה בטענת קרח ועדתו בטענתם "מדוע תתנשאו"?

1. מכיון שרצון הקב"ה זה גם בקיום המצוות, מהי מעלת אהרן על על נשיאי העדה.
2. מכיון שבמעשה – שהוא העיקר – כולם שווים, אין מקום שמשה הוא באין ערוך לאחרים.
3. מדוע גם את עניניהם הפשוטים צריכים הם לקבל דרך משה רבינו.
4. תשובות ב, ג נכונות.

(ב) האם מותר לתלמיד להורות הלכה בפני רבו, ומדוע?

1. מותר, כי הוא לא משעובד לרבו בכל מציאותו.
2. מותר, כי הוא מרגיש במציאות אחת עם רבו.
3. אסור, כי בדבר זה הוא מקבל מרבו.
4. אסור, כי זה נחשב כמרידה במלכות (ו"מאן מלכי רבנן").

(ג) מה נגרם ע"י לימוד התורה וקיום המצוות של רשע?

1. נעשית דירה לעצמותו יח'.
2. נמנעת המשכת החיות בקדושה.
3. נמשכת חיות בקליפות.

(ד) הסבר בקצרה מדוע מחלוקת קרח באה לאחרי פרשת המרגלים?

(ה) מה ההבדל בין תורה ומצות (בטענת קרח)?

(ו) מה מוסיף רש"י בפירושו השני לכך שמשה המתין להם עד לבוקר?

נא לסמן בטבלה, באיזה ימים למדת בחוברת:

(לימוד פירושו לפחות שעה בכל יום)

שבת קודש שבת הגדול	יום שישי ט' ניסן	יום חמישי ח' ניסן	יום רביעי ז' ניסן	יום שלישי ו' ניסן	יום שני ה' ניסן	יום ראשון ד' ניסן

שבוע ב'

יום הבהיר י"א ניסן - י"ז ניסן

הנושא:

חג הפסח, ח"י ניסן

מאמר:

ד"ה כימי צאתך, תשמ"ב

נגלה:

שו"ע הל' פסח סימנים תמה, תפט

שיחה:

לקו"ש חכ"ו, פרשת וארא א

הוספה:

פרק אודות גלות הרב לוי יצחק נ"ע

בס"ד. י"א ניסן ה'תשמ"ב*

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות¹, וידוע דיוק הזהר² בזה [הובא בדרושי רכותינו נשיאינו³] במ"ש כימי לשון רבים, והרי יציאת מצרים היתה ביום אחד, וכן בזכירת יצי"מ כתיב⁴ זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים, ולמה נאמר כימי לשון רבים. וגם צריך להבין בתוכן הכתוב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, דפירוש הפשוט בזה הוא שהגאולה העתידה לבוא במהרה בימינו ממש ע"י משיח צדקנו תהי' באופן של אראנו נפלאות כמו שהיתה הגאולה דיצי"מ, ואינו מובן, הרי מבואר בכו"כ פסוקים ומאמרי רז"ל⁵ שדוקא הגאולה העתידה תהי' גאולה שלימה שאין אחרי' גלות משא"כ הגאולה דיצי"מ, הרי שהגאולה העתידה תהי' נעלית הרבה יותר מהגאולה דיצי"מ, שלכן לפי דיעה אחת אין מזכירין יצי"מ לימות המשיח⁶, וגם להדיעה שמזכירין יצי"מ לימות המשיח⁶ צריך על זה לימוד מיוחד, ומהו אומרו כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שהעילוי דגאולה העתידה היא מה שגם אז יהי' אראנו נפלאות כמו שהי' ביצי"מ. ויתירה מזו, דמלשון הכתוב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות משמע שהנפלאות שהיו בימי צאתך מארץ מצרים הם ההתחלה והשרש גם על הנפלאות שיהיו בגאולה העתידה, דמזה מובן שיש מעלה בהגאולה דיצי"מ על גאולה העתידה.

(ב) ונקודת הביאור בזה, שבפסוק זה (כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות) יש שני פירושים. פירוש א', שגאולה העתידה תהי' כהגאולה דיצי"מ, שגם אז יהי' אראנו נפלאות כמו שהי' בהגאולה דיצי"מ. ופירוש ב', שהנפלאות שיהיו בגאולה העתידה יהיו נפלאות גם בערך הנפלאות שהיו בימי צאתך מארץ מצרים⁷. והיינו, דהגם שבכללות הנפלאות דגאולה העתידה הן דומות להנפלאות דגאולת מצרים (כפירוש הפשוט), אעפ"כ, יהי' יתרון בהנפלאות דלעתיד, ועד שיהיו נפלאות גם בערך הנפלאות דיצי"מ. וביאור מעלת הנפלאות דלע"ל על הנפלאות דיצי"מ בלשון הקבלה, הנה ידוע⁸ שביצי"מ הוצרך להוציא את ישראל ממ"ט שערים

* יצא לאור בקונטרס י"א ניסן — תשמ"ז, "לקראת יום הבהיר י"א ניסן, יום הולדת השמונים וחמש לכ"ק אדמו"ר שליט"א, לאורך ימים ושנים טובות, ולקראת חג הפסח הבעל"ט. יוד ניסן, תהא זו שנת משיח".

(1) מיכה ז, טו.

(2) ח"א בהשמטות רסא, ב. ח"ג קעו, א.

(3) אוה"ת נ"ך עה"פ ס"ג וס"ז (ע' תפ"תפז). ד"ה כימי צאתך תש"ח בתחלתו (סה"מ תש"ח ע' 159).

(4) בא יג, ג. ראה טז, ג.

(5) ירמ"י טז, יד-טו. ישע"י מג, יח-יט. ברכות יב, סע"ב ואילך. תוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב (ממכילתא עה"פ בשלח טו, א). ובכ"מ. וראה בארוכה ד"ה כי בחפזון תש"ח בתחלתו (סה"מ שם ע' 152-151).

(6) ברכות שם.

(7) ראה גם פע"ח שער חג המצות פ"ז ד"ה מהר"י ז"ל, הובא באוה"ת שם ס"ח.

(8) ז"ח ר"פ יתרו. וראה גם תקו"ז תל"ב.

דלעו"ז. דזהו מה שמיד לאחרי היציאה ממצרים מתחילים ימי ספירת העומר, שבכל יום מימי הספירה יוצאים משער אחד דלעו"ז. וזה (היציאה מהשערים דלעו"ז) הי' ע"י המשכת חמישים שערי בינה. ולכן הוזכר בתורה ענין יצי"מ נ' פעמים כנגד נ' שערי בינה.⁹ והנה ידוע שבנ' שערי בינה יש כמה דרגות¹⁰. נ' שערי בינה כמו שנמשכים במלכות, והוא מה שמסטרא דיובלא (בינה) נמשכים במלכות¹¹. ולמעלה יותר, הנ' שערי בינה כמו שהם במקומם, בבינה. ולמעלה יותר, כמו שהם כלולים בשער הנ', בבחינת הכתר (ובכתר גופא — בבחינת עתיק). וזהו מה שהגילויים דלע"ל יהיו נפלאות גם בערך הנפלאות דיצי"מ, כי נ' שערי בינה שנמשכו ביצי"מ הם השערים דבחינת בינה (וזה גופא, כמו שנמשכים ע"י בחינת המלכות), משא"כ לע"ל תהי' המשכת הנ' שערי בינה כמו שהם בכתר¹². ולא עוד אלא שבכתר גופא תהי' אז ההמשכה מבחינת עתיק, ובעתיק גופא מבחינת פנימיות עתיק¹². וכמ"ש במשיח¹³ הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד, דמאד (זה דכתיב גבי משיח) הוא בחינת פנימיות עתיק¹⁴, ובלשון הפע"ח¹⁵, שכל ההמשכות עכשיו הם רק מבחינת חיצוניות עתיק ולע"ל תהי' המשכת וגילוי בחינת פנימיות עתיק. אלא שאעפ"כ מדמה הכתוב הנפלאות שיהיו בגאולה העתידה להנפלאות שהיו ביצי"מ, וכפירוש הפשוט בכתוב שבגאולה העתידה יהי' אראנו נפלאות כמו שהי' בימי צאתך מארץ מצרים, כי גם ביצי"מ היו גילויים הכי נעלים, וכמבואר בהמשך תער"ב¹⁶ בפירוש נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו¹⁷, שבכבודו ובעצמו הם דרגות הכי נעלות. אלא שביצי"מ הי' הגילוי דבחינה זו ע"י ההתלבשות בבחינת מלכות, ופסח ה' על הפתח¹⁸, דפתח הוא בחינת המלכות¹⁹, ולע"ל יהי' זה בגילוי בלי שום לבוש כמ"ש²⁰ ולא יכנף עוד מוריך.

ג) **אמנם** עפ"ז צריך להבין מ"ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, מדוע מדמה הכתוב הנפלאות דגאולה העתידה להנפלאות שהיו בימי צאתך מארץ מצרים. וביותר אינו מובן²¹ לפי הדיעה שמזכירין יצי"מ גם לימות המשיח, דלכאורה, מכיון שהגילויים דלע"ל יהיו נעלים הרבה יותר מהגילויים שהיו ביצי"מ, למה יזכירו יצי"מ גם אז. וידוע הביאור בזה (כמ"ש בד"ה כימי צאתך לכ"ק מו"ח

(9) פרדס שי"ג (שער השערים) פ"א. וראה גם ניצוצי זהר לז"ח שם (במילואים — קכד, סע"ב ואילך).

(10) ראה אוה"ת שם ס"ג.

(11) מק"מ לזח"ב מ, ב. הובא באוה"ת בא ע' רפב.

(12) אוה"ת נ"ך שם.

(13) ישעי' נב, יג.

(14) לקו"ת שה"ש בסופו (נא, סע"ב ואילך). ביאורה"ז וישב כג, א-ב.

(15) שער הק"ש פט"ו. וראה גם לקו"ת שם.

(16) ח"ב ע' תתקכד. וראה גם סה"מ תער"ב — תרע"ו ע' סז.

(17) הגש"פ פיסקא "ויוציאנו" ופיסקא "מצה זו".

(18) בא יב, כג.

(19) זח"ב לו, סע"א. לקו"ת שה"ש טו, א. ד"ה כימי צאתך תש"ח פ"א (סה"מ תש"ח ע' 164). ובכ"מ.

(20) ישעי' ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א). ד"ה כי בחפזון הנ"ל שם.

(21) רד"ה כימי צאתך הנ"ל.

אדמו"ר²²), דבגאולת מצרים נתחדש כללות ענין הגאולה ונפתח הצינור על כל הגאולות (מהגלויות, שלאחרי גלות מצרים), גם על גאולה העתידה, הגם שתהי' גאולה נעלית יותר. וע"ד הידוע שיצי"מ היתה הכנה למתן תורה, כמ"ש²³ בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, דהגם שעיקר ענין הגאולה והחירות הי' בשעת מ"ת דוקא, כי מכיון שלפני מ"ת היתה עדיין הגזירה דעליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים²⁴, הרי מובן שעד מ"ת (גם לאחרי יצי"מ) לא היתה עדיין אמיתית הגאולה והחירות דתחתונים, ואעפ"כ, בעת הגאולה דיצי"מ ניתן הכח גם על הגאולה (ביטול הגזירה) שנעשה במ"ת, הנה עד"ז הוא גם בנוגע לגאולה העתידה, שבהגאולה דיצי"מ ניתן הכח גם על גאולה העתידה, מכיון שבשעת מ"ת הי' כבר מעין הגילוי דלע"ל²⁵, אלא שבשעת מ"ת הי' הגילוי רק לפי שעה ולע"ל יהי' הגילוי באופן תמידי ונצחי, כי הגילוי אז יהי' לא רק מצד מלמעלה כבשעת מ"ת, אלא גם מצד המטה²⁶, כי הנבראים יהיו אז בתכלית הבירור והזיכוך ויהיו כלים לגילוי אלקות, להשיג דעת בוראם כפי כח האדם²⁷, וזה נעשה אתר שלים²⁸ להשראת אוא"ס שלמעלה מכח האדם.

ד) **וזהו** ג"כ מ"ש כימי צאתך מארץ מצרים, ימי לשון רבים, דכל הימים מימי גאולה הראשונה מגלות מצרים עד הגאולה העתידה בב"א הם ימי צאתך מארץ מצרים, כמבואר בהמאמר שם²⁹. והיינו, דמה שביצי"מ נפתח הצינור גם על הגאולה העתידה, הסדר בזה הוא, שבכל יום ויום (מעט יצי"מ עד גאולה העתידה) נעשה ענין יציאת מצרים באופן נעלה יותר, ועד לתכלית העילוי בזה בגאולה העתידה. והענין הוא, דהנה ארז"ל³⁰ בכל דור ודור וכל יום ויום³¹ חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום³¹ ממצרים. דבכל יום ויום צריך להיות היציאה ממצרים, ובפרט בשעת ק"ש, כמ"ש אדמו"ר הזקן³² דמה שתיקנו פ' יציאת מצרים בשעת ק"ש דוקא הוא מפני שהן (ק"ש ויצי"מ) דבר אחד, וענין זה (שבק"ש צ"ל העבודה דיצי"מ) הוא גם בק"ש של ערבית, וכמ"ש הרמב"ם³³ דמה שקורין פרשת ציצית גם בק"ש של ערבית, אע"פ שאין מצות ציצית נוהגת בלילה, הוא מפני שיש בה זכרון יציאת מצרים. וזהו כימי צאתך מארץ מצרים, ימי לשון רבים, אף שיצי"מ היתה ביום אחד, כי ע"י

(22) הנ"ל — פ"ב (סה"מ שם ע' 164).

(23) שמות ג, יב. וראה פרש"י עה"פ (משמור"ר פ"ג, ד).

(24) שמור"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו.

(25) תניא שם.

(26) המשך תער"ב ח"ב ע' תתקל-תתקלא.

(27) לשון הרמב"ם הל' מלכים בסופן.

(28) ראה זח"ג צ, ב. לקו"ת שה"ש כד, סע"א ואילך.

(29) רפ"ב.

(30) פסחים קטז, ב (במשנה).

(31) הוספת (ביאור) אדה"ז בתניא רפמ"ז. וראה הגש"פ עם לקוטי טעמים וכו' (קה"ת ה'תשמ"ו ואילך)

ע' תריח בשוה"ג.

(32) בתניא שם (בסוף הפרק).

(33) הל' ק"ש פ"א ה"ג. וראה שיחת י"א ניסן ואחש"פ ה'תשמ"ב (תורת מנחם — התוועדות תשמ"ב

ח"ג ע' 1239 ואילך. ע' 1302 ואילך).

שמזכירין בכל יום יצי"מ (שהיתה בפעם הראשונה, ביום אחד) הנה עי"ז נעשה ימי צאתך מארץ מצרים ימי לשון רבים, שבכל יום ויום יוצאים ממצרים וגבולים נעלים יותר, און מען שטעלט זיך אַוועק במצב של ופרצת למעלה ממדידה והגבלה, ועד שבאים לפרצת בתכלית השלימות בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו דכתיב בי³⁴ עלה הפורץ לפניהם. דזהו מה שמשיח הוא בן דוד, וגם הסימן על משיח הוא שהוא הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו כו' ולוחם מלחמות ה'³⁵, דדוד הוא מבני פרץ³⁶ דכתיב בי³⁷ מה פרצת עליך פרץ, פריצת כל הגדרים והמדידות וההגבלות.

ה) **והנה** סדר זה דגאולה [שמתחיל מיצי"מ כפשוטה, ועד שבאים ע"י העבודה דזכירת יצי"מ בכל יום לגאולה השלימה ע"י יעלה הפורץ לפנינו] יש דוגמתו בכל יום ויום³⁸. דהנה בתחלת היום קודם התפלה נמצא האדם במצרים, בהמצרים והגבולים של הגוף, וכמ"ש³⁹ חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא, אל תקרי במה אלא במה, שבתחלת היום הנשמה היא רק באפו ואינה מתפשטת בהגוף ולכן הוא נחשב אז כמו במה, שהוא תוקף המיצרים והגבולים דחומריות הגוף. ולכן תחלת העבודה היא בבחינת אתכפיא, שהוא מתגבר על חומריות הגוף ונה"ב ועל הלעו"ז, ועד שפועל שגם הגוף ונה"ב יענו אמן בעל כרחן ויסייעו לעבוד את ה', אבל גם זה הוא רק בדרך אתכפיא⁴⁰. ועד שאח"כ הוא בא לבחינת אתהפכא, ובזה גופא הוא בתחלה באופן דולבי חלל בקרבי⁴¹, ואח"כ הוא מגיע לואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך בשני יצריך⁴², שגם היצה"ר גופא נהפך לטוב, בדוגמת תשובה שלימה (תשובה מאהבה) שזדונות נעשים כזכיות⁴³ ועד שנעשים לזכיות ממש. דשני ענינים אלו שבכל יום (אתכפיא ואתהפכא) הם בדוגמת הגאולה דיצי"מ וגאולה העתידה. דיצי"מ כתיב כי ברח העם⁴⁴, שהרע הי' בתקפו והוצרכו לברוח מהרע⁴⁵, בחינת אתכפיא. ולע"ל יהי' ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ⁴⁶ (דוגמת ולבי חלל בקרבי), ויתירה מזו שגם הרע גופא יהפך לטוב (בדוגמת בכל לבבך בשני יצריך), וכמ"ש⁴⁷ אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'

(34) מיכה ב, יג. אגדת בראשית ספס"ד. וראה גם ב"ר פפ"ה, יד ובפרש"י לשם.

(35) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(36) רות ד, יח ואילך.

(37) וישב לח, כט.

(38) ראה אוה"ת בראשית ח"ו תתרכו, א ואילך. ד"ה בכל דור ודור די"ג ניסן תשמ"ה (סה"מ י"א ניסן ח"ב ע' תסו ואילך). וש"נ.

(39) ישעי' ב, כב. ברכות יד, א. וראה המשך תער"ב ח"ב פש"ס. פשצ"א. ד"ה לכה דודי תרפ"ט פ"ג (סה"מ קונטרסים ח"א כא, סע"א ואילך).

(40) להעיר מתניא פל"ה (מה, א).

(41) תהלים קט, כב. ברכות סא, ב. תניא פ"א (ה, ב).

(42) ואתחנן ו, ה. ברכות נד, א (במשנה). ספרי ופרש"י עה"פ. וראה ירושלמי ברכות ספ"ט.

(43) יומא פו, ב.

(44) בשלח יד, ה.

(45) תניא פל"א (מ, ב).

(46) זכרי' יג, ב.

(47) צפני' ג, ט.

לעבדו שכם אחד, שגם העמים גופא יהפכו לעבדו ית', ועמדו זרים ורעו צאנכם⁴⁸. ועד"ז יהי' גם בבעלי חיים, והשכתי חי' רעה מן הארץ, משביתן שלא יזיקו⁴⁹, דהגם שגם אז תהי' המציאות דחיות רעות מ"מ לא יזיקו, ולא עוד אלא שיהיו מסייעים ומשמישים לעבודת ה', וכמ"ש⁵⁰ וגר זאב עם כבש גו' וארי' כבקר גו', שיהי' תועלת מהזאב כמו מכבש ומהארי' כמו מבקר, ועד שגם הנחש (פתן, צפעוני⁵¹) יהי' שמש גדול⁵², דלא רק שגם הנחש ישמש לעבודת ה', אלא יתירה מזו, שהשימוש שלו יהי' באופן דגדלות, שמש גדול.

(ו) **והנה** אף שבחינת אתהפכא היא, בכללות, נעלית הרבה יותר מבחינת אתכפיא, אעפ"כ יש גם מעלה בבחינת אתכפיא לגבי בחינת אתהפכא⁵³. וכמובן ממ"ש בתניא⁵⁴ דענין עובד אלקים הוא דוקא כשהוא כופה ומשנה הטבע שלו, ומעלה זו אינה בצדיק גמור. וע"י העבודה דאתכפיא דוקא אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין⁵⁵, המשכת וגילוי אור שבבחינת רוממות⁵⁶, וכמבואר בארוכה בההמשך דיום ההילולא⁵⁷ משל על זה ממלך בו"ד שבשביל נצחון המלחמה הוא מבזבז את כל אוצרותיו, דבשנים כתיקונן הנה לא רק שאינו משתמש בהם לשום דבר אלא שהם כמוסים וחתומים מעין כל רואה, ודוקא בעת המלחמה הנה לא רק שהוא פותח את כל האוצרות, אלא יתירה מזו שהוא מבזבז אותם בלי שום מדידה והגבלה ונותן אותם לאנשי החיל בכדי לנצח את המלחמה. והדוגמא מזה למעלה, שיש בחינת אוצר שכמוס וחתום מעין כל רואה, עין לא ראתה אלקים זולתך⁵⁸, ובכדי לנצח את המלחמה עם היצר, העבודה דאתכפיא, נותנים גם אוצר זה, ובאופן של בזבוז, ונתינת האוצר היא לאנשי החיל הפשוטים דוקא, דלהיות שעבודתם היא במס"נ למעלה ממדידת והגבלת השכל לכן גם נתינת האוצר להם היא באופן דבזבוז למעלה מכל מדידה והגבלה.

ועפ"ז יובן מה שיזכירו יצי"מ גם לע"ל, אף שהגילויים דלע"ל הם נעלים יותר (נפלאות) מהגילויים שהיו ביצי"מ, כי מכיון שהמשכת בחינת האוצר הוא דוקא בשביל נצחון המלחמה, ולע"ל לא תהי' שום מלחמה עם היצר שהרי ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, לכן, יזכירו יצי"מ גם אז, בכדי שיהי' גם המעלה שבאתכפיא, המשכת בחינת האוצר. וגם המשכה זו תהי' אז בתכלית הגילוי (ככל הענינים דלעתידי), ולא יכנף עוד מוריך.

(48) ישעי' סא, ה.

(49) בחוקתי כו, ב. תו"כ עה"פ (דעת ר"ש).

(50) ישעי' יא, ר"ז. הובא בתו"כ שם.

(51) ישעי' שם, ח.

(52) סנהדרין נט, ב.

(53) תו"א ויקהל פט, ג"ד. קיד, ד.

(54) פט"ו — הובא בתו"א שם קיד, ד.

(55) ראה זח"ב קכח, ב. תניא פכ"ז (לד, א). תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת ר"פ פקודי. חוקת סה, ג.

(56) תו"א שם פט, ג.

(57) המשך באתי לגני השי"ת פי"א.

(58) ישעי' סד, ג. ברכות לד, ב. סנהדרין צט, א.

ז) וזהו כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שבגאולה העתידה יהיו ב' המעלות, המעלה דאתכפיא, כימי צאתך מארץ מצרים, והמעלה דאתהפכא, אראנו נפלאות. דע"י מעשינו ועבודתינו בזמן הגלות⁵⁹, שכללות העבודה דזמן הגלות היא באופן דמס"נ למעלה ממדוה"ג⁶⁰, שהרי בזמן הגלות ובפרט בעקבתא דמשיחא יש מונעים ומעכבים וריבוי נסיונות, ועד להנסיון דלא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו⁶¹, ואעפ"כ אין מתחשבים עם כל המניעות, ולומדים תורה ומקיימים מצוות בלי כל חשבונות, ועד שאפילו ריקנים שבך מלאים מצוות כרימון⁶², דלא רק שהם מקיימים מצוות אלא שהם מלאים מצוות, הנה עי"ז יוצאים מהגלות ברכוש גדול של מצוות ורכוש גדול של תורה [דגם ת"ת היא מצוה, ואדרכא, היא שקולה כנגד כל המצוות]⁶³, ומכיון שזה (הרכוש גדול דתומ"צ) מוסיף בהזכות הרי זה מוסיף זירוז גם בהאחישנה⁶⁴, ובאופן דוארו עם ענני שמיא⁶⁵, שבקרוב ממש תהי' הגאולה האמיתית והשלמה, ובאופן דכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות היינו שיהיו ב' המעלות. דמכיון שהגאולה היא ע"י מעשינו ועבודתינו בזמן הגלות, ובפרט בעקבתא דמשיחא, לכן תהי' כימי צאתך מארץ מצרים, המעלה דאתכפיא, ויחד עם זה יהי' גם אראנו נפלאות, נפלאות גם בערך הנפלאות (אותות ומופתים) שהיו ביצי"מ, כולל גם הנפלאות שהיו בעת קריעת ים סוף, דהגם שבקרי"ס היו גילויים נעלים ביותר, דכאו"א מראה באצבעו ואומר זה אלי ואנוהו⁶⁶, ועד שראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים⁶⁷, הנה כל זה הי' על הים, מלובש בבחינת מלכות⁶⁸ [ובדוגמת הגילוי דיצי"מ (לפני קרי"ס) שהי' על הפתח], וגם הגילוי דקרי"ס הי' רק לפי שעה, כי הגילוי אז הי' מצד מלמעלה והמטה לא הי' כלי לזה, דבכללות הוא ענין אתכפיא ולא אתהפכא [בדוגמת יצי"מ שהיתה באופן דכי ברח העם]. מכיון שזה לא בא מצד עבודת המטה. אמנם לע"ל יהי' אראנו נפלאות, נפלאות גם בערך הנפלאות שהיו ביצי"מ וקרי"ס, שהגילוי יהי' בלי שום לבוש וגם מצד המטה, ויחד עם זה יהי' גם המעלה דכימי צאתך מארץ מצרים, במהרה בימינו ממש, בביאת משיח צדקנו.



(59) תניא רפל"ז.

(60) ראה בארוכה סה"מ עטר"ת ע' תסד. ד"ה אין הקב"ה בא בטרוניא תרפ"ה פ"ב ואילך (סה"מ קונטרסים

ח"ג ע' קא ואילך).

(61) רמ"א אר"ח ס"א ס"א. שו"ע אדה"ז שם ס"ג. מהדו"ב שם ס"א.

(62) חגיגה בסופה. עירובין יט, א.

(63) הלכות ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ב. וש"נ.

(64) סנהדרין צח, א.

(65) דניאל ז, יג. סנהדרין שם.

(66) בשלח טו, ב. פרש"י עה"פ. שמור"ר ספכ"ג.

(67) מכילתא ופרש"י עה"פ.

(68) ד"ה כי בחפזון תשי"ח ספ"א. ובכ"מ.

שולחן ערוך אדה"ז

תמח דין חמץ שעבר עליו הפסח ובו ל"א סעיפים:

א חמץ דגן גמור של ישראל שעבר עליו הפסח בין שעבר עליו כל הפסח ובין שלא עבר עליו אלא מקצת הפסח אפילו מקצת יום טוב האחרון של גליות הרי הוא אסור בהנאה לכל אדם מישראל לפי שקנסוהו חכמים לבעל החמץ על שעבר עליו בבל יראה ובל ימצא ולא רצו חכמים לחלוק בגזירתם ואסרוהו על כל אדם ולא עוד אלא אפילו היה בעל החמץ אנוס שלא היה יכול לבערו או שלא היה יודע ממנו כלל עד לאחר הפסח אף על פי כן אסרוהו בהנאה כדי שלא יניח כל אדם חמצו עד לאחר הפסח ויאמר אנוס הייתי:

ב אבל חמצו של נכרי שעבר עליו הפסח מותר אפילו באכילה אם הוא בצק או פת במקום שנוהגין היתר בפת של נכרי דכיון שלא נעשה בו עבירה בשהיתו עד לאחר הפסח לא אסרוהו חכמים:

ג נכרי שהביא לישראל דורון של חמץ אפילו הביאו ביו"ט האחרון סמוך לחשיכה לא יקבלנו הישראל מידו שהרי בקבלה זו נקנה לו הדורון בקנין גמור ונעשה חמצו של ישראל ועובר עליו בבל יראה ובל ימצא ברגע זו שעד הלילה וכן לא יאמר לו הישראל שיניח הדורון במקום צנוע וכיוצא בדברים כאלו שניכר מהן שהוא חפץ בדורון שאם הוא חפץ בו הוא נקנה לו על ידי שהוא מונח בביתו או בחצרו שכל הדבר המונח בחצירו של אדם נקנה לו כאלו הוא מונח בידו ממש שחצירו הוא כשלוחו לכל דבר אבל כשאין ניכר מתוך דבריו או מעשיו שהוא חפץ בהדורון אין חצירו קונה לו לפי שמן הסתם אין נוח לאדם לקנות לו דבר האסור לו לקנותו וכיון שאין נוח לו לקנותו אין חצירו נעשה כשלוחו לקנות לו דבר שאין נוח לו שאין אדם נעשה שליח לחבירו בעל כרחו:

ד ומכל מקום טוב להחמיר ולפרש בפיו שאינו רוצה שיקנה לו חצירו את הדורון של הנכרי.

וצריך לזהר לכפות עליו את הכלי עד הערב אם הוא שבת או יום טוב אפילו יום טוב האחרון כמו שנתבאר בסימן ת"מ אלא א"כ הביאו ביום טוב האחרון סמוך לחשיכה שבשעה מועטת אין לחוש שמא ישכח ויאכלנו ואם הוא חול המועד צריך לעשות לפניו מחיצה גבוהה י" טפחים כמו שנתבאר שם עיין שם כל פרטי דין זה:

ה וכל זה בדורון וכיוצא בו שאין האחריות על ישראל אם יגנב החמץ או יאבד אבל אם הנכרי מביא לבית ישראל למכור או להפקיד אצלו צריך ישראל לומר בפירוש להנכרי שאינו רוצה לקבלו כדי שלא יתחייב באחריותו כלל ולא יוכל הנכרי לכפותו לשלם אף אם הוא אלם ואם אינו אלם ואין הכרח כלל לישראל שיקבל פקדונו לא יניחנו שיניח החמץ ברשותו בכל ענין אלא אם כן הוא סמוך לחשיכה ביום טוב האחרון עיין סימן ת"מ:

ו ישראל שיש לו המין הרבה בערב פסח ורוצה למכרו לנכרי המכירו ומידעו או ליתנו לו במתנה אע"פ שהוא יודע בהנכרי שלא יגע בחמצו כלל אלא ישמרנו לו עד לאחר הפסח ואז יחזירנו לו הרי זה מותר דכיון שאם לא היה הנכרי רוצה להחזירו לו לא היה יכול לתבוע ממנו בדין שיחזירנו לו אם כבר קנהו הנכרי באחד מדרכי הקנייה שיתבאר נמצא שכל ימי הפסח החמץ קנוי להנכרי בקנין גמור ואחר הפסח שהוא מחזירו לו מתנה הוא שהוא נותן לו:

ז ומכל מקום צריך לזהר שלא ימכרנו ויתננו לעבדו הקנוי לו לצמיתות אע"פ שהוא דר מחוץ לבית ישראל ומושך את החמץ מרשות ישראל לרשותו אף על פי כן אין החמץ קנוי לו כלל מה שקנה עבד קנה רבו אבל אם אין גוף העבד קנוי לו לצמיתות אלא שהוא שכיר אצלו מותר למכרו לו וליתנו לו אע"פ שהוא דר בבית ישראל.

ובלבד שימושך הנכרי את החמץ מרשות ישראל לרשותו או לרשות של הפקר כדי שיקנה את החמץ במשיכה זו.

ואפילו אם קנה הנכרי את החמץ באחד משאר דרכי הקניות שיתבאר אף על פי כן אם אפשר טוב הוא שיוציא הנכרי את החמץ מרשות ישראל קודם הפסח שאם ישאר החמץ מונח ברשות ישראל יהא נראה כאלו קבל ישראל את החמץ בפקדון מיד הנכרי ואחריות הפקדון על ישראל אבל מעיקר הדין אין לחוש לזה ומכל מקום אם הוא בענין שאם לא יוציאנו הנכרי מרשות ישראל יתחייב לישראל באחריותו דהיינו שאם יגנב ממנו החמץ או יאבד יתחייב להחזיר להנכרי דמי המכירה שנתן לו בעת קנייתו ממנו את החמץ צריך ישראל להזהיר את הנכרי שיוציא את החמץ מרשותו כדי שלא יתחייב להחזיר לו דמיו אם יגנב ממנו או יאבד:

ח ומכל מקום אף על פי שהוציא הנכרי את החמץ מרשות ישראל לרשותו או לרשות של הפקר אף על פי כן לכתחלה צריך שיטול ממנו ישראל כסף או שוה כסף כפי שיווי כל המקח של כל החמץ בשער שבשוק או שיקח ממנו מעט כסף או שוה כסף ובעד השאר יעמיד לו ערב קבלן בעד כל המעות שישלם לו לזמן פרעון שקבע לו בענין שלא יהיה לו שום טענה ומענה על הנכרי בעד המעות כי אם על הערב קבלן לפי שיש אומרים שהנכרי אינו קונה מטלטלין במשיכה אלא בכסף.

אבל בדיעבד שלא קנה הנכרי את החמץ אלא במשיכה בלבד או בכסף בלבד ועבר עליו הפסח הרי זה מותר אפילו באכילה וכן אם נזכר לאחר שהגיעה שעה ששית

שאינו יכול להקנותו לנכרי כמו שנתבאר בסימן תמ"ג אין צריך לפדותו מהנכרי ולבערו מן העולם ואע"פ שיש אומרים שהנכרי אינו קונה ממלמלין בכסף בלבד אלא במשיכה כמו שנתבאר בח"מ סימן קצ"ד וזה שלא משך את החמץ מרשות הישראל לא קנהו כלל אע"פ שנתן לו כל דמיו והרי הוא המצו של ישראל מכל מקום (הרי יש אומרים שהנכרי קונה ממלמלין אפילו בכסף בלבד או במשיכה בלבד כמו שנתבאר ביו"ד סי' קל"ב ויש לסמוך על דבריהם להקל בחמץ שעבר עליו הפסח שאינו אסור אלא מדברי סופרים שבדברי סופרים הלך אחר המיקל ועוד) כיון שהחמץ לאחר שהגיע זמן ביעורו אף אם לא היה מוכרו לנכרי לא היה ברשותו של הישראל ולא נקרא שלו כלל שהרי אין רשאי ליהנות ממנו אלא שהתורה העמידה את החמץ ברשותו להיות שמו נקרא עליו שיעבור עליו בבל יראה ובל ימצא אם לא הוציאו מרשותו קודם שהגיע זמן הביעור ולא ביערו מן העולם לאחר שהגיע זמן הביעור לפיכך בגילוי דעת בלבד שהוא מגלה דעתו קודם שהגיע זמן הביעור שאין רצונו כלל שיהיה החמץ שלו די בזה להפקיע מעליו איסור בל יראה ובל ימצא וגילוי דעת זה הוא מה שמקנה אותו לנכרי אע"פ שאינו קנין גמור המועיל מדין תורה שלא יוכל אחד מהן לחזור בו ולבטל המקח:

ט וכל זה כשמוכר חמצו אבל אם נותנו במתנה לנכרי אין צריך אלא משיכה בלבד לדברי הכל שלא אמרו שקנינו של נכרי הוא בכסף אלא במכר שהנכרי צריך ליתן כסף מקנתו להמוכר ובה נקנה לו המכר אבל במתנה שאין שם כסף מקנה די במשיכה בלבד:

י אם אותו הנכרי שהוא מקנה לו חמצו לא משך בעצמו את החמץ מרשות הישראל אלא צוה לישראל אחר או לנכרי אחר שיביא לו את החמץ מרשות הישראל אין זה כלום מפני שאין אומרים שלוחו של אדם כמותו אלא בישראל שנעשה שליח לישראל כמו שנתבאר בחו"מ סי' קפ"ח:

יא לפיכך אם היה החמץ רב שאי אפשר להנכרי בעצמו להוציא את כולו מרשות הישראל קודם הפסח וכן אם אין הנכרי רוצה להוציאו מרשות הישראל וכן אם אין החמץ כאן אצל הישראל שיוכל הנכרי למשכו כגון שהוא בעיר אחרת או על הדרך צריך להקנותו להנכרי באחד משאר דרכי הקניה שהן קנין גמור המועיל שלא יוכל אחד מהן לחזור בו כגון בכל דבר שנהגו הסוחרים לקנות בו דהיינו על ידי הרושם שנהגו בקצת מקומות שכשהלוקח רושם על המקח כדי שיהיה לו סימן ידוע שהוא קנוי לו קנין גמור או על ידי תקיעת כף או על ידי נתינת פרוטה במקומות שנהגין שכשהלוקח נותן פרוטה למוכר או שמכין בכפיהן זה על גבי זה נגמר המקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו או על ידי שימסור הישראל להנכרי את המפתח מן החדר שהחמץ מונח בתוכו אם הוא במקום שנהגין שמסירת המפתח קונה קנין גמור.

או על ידי אנב קרקע דהיינו שימכור להנכרי גם החדר שהחמץ מונח בתוכו ויאמר אנב החדר תזכה החמץ שבתוכו אבל אם אינו אומר כלשון הזה אע"פ שמתחלה מכר

לו את החדר ואח"כ מכר לו את החמץ שבתוכו אין החמץ נקנה להנכרי על ידי שהוא מונח בחדרו של נכרי שלא אמרו חצרו של אדם קונה לו אלא בישראל שהחצר הוא כשלוחו ושלוחו של ישראל כמותו אבל אין שלוחו של נכרי כמותו כמו שנתבאר:

יב כשמוכר להנכרי את החדר צריך שיטול מהנכרי כסף או שוה כסף בעד כל דמי המכירה או שיקח מעט כסף או שוה כסף ובעד השאר יעמיד לו ערב קבלן שישלם לו לזמן פרעון שקבע להנכרי וגם יכתוב לו שטר מכירה שאין הנכרי קונה קרקע לא בכסף בלבד ולא בחזקה אלא בשטר עם הכסף כמו שנתבאר בח"מ סי' קצ"ד (ועיין שם בסי' קצ"א האיך יכתוב לשון המכירה בשטר).

אך כל איש אשר יראת ה' נגע בלבו לצאת ידי כל הדעות במכירת חמץ שתהיה מכירה גמורה לדברי הכל יכתוב השטר מכירה בנוסח הכתוב בסידור:

יג אפילו אם הקנה את החמץ להנכרי באחד משאר דרכי הקניה ולא מכר לו את החדר אעפ"כ צריך למסור להנכרי את המפתח מן החדר שהחמץ מונח בתוכו כדי שיוכל הנכרי ליכנס להחדר וליטול את חמצו בכל עת שירצה מכל ימי הפסח וכן צריך ליוזר שלא יניח הישראל את חותמו על החמץ כדי שיירא הנכרי ליטול מן החמץ כלום שלא מדעת הישראל ואפילו בדיעבד אסור החמץ בהנאה לאחר הפסח אם לא מסר לו את המפתח קודם שעה ששית או שהניח חותמו על החמץ קודם מכירתו או בשעת מכירתו דכיון שבשעת מכירה גילה הישראל דעתו להנכרי שאין רצונו שיטול הנכרי את החמץ מרשות הישראל שלא מדעתו הרי לא מכר לו כלום ואין זה אלא הערמה בעלמא.

אבל אם מכר לו החמץ כדינו במסירת המפתח ואח"כ הניח הישראל חותמו על החמץ אף שאסור לעשות כן וצריך למחות ביד העושה כן מכל מקום בדיעבד לא נאסר החמץ לאחר הפסח דכיון שמכר החמץ להנכרי כדינו מיד נקנה החמץ להנכרי קנין גמור והרי הוא כשלו ממש ואף שאח"כ חתמו הישראל בחותמו לא יצא החמץ מרשות הנכרי על ידי כך והרי זה כאלו חתם את החמץ שהוא של נכרי ממש ולא היה להישראל חלק וזכות בו מעולם שבודאי לא נאסר החמץ בשביל כך כי כל אימת ומתי שהנכרי רוצה הוא מסיר את החותם ונוטל מן החמץ כל מה שירצה:

יד (אבל אם לאחר שמסר את המפתח לנכרי בשעת מכירה חזר ונטלו ממנו בעל כרחו כדי שלא יכנס הנכרי לתוך החדר ויטול כלום מהחמץ הרי חמץ זה לאחר הפסח אסור בהנאה לכל אדם מישראל דכיון שלא הניח את הנכרי ליכנס לתוך החדר שהחמץ מונח שם הרי נפטר הנכרי מאחריות החמץ שאם יגנב משם החמץ חל ההפסד על הישראל דהיינו שלא יצטרך הנכרי לשלם לו חובו שחייב לו בעד החמץ שמכר לו וכל חמץ שיגיע ממנו הפסד לישראל אם יגנב או יאבד עובר עליו ישראל בבל יראה ובל ימצא ולאחר הפסח הוא אסור בהנאה כחמצו ממש שעבר עליו הפסח כמו שנתבאר בסי' ת"מ):

טז צריך להזהיר להמוץ עם שיאמרו להנכרי הריני מוכר לך את כל החמץ שיש לי ולא יאמר לו הריני מוכר לך את המפתח שזה אינו כלום ואפילו בדיעבד אסור החמץ בהנאה לאחר הפסח שהרי לא מכרו כלל:

טז ערב פסח שחל בשבת ושכח ולא מכר חמצו לנכרי בערב שבת לא ימכרו לנכרי בשבת אפילו אינו לוקח ממנו מעות כלל אלא קוצץ עמו סכום המקח או מוכרו לו כשער שבשוק בלא קציצת סכום מקח ומקנה לו החמץ באחד מדרכי הקנייה הרי זה אסור אפילו במקום הפסד מרובה אע"פ שמכירה זו היא לצורך מצות ביעור חמץ לא התירו חכמים בשבת כמו שנתבאר בסימן ש"ז שמקח וממכר גמור לא התירו אפילו לצורך מצוה עיין שם אלא כיצד יעשה יתנו במתנה גמורה לנכרי המכירו ומידעו שהוא יודע בו שיחזירו לו לאחר הפסח ויזהר להקנות לו החמץ בהגבהה או במשיכה שימשכנו הנכרי לרשותו אם אין צריך להעבירו דרך רשות הרבים כמו שנתבאר בסי' תמ"ד עיין שם ואם החמץ רב שאי אפשר למושכו יזהר להקנות לו במסירת המפתח ואע"פ שאסור ליתן מתנה בשבת מ"מ לצורך מצוה התירו כמו שנתבאר בסימן ש"ז עיין שם:

יז רשאי ישראל לומר לנכרי בשעה ה' בערב פסח או קודם עד שאתה לוקח חמץ מנכרי או מישראל אחר במנה קח ממני במאתים ואקחנו ממך לאחר הפסח ואחזיר לך מעותיך ואוסיף לך עוד ריוח על זה ואע"פ שהנכרי הוא מוכרח להחזיר לו החמץ לאח"כ שהרי לקח ממנו ביותר מכדי שויו מכל מקום כיון שכבר מכר לו את החמץ במכירה גמורה והקנה לו בקנין גמור הרי הוא כשלו ממש כל זמן שלא חזר הישראל ולקחו ממנו:

יח אע"פ שבכל התורה כולה הנותן מתנה על מנת שיחזירנה לו לאחר זמן הרי היא מתנה גמורה והרי היא כשלו ממש בתוך הזמן מכל מקום לענין חמץ בפסח החמירו חכמים ואסרו ליתן החמץ במתנה לנכרי על מנת שיחזירו לו לאחר הפסח ואפילו אם אינו אומר לנכרי על מנת שתחזירו לי אלא נותנו לו ואומר לו ראה שתחזירו לי לאחר הפסח ואף אם לא תחזירו לי הרי הוא שלך במתנה גמורה כל ימי הפסח אע"כ כיון שהוא אומר להנכרי בפירוש שיחזירו לו החמירו בו חכמים מחמת חומרת חמץ ואין ללמוד מכאן למקומות אחרים:

יט ואפילו ליתן או למכור על תנאי כגון שאמר לו הריני מוכרו או נותנו לך במתנה לחלוטין מעכשיו על מנת שתעשה דבר פלוני בתוך הפסח או לאחר הפסח אף על פי שכשיעשה הנכרי אותו דבר בזמן שקבע לו נמצא שלמפרע היה החמץ שלו מקודם הפסח מכל מקום לכתחלה אסור לעשות כן ויש כאן ספק איסור של תורה שמא לא יעשה הנכרי אותו דבר בזמן שקבע ונמצא שלמפרע לא נקנה החמץ לנכרי מעולם והרי זה כחמצו של ישראל המופקד ביד נכרי שעובר עליו הישראל בכל יראה ובל ימצא כמו שנתבאר בסימן ת"מ:

כ אבל אם לא אמר לו מעבשיו אלא נתנו לו בסתם ואמר לו אם תעשה דבר פלוני בתוך הפסח או לאחר הפסח יהיה החמץ שלך אע"פ שעשה הנכרי אותו דבר בזמן שקבע לו אף על פי כן לא נקנה לו החמץ אלא מאותו זמן ואילך וקודם אותו זמן היה החמץ כמופקד ביד הנכרי ועבר עליו הישראל בכל יראה ובל ימצא ולפיכך חמץ זה לאחר הפסח אסור בהנאה ואסור לכל אדם מישראל לקנותו מן הנכרי:

כא וכן אם אמר לו הריני מוכרו לך על מנת שתחזירה לי כשיהיה לי דמים לפדותו ממך אין זו מכירה כלל אף אם נתן לו הנכרי כל דמי החמץ שהרי בכל יום ויום מימי הפסח אם יבא הישראל לפדות חמצו אין הנכרי יכול לעכב על ידו נמצא שאין החמץ קנוי להנכרי כלל ואינו כשלו ממש ולפיכך חמץ זה לאחר הפסח אסור בהנאה שהרי עבר עליו הישראל בכל יראה ובל ימצא:

כב אבל אם אמר לו על מנת שתחזירה לי לאחר הפסח כיון שכל ימי הפסח לא היה מחויב להחזירו להישראל הרי הוא כשלו ממש כל ימי הפסח ולפיכך לאחר הפסח הוא מותר אפילו באכילה כיון שלא עבר עליו הישראל בכל יראה ובל ימצא אלא שלכתחלה אסור לעשות כן כמו שנתבאר:

כג אבל מותר לומר לו לכתחלה הריני מוכרו לך במכירה נמורה לחלוטין אבל זכות זה ששירתי לי בו שאם תרצה למכרו לא תמכרנו לשום אדם חוץ ממני וטוב שכל אדם המוכר חמצו לנכרי יאמר לו כן בפירוש ויועיל בזה ששום אדם חוץ ממני לא יוכל לקנות חמצו מן הנכרי לאחר הפסח ומכל מקום אף אם לא אמר לו כן בפירוש אין שום אדם יכול לקנותו מן הנכרי שבדאי היתה דעתו כן כשמכר לנכרי שישאר לו זכות זה בחמצו ששום אדם לא יוכל לקנותו מן הנכרי:

כד אבל לא יתנה עם הנכרי בשעת מכירה שעל מנת כן אני מוכר לך שלא תמכרנו לשום אדם חוץ ממני שמא יעבור הנכרי על תנאי זה וימכרנו לאדם אחר ונמצא שלמפרע לא היה החמץ קנוי להנכרי מעולם ועבר עליו הישראל בכל יראה ובל ימצא ויאסור החמץ בהנאה:

כה אם אין הנכרי רוצה להחזיר לו החמץ לאחר הפסח אלא רוצה להחזיקו לעצמו ולשלם דמיו לישראל אסור לתבוע אותו כדיניהם או לכופו בשאר כפיות עד שיחזירנו לו שהרי כבר נמכר לו לחלוטין:

כו אין למכור את החמץ למומר שאף על פי שחטא ישראל הוא וחמצו שעבר עליו הפסח אסור בהנאה כחמצו של ישראל ואם עבר ומכר לו חמצו בדבר מועט מפני שהוא מכירו ויודע בו שיחזירנו לו לאחר הפסח שלא היה יודע שהחמץ יהא אסור בהנאה אם יש הפסד מרובה בדבר יש להתיר לו שיאמר להמומר שיחליף את החמץ עם נכרי על חמץ אחר או על דבר אחר או שימכרנו לנכרי והחליפין או המעות מותרין לישראל כמו שנתבאר בסימן תמ"ג ע"ש:

כז ישראל ונכרי שהיה להם שותפות בחמץ ועבר עליו הפסח אע"פ שהחצי של ישראל נאסר בהנאה והוא מעורב עם החצי של הנכרי אף על פי כן כשיחלוקו אחר הפסח הרי החצי של נכרי מותר אפילו באכילה וחצי של ישראל אסור אפילו בהנאה:

כח ישראל שהיה לו בבית הרחיים תבואה שאינה מחומצת למחנה קודם הפסח ולא נטחנה עד שהגיע הפסח שאז נטחנה הנכרי בעל הרחיים ואפה ממנה פת ולאחר הפסח הביא את הפת לישראל להראות לו טובתו מותר לישראל ליקח דמים מן הנכרי בעד התבואה ואין זה נהנה מחמץ שעבר עליו הפסח לפי שהנכרי בשעה שעשה ממנה עיסה וחיימה הרי זה כאלו שרפה שהרי אינה ראויה עוד להישראל וקודם שחיימה היתה עדיין מותרת לישראל א"כ דמי היתר הוא מקבל מן הנכרי.

ואין מחייבין את הישראל ליקח הפת מן הנכרי ולבערו מן העולם כדי שלא ימכרנו הנכרי לישראל אחר שאינו יודע שהוא חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ויאכלנו לפי שאין הישראל מחויב להפסיד ממונו מפני תקלת אחרים כיון שהוא אינו נותן לפנייהם תקלה שהרי אינו מוכר החמץ להנכרי אלא הנכרי משלם לו נזקו וממילא נשאר החמץ להנכרי עיין סימן ת"מ:

כט חמץ הנמצא ברשות ישראל לאחר הפסח מיד וידוע שעבר עליו הפסח אע"פ שבדק בליל י"ד בתקנת חכמים וביטל כל חמצו שנשאר ברשותו שלא מצאו בבדיקה ונמצא שלא עבר בכל יראה ובל ימצא אפילו מדברי סופרים על חמץ זה שנמצא ברשותו לאחר הפסח אף על פי כן הוא אסור בהנאה אפילו יש לו עדים שביטל כל חמצו או שהפקירו בפניהם בלשון הפקר ממש שאם יהא מותר בהנאה יש לחוש שמא יניח כל אדם חמצו עד לאחר הפסח ויאמר שהפקירו קודם הפסח כדי שנתיר לו ליהנות ממנו ואפילו חמץ שנמצא מושלך במקום הפקר שהשליכו שם ישראל קודם שעה ששית בערב פסח כדי שלא יעבור עליו בכל יראה ובל ימצא בפסח כמו שנתבאר בס"י תמ"ה שמותר לעשות כן לכתחלה מכל מקום לאחר הפסח אסור לכל אדם מישראל ליהנות ממנו:

ל כמה דברים אמורים כשידוע שהוא של ישראל או שרוב עוברי מקום ההוא הן ישראל שמן הסתם נפל שמה מן הרוב אבל אם רוב עוברי מקום ההוא הן נכרים או אפילו מחצה על מחצה תולין להקל לומר שמן נכרי נפל שמה ומותר אפילו באכילה שכל ספק דברי סופרים להקל.

וכל זה כשנמצא מיד לאחר הפסח שאי אפשר לתלות שנפל שמה לאחר הפסח אבל אם אפשר לתלות שנפל שמה לאחר הפסח מותר באכילה בכל ענין אפילו נמצא בתוך ביתו של ישראל שכל ספק דברי סופרים להקל.

לפיכך יש להתיר לקנות מן המומר אחר הפסח שכר וי"ש ושאר חמץ אם יש לתלות שנעשה אחר הפסח ולא עבר עליו אפילו מקצת הפסח.

ויש מחמירין בכל ספק חמץ שעבר עליו הפסח לאסרו באכילה ויש לחוש לדבריהם במקום שאין שם הפסד מרובה אבל בהנאה מותר לדברי הכל:

לא חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור להאכילו אפילו לבהמות גוים או של הפקר כמו שנתבאר בסי' תמ"ג לענין חמץ בפסח עיין שם:

תפ"ט סדר תפלת ליל שני של פסח וספירת העומר ובו ל' סעיפים:

א הבאת קרבן העומר שנאמר וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה ואומר שבעה שבועות תספר לך וגו' ודרשו חכמים תספר לך יכול בבית דין כמו ביובל שסופרין בבית דין שבע שבתות שנים ומקדשין שנת החמשים ליובל תלמוד לומר וספרתם לכם כדי לספרה לכל אחד ואחד ואין הציבור או שליח צבור יכולים לספור בעד כולם אף אם אחד מצוה להבירו שיספור בשבילו ועשאו שליח לכך אינו יוצא ידי חובתו כשלא שמע הספירה מפי הבירו.

אבל אם הוא בעצמו שמע הספירה מפי הבירו אם נתכוין לצאת ידי חובתו בשמיעה זו וגם הבירו המשמיע נתכוין להוציאו יצא ידי חובתו מן התורה שהשומע הוא כאומר והוא ששמע מפי המחויב במצוה זו ויש חולקין על זה ואומרים שצריך שתהא ספירה לכל אחד ואחד ממש שכל אחד יספור בעצמו ויש לחוש לדבריהם לכתחלה שלא לסמוך על שמיעת הספירה מהש"ץ.

אבל הברכה יכול לשמוע מהש"ץ לכתחלה אף אם הוא יודע לברך בעצמו שעשרה שעושין מצוה בבת אחת יכול אחד מהן לברך בשביל כולם כמו שנתבאר בסימן ח' ואחר ששמע הברכה יספור מיד:

ב נשים ועבדים פטורים ממצוה זו מפני שהוא מצות עשה שהזמן גרמא ובמקצת מדינות שמו הנשים מצוה זו עליהם חובה ואין חשש איסור במה שהן מברכות עליה אף שהם פטורות ממנה עיין סי' י"ז.

ומצוה זו נוהגת בארץ ובחו"ל בפני הבית ושלא בפני הבית ויש אומרים שבזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין מקריבין העומר אין מצוה זו נוהגת כלל מדברי תורה אלא מדברי סופרים שתיקנו זכר למקדש וכן עיקר ומכל מקום כל מה שתקנו חכמים תקנו כעין של תורה ואין חילוק ביניהם אלא בדברים שיתבאר:

ג זמן הקרבת העומר הוא בט"ו בניסן שנאמר ממחרת השבת יניפנו וגו' וקבלו חכמים שזה הוא ממחרת יום טוב הראשון של פסח ומיום זה עצמו מתחילין לספור ולא מיום שלאחריו שנאמר מהחל חרמש בקמה תחל לספור וגו' הא למדת שזמן הספירה הוא בזמן ראשית הקצירה דהיינו בזמן קצירת העומר וקצירתו הוא קודם הבאתו ולא אח"כ.

ואי אפשר להתחיל הספירה ביום הבאתו ממש (ואין העומר קרב אלא ביום ממש) שנאמר תמימות תהיינה ואין אתה מוצא תמימות אלא כשמתחיל לספור בערב דהיינו שמתחיל הוא לספור יום הראשון בליל ט"ז קודם אור הבוקר והוא הדין ספירת שאר הימים שאינה אלא בלילה שמן הסתם ספירת כל הימים הם שוין.

וכל הלילה כשר לספירת העומר שאם שכח ולא ספר בתחלת הלילה ונזכר קודם שעלה עמוד השחר חייב לספור אבל לכתחלה מצוה מן המובחר לספור בתחלת הלילה מיד אחר תפלת ערבית.

וקודם שיספור בלילה צריך לברך כדרך שמברכין על כל המצות בין של תורה בין של דברי סופרים.

אבל אם שכח לספור בלילה ונזכר ביום יספור בלא ברכה לפי ש"א שאם לא נקצר העומר בלילה קוצרין אותו ביום ולפיכך אם שכח או הזיד ולא סיפר בלילה חייב לספור ביום ולברך ויש חולקין על זה לפיכך יספור בלא ברכה שספק ברכות להקל:

ד הספירה צריך לברך מעומד שנאמר בקמה ודרשו חכמים אל תקרא בקמה אלא בקומה תחל לספור ומכל מקום אם מנה מיושב יצא לפי שדרשה זו אינה אלא אסמכתא בעלמא:

ה מן התורה צריך למנות הימים וגם השבועות שנאמר תספרו חמשים יום כלומר עד חמשים ואומר שבעה שבועות תספר לך כיצד יספור שניהם כשמגיע לשבעה ימים יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד וכשמגיע ליום ארבעה עשר יאמר היום ארבעה עשר יום שהם שני שבועות וכן בשאר כל סוף שבוע ושבעה ואם לא עשה כן לא יצא ידי חובתו מן התורה:

ו אבל בימים שבין כל שבוע ושבוע דהיינו מיום ח' עד יום י"ג ועד בכלל ומיום ט"ו עד יום עשרים וכן הימים שבין שאר השבועות יש אומרים שאין צריך למנות בהן השבועות אלא הימים בלבד כגון ביום ח' יאמר היום שמונה ימים ואין צריך לומר שהם שבוע אחד ויום אחד ויש אומרים להיפוך ביום ח' יאמר היום שבוע אחד ויום אחד וביום ט"ו יאמר היום ב' שבועות ויום אחד ויש אומרים שצריך לומר בהם סכום הימים והשבועות כגון ביום ח' יאמר שמונה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד וכן בשאר כל הימים צריך לומר סכום כל הימים והשבועות ומנין הימים העודפים על השבוע וכן נתפשט המנהג בכל תפוצות ישראל ואין לשנות.

ומכל מקום אם טעה ומנה באחת מב' הספירות הראשונות בימים שבאמצע השבועות אין צריך לחזור ולספור בזמן הזה שהספירה מדברי סופרים ואף בימים שהם סופי השבועות כגון יום ז' וי"ד וכיוצא בהם אם טעה ולא מנה אלא הימים בלבד ולא הזכיר השבועות כלל יש אומרים שאין צריך לחזור ולספור בזמן הזה שהספירה אינה אלא זכר וכיון שספר הימים יצא.

אבל אם ספר שבועות בלבד כגון שאמר היום שבוע אחד או שני שבועות ולא הזכיר

מנין הימים צריך לחזור ולספור לפי שעיקר הספירה הוא מנין הימים שבמנין הימים בלבד יכולין לספור כל המ"ט יום אבל במנין השבועות בלבד בלא הזכרת שום מנין ימים אי אפשר לספור אלא הימים שהם סופי השבועות.

ויש אומרים שאף אם מנה הימים לבד צריך לחזור ולספור שכל מה שתקנו חכמים תקנו כעין של תורה ויש לחוש לדבריהם לחזור ולספור בלא ברכה:

ז' אם ספר באותיות א"ב שאמר היום יום א' או יום ב' או ג' ימים יש אומרים שיצא ידי חובתו ויש אומרים שלא יצא ויש לחוש לדבריהם לחזור ולספור בלא ברכה.

אם לא אמר היום אלא מנה סתם כך וכך ימים לעומר לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולספור בברכה דכיון שאמר כך וכך ימים הרי לא ספר את עצם היום הזה שהוא עומד בו והתורה אמרה תספרו חמשים יום שתספור היום עצמו שיאמר היום כך וכך.

אבל אם אמר היום כך וכך ולא אמר לעומר יצא שמעיקר הדין אין צריך לומר כלל לעומר אלא שנהגו כך לבאר יפה בספירה לאיזה דבר סופרים ואין זה מעכב כלל בדיעבד ויש נוהגין לומר בעומר ואין לשבש שום נוסח כי שניהם נכונים (ויש נוהגין מטעם הידוע להם לומר לעומר אחר מנין הימים קודם מנין השבועות כגון היום שמונה ימים לעומר שהם שבוע אחד ויום אחד):

ח' דרך צחות לשון הקודש לומר ימים לשון רבים משנים ועד עשרה ועד בכלל אבל מאחד עשר ואילך יאמר יום לשון יחיד וטוב לומר מנין המועט קודם מנין המרובה כגון אחד ועשרים ולא עשרים ואחד כמה דברים אמורים במדינות אלו שדרך לספור מנין המועט קודם אבל במקומות שדרך לספור מנין המרובה קודם יכול לומר גם בספירה כמנהג מקומו:

ט' שבוע הוא לשון זכר ולכן יאמר שבוע אחד ולא אחת ובשבוע השני יאמר שני ולא שתי ובשבוע השלישי יאמר שלשה ולא שלש וכן בשאר השבועות:

י' מותר לספור בכל לשון שמבין אבל אם אינו מבין הלשון שסופר בו אפילו ספר בלשון הקודש אם אינו מבינו לא יצא דכיון שאינו יודע המנין אין זו ספירה כלל:

יא' אחר הספירה נוהגין לומר יהי רצון שיבנה בית המקדש כו' לפי שעכשיו אין אנו סופרין אלא זכר למקדש ואין בספירה זו עשיית מצוה כלל שהמצוה הוא לספור לעומר ועכשיו אין לנו עומר לספור לו אלא שחכמים תקנו לספור זכר למקדש לפיכך מתפללין שיבנה בית המקדש ונקיים המצוה כתקונה (ויש נוהגין מטעם הידוע להם לומר אחר כך מזמור אלהים יחננו ויברכנו ואנא בכת ורבנו של עולם):

יב' יש אומרים שמותר לברך ולספור בבין השמשות אף על פי שהוא ספק לילה וספק יום העבר ואם כן היאך יאמר היום שני ימים שמא עדיין הוא יום ראשון מכל מקום כיון שהספירה בזמן הזה מדברי סופרים ספק דברי סופרים להקל ויש חולקין על זה ואומרים שלכתחלה אין להכניס עצמו לידי ספק אפילו מדברי סופרים ואין לספור

עד צאת הכוכבים שהוא לילה ודאי וכן עושין המדקדקים וכן ראוי לכל אדם לעשות ומכל מקום המנהג ההמון עכשיו כסברא הראשונה לספור בבין השמשות.

ומי שרוצה לדקדק לספור בצאת הכוכבים והוא מתפלל ערבית מבעוד יום עם צבור המתפללין ערבית עם סמוך לחשיכה וסופרים בבין השמשות טוב שיספור עמהם בלא ברכה ויחשוב בדעתו אם אשכח לספור בלילה הריני סומך על ספירה זו לצאת בה ידי חובתי ואם לא אשכח בלילה הרי דעתי עכשיו שלא לצאת בספירה זו שאף להאומרים שמצות אין צריכות כוונה לצאת בהן ידי חובתו מכל מקום כשמכוין בפירוש שלא לצאת בהן ידי חובתו בודאי אינו יוצא בעל כרחו ולפיכך כשיזכור בלילה יספור בברכה.

אבל אם לא התנה בדעתו בפירוש שלא לצאת בספירה זו כשיזכור בלילה אלא ספר סתם אף שלא בירך עכשיו וגם לא ענה אמן אחר ברכת הציבור לא יברך כשיספור בלילה שמא היה כבר לילה כשספר בבין השמשות וכבר יצא ידי חובתו להאומרים שמצות אין צריכות כוונה ואף להאומרים שמצות צריכות כוונה מכל מקום הספירה בזמן הזה מדברי סופרים ויש אומרים שמצות מדברי סופרים לדברי הכל אין צריכות כוונה כמו שנתבאר בס"ת ע"ה.

ואפילו לא ספר עמהם כלל אלא ששמע הספירה מן אחד ומן הציבור שספרו ולא נתכוין כלל להוציא וגם הוא לא נתכוין לצאת בשמיעה זו אלא שמע לפי תומו לא יברך כשיספור בלילה שהשומע כעונה ואפילו אם היה מחשב אין אני מתכוין לצאת בספירה זו אין זה כלום להאומרים שמצות אין צריכות כוונה כלל אלא אם כן מחשב אני מתכוין שלא לצאת בה.

וכל זה הוא בבין השמשות אבל קודם בין השמשות אין מנהג כלל לספור אפילו בערב שבת שמקדימין לגמור תפלת ערבית בציבור בבית הכנסת קודם בין השמשות אין הציבור סופרין כלל בבית הכנסת אלא כל אחד סופר בביתו כשיגיע הזמן.

ואם טעו ביום המעונן ובירכו וספרו ואחר כך נתפורו העבים ונודע שהיה קודם בין השמשות צריכין לחזור ולספור אבל לא יברך שנית אם כשספרו היה מפלג המנחה ואילך שהרי מנהג העולם לקרות ק"ש של ערבית מפלג המנחה ואילך לפי שסומכין על האומרים שמפלג המנחה ואילך כשם שהוא כלילה לענין תפלת ערבית לר' יהודה כך הוא כלילה לענין קריאת שמע של ערבית וא"כ הוא הדין שהוא כלילה לענין ספירת העומר לר' יהודה לפי דבריהם ומכל מקום צריכים לחזור ולספור כשיגיע הזמן לפי שהעיקר כהאומרים שמפלג המנחה אינו חשוב כלילה אפילו לרבי יהודה אלא לענין תפלה בלבד אבל לא לענין שאר דברים שמצותם בלילה כמו שנתבאר בסמ"ק רל"ה:

יג אבל המדקדקים לספור בצאת הכוכבים שמעו ביום המעונן וספרו בבין השמשות אין צריך לחזור ולספור כלל בצאת הכוכבים מעיקר הדין אפילו בלא ברכה לפי שכבר יצא ידי חובתו לגמרי מעיקר הדין במה שספרו בבין השמשות שהוא ספק לילה וספק דברי סופרים להקל (ומכל מקום כדי לחוש לדברי האומרים שספירה בזמן הזה מן

התורה טוב להם שיחזרו לספור בצאת הכוכבים בלא ברכה):

יד מי ששואל אותו חבירו בבין השמשות כמה ימי הספירה בלילה זה יאמר לו אתמול היה כך וכך שאם יאמר לו היום כך וכך לא יוכל הוא עצמו לחזור ולמנות בברכה לפי שכבר יצא ידי חובתו במה שאמר לחבירו היום כך וכך לפי דברי האומרים שאין צריך כונה לצאת אף שלא אמר לעומר אין בכך כלום אבל השואל יכול לספור בברכה אף ששמע כבר הסיפור מהמשיב מכל מקום בשעה ששמע היה בדעתו לחזור ולספור שהרי בשביל כך הוא שומע ונמצא שהיה בדעתו בפירוש שלא לצאת בשמיעה זו אבל המשיב לא היה בדעתו בפירוש בשעת התשובה שרוצה לחזור ולספור שנית אחר כך אף שבאמת כן הוא מכל מקום כיון שלא היה בדעתו בפירוש יצא ידי חובתו להאומרים שאין צריכות כונה.

אבל אם לא אמר לו היום כך וכך אלא השיב לו סתם כך וכך לעומר לא יצא בזה לדברי הכל ויחזור ויספור בברכה ומכל מקום יותר טוב לומר אתמול היה כך וכך:

טו וכל זה כששואלו בבין השמשות אבל קודם לכן אף אם אמר לו היום כך וכך לעומר חוזר וסופר בברכה כיון שהעיקר כהאומרים שאף מפלג המנחה ואילך אינו חשוב כלילה אלא לענין תפלה בלבד וגם להאומרים שהוא כלילה הרי יש אומרים שאף מצות מדברי סופרים צריכות כוונה לצאת בהן (ומכל מקום לכתחלה טוב ליזהר מפלג המנחה ואילך שלא יאמר היום כך וכך):

טז מותר לספור קודם תפלת ערבית אפילו במוצאי שבת שמוסיפין מחול על הקודש שמכל מקום לילה הוא ואינו נחשב ליום העבר אלא ליום המחרת ומכל מקום ראוי להקדים תפלת ערבית לספירה שתפלת ערבית היא תדירה והספירה אינה תדירה ותדיר קודם לשאינו תדיר:

יז ואם רכבו להתפלל ערבית מבעוד יום ולקרות על מטתו כל הג' פרשיות אף שמותר לו לאכול קודם ק"ש שעל המטה כמו שנתבאר בסי' רל"ה מכל מקום בימי הספירה לא יתחיל לאכול אפילו סעודה קטנה חצי שעה קודם זמן ספירה דהיינו חצי שעה קודם בין השמשות גזירה שמא ימשוך בסעודתו וימנע מספירת עומר אלא אם כן הוא מקום שנהגין שהשמש קורא לספור ספירה כשמגיע זמנה שאז אין לחוש שמא ימשוך בסעודתו כמו שנתבאר בסי' רל"ב.

(ואפילו במקומות שלא נהגו כן אם עבר והתחיל בסעודה בתוך חצי שעה סמוך לזמן הספירה אין צריך להפסיק באמצע סעודתו) אבל אם התחיל הסעודה לאחר שהגיע זמן הספירה צריך להפסיק ולספור באמצע סעודתו להאומרים שספירה בזמן הזה היא מן התורה כמו שנתבאר בסימן רל"ה ואף שהעיקר כהאומרים שספירה בזמן הזה היא מדברי סופרים מכל מקום בדבר שאין בו טורח כלל דהיינו להפסיק מעט ולספור יש לחוש לסברא הראשונה:

יח אם אינו יודע איזה יום הוא בספירה ופתח ובירך על דעת שיספור כמו שישמע מחבירו ואחר הברכה שתק ושמע מחבירו וסיפר כמוהו יצא ידי חובת הברכה ואין צריך לחזור ולברך שנית קודם ספירתו אע"פ שבשעת ברכה ראשונה לא היה יודע על איזה יום הוא מברך:

יט אבל לכתחלה אין לעשות כן ולא יברך עד שיוודע איזה יום הוא מהספירה כדי שידע על מה הוא מברך:

כ אם בירך על דעת לספור ארבעה ימים לעומר שהוא סבור שהיום יום רביעי ולאחר שגמר הברכה נזכר שהיום יום חמישי אין צריך לחזור ולברך אלא סופר מיד ה' על סמך הברכה שבירך כבר אף על פי שהברכה היתה על דעת יום רביעי אין בכך כלום לפי שדברים שבלב אינן דברים לענין זה כמו שנתבאר בס"ר ט:

כא אם היה עומד ביום רביעי ובירך על דעת לספור ארבעה וטעה בדיבורו וסיפר חמשה צריך לחזור ולספור ארבעה כיון שיצא שקר מפיו שהיום יום רביעי הוא והוא סיפר חמשה בפיו אף שהיה במחשבתו ארבעה אין זה כלום שמצות הספירה היא בפה ומכל מקום אין צריך לחזור ולברך קודם שחזור לספור ארבעה (אפילו אם טעה בתחילה בדעתו שהיה סבור שהוא יום חמישי ובירך על דעת לספור חמשה ולאחר שסיפר נזכר שהיום יום רביעי אף על פי כן אין צריך לחזור ולברך) לפי שיוצא בברכה שבירך כבר אם לא הפסיק בינתיים בדברים אחרים אבל הספירה הראשונה אינה חשובה הפסק כיון שנתעסק בדבר שבירך עליו אלא שלא עלה בידו כהוגן:

כב (וכשחזור לספור ארבעה צריך לומר היום ארבעה כו') ואם חוזר לספור בתוך כדי דבור לספירה הראשונה אין צריך לחזור ולומר היום אלא יאמר מיד ארבעה ימים לעומר):

כג ויש אומרים שאם שכח לספור בלילה אחת א"צ לספור כלל בשאר כל הלילות לפי שכבר הפסיד ממצות ספירת העומר לגמרי כשהיסר ממנו יום אחד שנאמר תמימות תהיינה ויש חולקין ואומרים שצריך לספור בשאר כל הלילות לפי שכל לילה היא מצוה בפני עצמה ואינן תלויות זו בזו:

כד ולענין הלכה נוהגין לספור בשאר לילות בלא ברכה בין ששכח בלילה הראשון בין ששכח באחד משאר כל הלילות לפי שספק ברכות להקל.

במה דברים אמורים כשלא נזכר כל הלילה וכל יום המחרת אבל אם נזכר למחר ביום וסיפר בלא ברכה כמו שנתבאר למעלה יספור בשאר כל הלילות בברכה שהרי אף לפי הסברא הראשונה לא הפסיד מצות הספירה בחסרון לילה אחד כיון שספר למחר ביום והרי הן נקראות תמימות שסופר כל המ"ט יום ואף שיש אומרים שהספירה אינה אלא בלילה שאף אם שכח לספור בלילה אין צריך לספור ביום וא"כ אף אם ספר ביום אין ספירה זו שוה כלום להשלים מספר המ"ט יום מכל מקום הרי יש אומרים שאף

אם לא ספר כלל יום אחד או אפילו ימים הרבה סופר בשאר הלילות בברכה:

כה וכל זה כשברי לו שלא ספר בלילה אחד אבל אם הוא מסופק בדבר אף שלא ספר למחר ביום יספור בשאר לילות בברכה דכיון שיש להסתפק שמא ספר בלילה ויש להסתפק גם כן שמא כהאומרים שכל לילה ולילה היא מצוה בפני עצמה ואינן תלויות זה בזה נמצא שיש כאן ספק ספיקא להחמיר להצריך ברכה וספירה בשאר הלילות וכן בכל מקום שנתבאר שצריך לחזור ולספור בלא ברכה מחמת הספק שיש בספירה הראשונה אם לא חזר וסיפר יספור בשאר הלילות בברכה:

כו במקומות שנוהגין לקדש ולהבדיל בבית הכנסת על היין סופרים העומר בליל שבת ויום טוב אחר הקידוש לפי שכל מה שנוכל להקדים קדושת היום יש לנו להקדים ובמוצאי שבת ויום טוב סופרים קודם ההבדלה לפי שכל מה שנוכל לאחר ההבדלה יש לנו לאחר כדי שלא תהא קדושת היום נראית עלינו כמשאוי.

ובין במקומות שמבדילין במוצאי שבת קודם ויתן לך מיד אחר קדיש תתקבל ובין במקומות שאומרים ויתן לך קודם ההבדלה סופרים מיד אחר קדיש תתקבל לפי שיש לנו להקדים הספירה בכל מה שאפשר ומיד שנסתלקה התפלה בקדיש שלאחריה חל עלינו מצות ספירה:

כז וכשחל יום טוב האחרון במוצאי שבת שאומרים קידוש והבדלה על כוס אחד אי אפשר לספור אחר הקידוש וקודם ההבדלה כמו בשאר ליל יום טוב ומוצאי שבתות שהרי אסור להפסיק ביניהם כלל אזי סופרים קודם הקידוש וההבדלה ולא אח"כ לפי שכל מה שנוכל לאחר ההבדלה יש לנו לאחר (אבל יום שני של פסח שחל במוצאי שבת אין מקדשין ואין מבדילין כלל בבית הכנסת מטעם שנתבאר בס"י תפ"ז):

כח בכל יום טוב כשחל יום ראשון בשבת נוהגין לומר בליל שני המערבית השייכים לליל ראשון שבליל שבת אין אומרים מערבית מטעם שנתבאר בס"י ער"ה חוץ מיום ראשון של פסח שחל להיות בשבת שנוהגין לומר בליל שני המערבית השייכים לליל שני משום ביכור לספירה שהוזכר בו סדר קצירת העומר שהיה נקצר בלילה זה:

כט אסור לאכול חדש אף בזמן הזה בין לחם בין קלי בין כרמל עד תחילת ליל י"ז בניסן שנאמר ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה וגו' עד ועד בכלל אלא שבזמן שבת המקדש קיים משקרב העומר ביום ט"ז הותר החדש מיד שנאמר עד הביאכם את קרבן אלהיכם אבל עכשיו שאין לנו קרבן הרי עצם היום מתיר דהיינו לאחר שעבר כל עצם היום.

ובגולה כשלא היו יודעים יום שנקבע בו החודש בארץ ישראל היו אסורין לאכול חדש גם כל יום י"ז עד תחילת ליל י"ח לפי שהוא ספק של תורה שהחדש אסור גם בחוץ לארץ מן התורה שנאמר בכל מושבותיכם וגם עכשיו שאנו יודעים יום קביעות החודש אין לשנות מנהג אבותינו מטעם שיתבאר:

ל ועכשיו אין העולם נוהרין כלל באיסור חדש.

ויש שלמדו עליהם זכות במקומות שרוב התבואה נזרעת קודם הפסח או במקומות שמביאין להם תבואה ממקומות שרוב התבואה נזרעת קודם הפסח שאין בה איסור חדש כמו שנתבאר ביו"ד סימן רצ"ג ע"ש.

והמחמירים על עצמם במקומות ההם ונזהר מסתם תבואה שאינה ידועה לו שהיא ישנה אין צריך ליוהר מפלימת הכלים שנתבשל בהם ממין שרוצה לבשל עכשיו ישן לפי שמין במינו אין צריך ששים אלא מדברי סופרים ואין להחמיר כל כך בסתם תבואה שאין בה אלא חומרא בעלמא.

וגם במקומות שרוב התבואה נזרעת אחר הפסח כגון במדינות פולין שרוב השבולת שועל והשעורים שעושים מהם השכר נזרעין אחר הפסח וגם אין מביאין לשם תבואה כלל ממדינות אחרות שזרעין בהם קודם הפסח אף על פי כן אין רוב העולם נוהגין שם איסור חדש.

ויש שלמדו עליהם זכות לפי ששם הוא שעת הדחק שעיקר שתייתם הוא השכר לפיכך הם סומכים על מקצת הראשונים הסוברים שחדש בחוץ לארץ אינה אלא מדברי סופרים שגזרו משום ארץ ישראל ולא נזרו אלא במקומות הסמוכים לארץ ישראל כגון מצרים ועמון ומואב ובבל כמו שנתבאר ביורה דעה סימן של"א.

ויש שלמדו עליהם זכות אחר שסוברים שחדש אינו נוהג אלא בתבואה שהוא של ישראל בשעת קצירה אבל לא בשל גוים ולפי זה צריך להזהיר לישראלים הדרים בכפרים שיש להם תבואה זרועה אחר הפסח בשדה של השר שינהגו בה איסור חדש.

אבל כל בעל נפש לא יסמוך על המתירים הללו ויחמיר לעצמו בכל מה שאפשר לו כהסכמת רוב הראשונים והאחרונים שהחדש נוהג מן התורה אף בחוץ לארץ ובכל מקום אף בשל גוים כי כן עיקר.

עיין ביורה דעה סי' רצ"ג שהנזהר מחדש יש לו ליוהר גם מיי"ש וממי דבש שהעמידוהו בשמרי שכר עיין שם כל פרטי דין החדש:



ג' מצות וד' כוסות

לקו"ש חכ"ו, פרשת וארא א

שאלה האמורה איז דער טעם פון די "יש מפרשים"⁵ אז די כוסות זיינען "כנגד ד' כוסות האמורים לישועה", וואָס דאָס איז ניט שייך בלחם.

מען דאַרף דאָך אָבער פאַרענטפערן די שאלה הנ"ל לכל המפרשים – ובפרט לויטן טעם הנ"ל (ודיעה⁶) – אין שו"ע⁷ – אז די ד' כוסות זיינען כנגד די ד' לשונות של גאולה⁸.

5) הובא ג"כ בדעת זקנים בעה"ת בא יב, ח. ס' המנהיג (שנסמן לקמן הערה 16). מט"מ שם. וראה דעת ריב"ל בב"ר שם; ירושלמי שם (כוסות של נחמות) – אלא ששם, שד' כוסות הם כנגד ד' כוסות של פורענות כו', "וכנגדן... כוסות של ישועה (נחמות) לעתיד". וראה הערה 8.

6) בבגדי ישע למרדכי שם משמע שמפרש שאי"ז פלוגתא כ"א שצריכים לב' הטעמים (ע"ש). אבל מפשטות הלשון בירושלמי וב"ר שם (משא"כ בשמו"ר, כדלקמן הערה 8) משמע שהם ב' דיעות וראה הערה הבאה.

7) או"ח שם. וראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 41 ואילך (הגש"פ עם ביאורים (קה"ת תשמ"ז-ז) ע' תה ואילך). ושם, שי"ל שנפק"מ (גם) להלכה בין הטעמים, אי הסיבה הוי תנאי בשתיית ד' כוסות ע"ש.

8) ביפ"ת שם תירץ "א"נ משום קרא דכוס ישועות אשא כדמשמע לקמן בשמו"ר פ"ו (שם) דקאמר (בהמשך להטעם ד"ד' גאולות") לקיים מה שנאמר כוס ישועות אשא" (והיינו דענין של גאולה וישועה צ"ל על כוס דוקא. וראה גם מט"מ שם. ח"י חת"ס לפסחים צט, ב).

א. חז"ל זאָגן¹, אז די ד' כוסות וואָס די חכמים האָבן מתקן געווען צו טרינקען בליל פסח, זיינען כנגד די ד' לשונות של גאולה (וואָס שטייען בתחלת פרשתנו²) – והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי.

פרעגט דער מרדכי³: "ליבעי ארבע לחמים" – אכילת מצה בליל פסח איז דאָך מן התורה (און "על שום שנגאלו אבותינו ממצרים"⁴) וואָלט דאָך (מער) מתאים געווען צו מתקן זיין מ'זאָל צום "סדר" נעמען פיר מצות כנגד די ד' לשונות של גאולה?

דער מרדכי איז ממשיך: "לכך י"מ כנגד ד' כוסות האמורים לישועה כו'" – די

1) ירושלמי פסחים פ"ה ה"א. ב"ר פפ"ח, ה. שמו"ר פרשתנו פ"ו, ד. ועוד.

2) ו-ז, ו-ז.

3) פסחים – "תוספת מערבי פסחים" קרוב לתחלתו. ועד"ז הקשה במטה משה סתר"ז. יפה תואר השלם לב"ר שם [אלא שהוא מפרט (ועד"ז במט"מ) "ולא במיני תבשילין או שאר ענינים", ורק ע"ז מתאים תירוצו (הא') "משום דיין משום חירות". אבל במרדכי י"ל שהכוונה בקושייתו היא כבפנים].

4) משנה פסחים (קטז, ב). וראה שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב ס"ד: אכילת כזית... מצה... הכריכה... אפיקומן... שתיית ד' כוסות... שכל דברים אלו הם זכר לגאולה ולחירות.

באשטייט פון דריי פרטים, וואָס דער ענין (פון דער גאולה) ווערט אויסגעדריקט אין אכילת מצה, און דערפאַר נעמט מען דריי מצות; און אַ צווייטער ענין וואָס באַשטייט פון פיר פרטים (ד' לשונות של גאולה), וואָס כנגדם האָט מען מתקן געווען די ד' כוסות.

ג. וי"ל הביאור אין דעם:

עס איז ידוע וואָס שטייט אין ספרים¹³ אַז בשעת יציאת מצרים זיינען אידן ניט געווען ראוי צו דער גאולה, און עד כדי כך, אַז ווען אידן בלייבן נאָך איין רגע אין מצרים, וואָלטן זיי ר"ל אינגאַנצן פאַרזונקען געוואָרן אין טומאת מצרים (חמשים שערי טומאה). נאָר דער אויבערשטער האָט זיי "כהרף עין"¹⁴ אַרויסגענומען פון (טומאת) מצרים – "נגלה עליהם ממה"מ הקב"ה וגאלם".

וי"ל אַז דאָס איז דער ענין וואָס די שלימות פון גאולת מצרים איז געווען ערשט ביי מתן תורה¹⁵ [ווי מען זעט עס אויך אין די ד' לשונות של גאולה אַז דער פערטער (לעצטער¹⁶) לשון, "ולקחתי אתכם לי לעם", מיינט – בשעת – דורך – מתן

ב. דער דין איז⁹, אז צום סדר דאַרף מען נעמען דריי מצות.

און דער טעם דערויף איז, ווייל מען דאַרף האָבן צוויי שלימות "לבצוע עליהן כמו בשאר יו"ט" און "עוד פרוסה אחת משום לחם עוני"¹⁰ (אָדער, ווי עס שטייט אין מרדכי¹¹ נאָך אַ טעם: שלש מצות לזכר לחמי תודה).

ולהוסיף אַז וויבאַלד אַז יעדער ענין אין תורה איז בדיוק, איז מסתבר לומר, אַז אויך דער מספר פון ג' מצות איז (ניט נאָר מצד אַ זייטיקן טעם, נאָר אויך – ווי מספר הכוסות) פאַרבונדן מיטן תוכן וטעם פון אכילת מצה בכלל, וואָס איז (כנ"ל) "על שום שנגאלו אבותינו ממצרים"¹².

עפ"ז קומט אויס, אַז אין גאולת מצרים זיינען פאַראַן צוויי ענינים: איין ענין וואָס

אבל לפמ"ש במרדכי (ע"ד הגירסא בירושלמי ובי"ר שם) "לכך י"מ כנגד ד' כוסות האמורים לישועה", ה"ז טעם שני.

(9) טושו"ע (וראדה"ז) אר"ח סתע"ג ס"ד (ס"כ). טור שם סו"ס תעה. שו"ע (וראדה"ז) שם ס"א (ס"ג).

(10) ל' אדה"ז סתע"ה שם. וראה ג"כ הטושו"ע סתע"ה שם.

(11) סוף פסחים – "סדר של פסח" (ועד"ז במט"מ שם סתר"ח. מהרי"ל הל' ההגדה). וראה בארוכה לקו"ש חי"ב ע' 30 ואילך (נדפס גם בהגש"פ הנ"ל ע' ת ואילך) – שכוונת המרדכי היא לטעם על ג' מצות (משא"כ בטור ורמ"א סתע"ה, שו"ע אדה"ז סתנ"ח ס"ה). ע"ש. – עוד טעמים ראה הגש"פ (קה"ת) עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' 1.

(12) לטעם המרדכי הנ"ל ה"ז שייך לגאולה כמ"ש שם "והשתא נמי נגאלו משעבוד מצרים". אבל זוהי שייכות לכללות ענין של גאולה, ומסתבר לומר שיש שייכות בין המספר ג' (מצות) גם עם תוכן המיוחד בגאולת מצרים (ע"ד ד' לשונות של גאולה).

(13) ראה צרור המור בא יב, מ. ועוד – הובאו בהגש"פ הנ"ל ע' ל. וראה זהר חדש ר"פ יתרו.

(14) מכילתא (הובא בפרש"י) בא יב, מא. – וע"פ המבואר בפנים מובנת הדגשת המכילתא "כהרף עין".

(15) כמ"ש"נ (שמות ג, יב) בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה.

(16) כי "והבאתי" (שבפסוק ח) אינו לשון של גאולה, "אלא בשורת הארץ היא" (ס' המנהיג הל' פסח סי' נא. וראה גם תוס' הדר זקנים פרשתנו כאן "דאין זה לשון גאולה". אבל ראה דעת זקנים שבהערה 5. ראכ"מ).

און דערפאר מוז מצה זיין אַ "לחם עוני"²⁴ דוקא, אין עני אלא בדעת²⁵, זכר למצב פון עניות אין קדושה וטהרה. ובפשטות – אַ לחם וואָס האָט ניט קיין טעם (ווי חמץ אָדער מצה עשירה²⁶) – ווייל "טעם" ווייזט²⁷ אויף אַן ענין וואָס דער אדם האָט אין דעם אַ געשמאַק, צי ווייל דאָס איז מוטעם ומוסבר בשכלו אָדער ער פילט אין דעם אַ הרגש וחיות במדותיו; וויבאלד אָבער אַז די גאולה פון (טומאת) מצרים איז געקומען מלמעלה (און ניט מצד דער הכנה דערצו מצד די אידן), איז מובן, אַז ס'איז באַ זיי ניט געווען אַ "טעם" אין דעם. עבדים היינו לפרעה במצרים, ועבדא בהפקירא נחא לי²⁸. ואפילו בט"ו ניסן ולאחריו איז ביי זיי נאָך פאַרבליבן פון רע וטומאת מצרים און עס איז געווען ברח העם אַנטלאָפן פון מצרים, וואָס דאָס מיינט – דער אַרויסגיין פון רע בדרך אתכפיא²⁹, מצד קבלת עול.

משא"כ יין וואָס האָט אַ טעם, אַ געשמאַק, ביז אַז דאָס רופט אַרויס שירה ביים אדם השותה (אין אומרים שירה אלא על היין³⁰) – איז עס אַ "זכר לגאולה

תורה¹⁷] – ווייל דער תכלית פון גאולת מצרים ושלמותה איז אַז די אידן זאָלן אַרויס בשלימות פון (טומאת) מצרים. וואָס דאָס האָט זיך "געטאָן" בפועל אין די טעג צווישן יציאת מצרים און מתן תורה, ווען אידן האָבן זיך געגרייט צו קבלת התורה¹⁸, ביז אַז קומענדיק צו מתן תורה זיינען אידן שוין געווען ראוי צו דעם תואר "גוי קדוש"¹⁹.

לויט דעם איז מובן דער חילוק צווישן "מצה" און "יין" (כוסות)²⁰:

מצה איז מדגיש די גאולת מצרים ווי זי איז געקומען (ניט (אַזוי) מצד דער עבודה פון אידן, נאָר) אין אַן אופן פון – בלשון ההגדה "מצה זו שאנו אוכלים... על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה וגאלם", מצד דעם אויבערשטן; מצה איז פאַרבונדן מיטן "חפזון"²¹ פון דער גאולה – "לא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ" – דער "חפזון" אַרויסצונעמען²² די אידן פון טומאת מצרים²³ (כנ"ל).

17 רבינו בחיי, ספורנו ומדרש הגדול עה"פ. מאירי פסחים צט, ב. מט"מ סתר"ז (ב"הדרך השני"). ועוד.

18 ראה ז"ח שם. ר"ן סוף פסחים. ועוד (ראה לקו"ש חכ"ב ע' 114).

19 יתרו יט, ו.

20 להעיר מגבורות ה' להמהר"ל פרק ס.

21 ראה טז, ג ובפרש"י שם.

22 שעפ"ז מובן התוכן דלא הספיק כו' וחשיבותו ועד כדי כך – שמדאורייתא צ"ל אכילת מצה – ע"ש זה.

23 ראה לקו"ת אמור לה, ב. במדבר א, ג. ובארוכה – אוה"ת בא (ע' רצא ואילך. כרך ח' ע' בתתקמ ואילך). המשך וככה תרל"ז – בתחלתו ושם

פקכ"ט ואילך. ד"ה כי בחפזון (והמשכו) תש"ח. ועוד. וראה תניא פל"א.

24 פ' ראה שם.

25 נדרים מא, רע"א.

26 פסחים לו, א. טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח סתס"ב ס"א (ס"א, ס"ו).

27 ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 421 ואילך. וש"נ.

28 גיטין יג, רע"א.

29 תניא שם.

30 ברכות לה, א. וש"נ.

ומהאי טעמא איז נאָר אכילת מצה מן התורה, ווייל ביי יציאת מצרים (ליל פסח) איז בפועל געווען בלויז די גאולה מלמעלה – די ערשטע דריי ענינים.

ה. בעומק יותר יש לומר, אַז עס איז דאָ אַ שייכות (פנימית) צווישן מצה וכוסות (יין) און די (זייערע) מספרים ג' און ד':

דער חילוק צווישן די מספרים ג' און ד' איז מובן פון מאמר חז"ל³³ בנוגע די אותיות ג' און ד' – "גימ"ל דל"ת – גמול דלים". ד.ה. אַז גימ"ל איז מרמז אויפן "גומל" (נותן) און דל"ת אויפן "דל" (מקבל).

און דאָס ווערט אויך אַרויסגעבראכט אין די מספרים ג' און ד'³⁴: אַ "השפעה" ווי זי שטייט נאָך אין דעם משפיע (נותן), באַשטייט זי פון דריי בחינות, בשעת די השפעה קומט שוין אָן צום מקבל, קומט צו אַ פערטע בחינה – דער (שטח וכלי ה)מקבל³⁵ (וועלכע איז פריער געווען בהעלם אין דער השפעה),

[ע"ד משל – פון די אותיות ("מקבל") פון אַ דבר שכל: יעדער שכל האָט זיינע "אותיות" אין וועלכע ער איז אָנגעטאָן, אָבער אין דעם דבר שכל עצמו, ווי ער איז נאָך איידער דער מענטש באַגרייפט עס

(33) שבת קד, א.

(34) ראה גם לקו"ש חי"ז (ע' 202 ואילך), חי"ח (ע' 322 ואילך) – ע"פ צפע"נ עה"ת ר"פ ויצא (ממור"נ ח"ב פ"י). ובדרוש ג' מיני אדם ס"י (אוה"ת בלק ע' תתקפ ואילך. אוה"ת ענינים ע' צו ואילך (וראה הנסמן שם בשוה"ג)) ביאור באופן הפכי, דמספר האורות הוא ד', ודכלים – ג'. ולהעיר משיחת פסח תרח"ץ (נעתק בהגש"פ הנ"ל ע' ו) דמצות רומזים לכלים. וראה הגש"פ עם ביאורים (קה"ת תשמ"ו-ז) ע' סה.

(35) עיין המשך תרס"ו ע' רח ואילך. שם ע' רפז-ח. ובכ"מ.

ולחירות³¹ אויך ווי זי האָט זיך סוף-סוף אויפגעטאָן בפועל ביי אידן, אַז זיי (מצד זייער עבודה ומציאות³²) זיינען נגאל געוואָרן פון דעם רע פון מצרים.

ד. עפ"ז וועט מען פאַרשטיין דעם טעם החילוק צווישן דעם מספר המצות (ג') און מספר הכוסות (ד')²⁰:

אין די ד' לשונות של גאולה איז דאָ אַ חילוק צווישן די ערשטע דריי לשונות און דעם פערטן: די ערשטע דריי לשונות – "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם מעבודתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים" – זיינען עניני גאולה וועלכע זיינען געוואָרן באַלד ביי יציאת מצרים, ווייל זיי זיינען געקומען מלמעלה, כנ"ל; משא"כ דער פערטער ענין "ולקחתי אתכם לי לעם", כאַטש אויך דאָ ווערט געזאָגט "ולקחתי" (מלמעלה), איז עס אָבער אָפהענגיק פון אידן, זיי דאַרפן ווערן ראוי צו זיין "לי לעם". און דאָס האָט זיך ערשט אויפגעטאָן בפועל בשלימות ביי מתן תורה (כנ"ל).

און דעריבער איז מצה במספר ג' – כנגד די ערשטע דריי לשונות של גאולה – ווייל אין מצה איז מודגש די גאולה ווי זי קומט מצד דעם אויבערשטן; משא"כ די כוסות יין, וויבאַלד זיי זיינען מרמז אויף דער גאולה ווי זי האָט זיך אויפגעטאָן דורך און אין אידן, זיינען זיי במספר ד' – כולל אויך דעם פערטן לשון (ולקחתי אתכם לי לעם).

(31) ראה הערה 4.

(32) וי"ל שזהו החילוק (בהשלימות): עבדי אתם – בעת מ"ת (ולנצח) – ולא עבדים לפרעה – בט"ו בניסן (ובקרי"ס).

ו. עד"ז איז בנוגע צו יציאת מצרים:

אין דער גאולה פון מצרים (ווי זי איז געקומען מלמעלה) איז געווען כלול "בכח" די גאנצע גאולה בשלימותה (אויך די גאולה ווי זי איז געקומען דערנאָך לידי גילוי בפועל ביי מ"ת), ס'איז נאָר וואס "דאָרט" איז עס בהעלם.

און דאָס איז אויך פון די חילוקים צווישן מצה און יין (כוסות):

דער "זכר"³¹ לגאולה ולחירות מצד תורה שבכתב – "מוסר אביך"⁴⁰ (משפיע⁴¹) – איז מדגיש די גאולה ווי דאָס איז מצד הקב"ה, און דעריבער⁴² איז דאָס (א) ע"י אכילת מצה, און (ב) אין אַ מספר פון ג' (ווייל ווי די "השפעה" איז כלול אין "משפיע" שטעלט זיך עס אויס אין דריי, כנ"ל):

די חכמים – תורה שבע"פ, "תורת אמר"⁴⁰ (מקבל⁴¹) – האָבן (מוסיף געווען און) מתקן געווען אַז דער "זכר לגאולה

שם, דג' היסודות שייכים לג' אבות (חג"ת) ויסוד הד' (עפר) – מל' (ואסתר).

(40) משלי א, ח. אגה"ק שבהערה 38. וראה לקמן ע' 267 הערה 52.

(41) להעיר גם מלקו"ש חכ"ה ע' 248 (והערה 47).

(42) מתאים להמבואר בכתבי האריז"ל (פע"ח ש' חמץ ומצה רפ"ב (ואילך). ש' הכוונות ענין הפסח דרוש ו) דג' מצות הם כנגד (ג') מוחין דאבא, וד' כוסות כנגד (ד') מוחין דאימא. ראה בארוכה תו"ח שמות קלד, א ואילך. ועוד.

ולהעיר ג"כ מר"ה (יא, א) מדלג על ההרים בזכות אבות מקפץ על הגבעות בזכות אמהות. וע"פ המבואר בפנים י"ל שהם ב' ענינים בגאולת מצרים, שכנגדם – ג' מצות (כנגד ג' אבות), וד' כוסות (כנגד ד' אמהות). וראה גם גבורות ה' שם בסוף הפרק. לקוטי לוי"צ אגרות ע' רצט. שם ע' שג.

בכלי שכלו, זיינען די אותיות ניט ניכר, עס הערט זיך דער תוכן, דער "אור" השכל; בשעת דער שכל ווערט אויפגענומען אין די כלי השגה של האדם ווערן די אותיות נתגלה וניכר³⁶].

דאָס איז אויך איינער פון די ביאורים אין דעם חילוק צווישן די אבות און אמהות – ג' אבות און ד' אמהות³⁷:

דער תואר "אב" און "אם" איז פאָרבונדן מיט זייער השפעה, הולדת בנים ובנות און פון די חילוקים צווישן זיי אין דער השפעה איז: אין טיפת (השפעת) האָב זיינען די "אברי הולד כלולים. . בהעלם גדול", אָבער די "אם מוציאתו לידי גילוי בלידתה ודל שלם"³⁸ – מצד דעם אב, דער "משפיע", איז נאָך דער דבר המושפע (דער ודל) ניט אין אַ ציור גלוי – דער גילוי ההשפעה ובפועל ממש (בכלי המקבל) איז דורך דער אם.

און דעפאָר זיינען דאָ ג' אבות – ווייל די השפעה ווי זי איז מצד (און אין) דעם "משפיע" (אבות) איז אויסגעשטעלט אין דריי בחינות כנ"ל; משא"כ די אמהות, בחי' מקבל, זיינען במספר ד'³⁹.

(36) ד"ה לולב וערבה תרני"ט (ע' לו ואילך). ובכ"מ.

(37) ברכות טז, ב.

(38) אגה"ק סו"ס כט (קנא, א). וראה גם תניא פ"ב.

(39) ועד"ז בכללות העולם שכל דבר מורכב מד' יסודות – אש רוח מים עפר (ראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ד. ומפורש בכ"מ בזהר ותקו"ז) – ומ"מ "לא נזכר בכל ספר יצירה רק ג'". ומבואר בפרדס (ש' המכריעין פ"ג. הובא ונת' באוה"ת (שמות כרך ז') יתרו ע' ב'תרפה ואילך. סה"מ תרני"ט שם. ובכ"מ) שיסוד העפר מתגלה ע"י הג' יסודות. ולהעיר מפרדס

איז ניט מובן (ווי מפרשים⁴⁹ פרעגן):

וויבאלד אַז ביי אכילת מצה פאָדערט זיך ניט אַז דער אדם זאָל מרגיש זיין טעם מצה – פאָרוואָס דאָרף די "מצה עצמה" יע האָבן "טעם מצה"?

והביאור (פנימי⁵⁰) אין דעם: דאָס וואָס ביי מצות אכילת מצה מוז ניט זיין טעם מצה איז נאָר מצד דעם "גברא" – ווייל באַ די אידן איז גאולת מצרים, וואָס איז געקומען מלמעלה, אַן ענין אין וועלכן זיי האָבן ניט אַ "טעם", כנ"ל; און דעריבער איז בלויז מוכרח אכילת מצה, באופן אַז זי זאָל ווערן דם ובשר כבשרו – אַז די גאולה זאָל נתעצם ווערן מיטן עצם הנגאל, אָבער – לאו דוקא אַז חך אוכל יטעם⁵¹, לאו דוקא אַז ער זאָל פילן אַ טעם והנאה פון טעם מצה⁵².

49 ב"ח לטאור"ח סתס"א שם. לבוש סתע"ה שם (נזכר בט"ז שם. וראה ט"ז סתס"א שם). מג"א שם סקי"א ועוד.

ובמאירי פסחים (קטו, ב): ויש שדוחין אף עיקר השמועה לומר שאף בלע מצה לא יצא, ומפני שבכל הפרק מצינו שאומרים תמיד טעם מצה בעינין (ראה פסחים שם (ע"א) לא ניכרוך איניש מצה ומרור כו' (ובמאירי שם). ועוד). וראה לקמן הערה 52.

50 הביאור ע"פ נגלה – ראה הנסמן בהערה הקודמת. ועוד.

51 איוב יב, יא.

52 והא דאין יוצא י"ח מצה כשלועסה יחד עם מרור בזמן הזה, "שהמרור שהוא מד"ס מבטל את טעם המצה שהיא מן התורה" (שו"ע אדה"ז סתע"ה סט"ז (מפסחים קטו, א ורש"י ורשב"ם ועוד שם. מג"א שם סקי"ג). וראה שם סכ"ו "כשלועסן יחד שאז הוא מרגיש טעמן בפיו" – עכצ"ל שאין החסרון בענין הרגשת טעם מצה בפיו (הגברא) כפשוטו – שהרי א"כ מאי נפק"מ בין מרור דאורייתא ומרור דרבנן? – ועכצ"ל שהכוונה כאן לדין ביטול (והשייך להחפצא דהמצה). ואכ"מ.

ולחירות" מוז (אויך) זיין אין אַן אופן אַז מען זאָל דערהערן ווי די גאולה איז מצד המקבל, אידן.

און דעריבער⁴³ קומט עס אין (א) שתיית יין וואָס האָט אַ טעם, און (ב) אין אַ מספר פון ד' דוקא.

ז. דער ביאור הנ"ל (אין דעם טעם פון ג' מצות) גיט אויך אַ הסברה אין אַ דבר תמוה וואָס מען געפינט בנוגע צו מצה:

דער דין איד⁴³ אַז "בלע מצה יצא" – ס'איז ניטאָ קיין חיוב צו מרגיש זיין טעם מצה, און אויב נאָר ס'איז געווען אכילת⁴⁴ מצה – אפילו דער בליעה – איז מען יוצא י"ח (משא"כ ביי מרור⁴³ איז מען ניט יוצא "עד⁴⁵ שירגיש טעם מרירתו בפיו").

אָבער לאידך איז דער דין, אַז מ'איז ניט יוצא במצה מבושלת⁴⁶ אָדער אפילו מיט א מצה וואָס האָט זיך געווייקט אין מי פירות⁴⁷, ווייל "אע"פ⁴⁸ שא"צ שיטעום טעם מצה בפיו . . מ"מ המצה עצמה צריך שיהי' בה טעם מצה (ולא שיופג טעמה ע"י טעם אחר)".

43 פסחים קטו, ב. טוש"ע (ודאדה"ז) אר"ח סתע"ה ס"ג (סכ"ה).

44 ראה שו"ע אדה"ז שם: דכיון שנהנה גרונו ממנה ה"ז נקראת אכילה. ואכ"מ.

45 ל' אדה"ז שם (ע"פ מג"א שם סקי"ב וט"ז סק"ט).

46 פסחים מא, א. טוש"ע (ודאדה"ז) אר"ח סתס"א ס"ד (סי"ד).

47 שו"ע אדה"ז שם ס"ב (ממג"א שם סק"ז).

48 ל' אדה"ז שם (מט"ז שם סק"ב). וראה ברכות לח, ב: דבעינן טעם מצה. ט"ז סתע"ה שם. וראה מאירי שבהערה הבאה.

וואס איז פאראן און מוז זיין אין דער מצה איז דורכאויס "טעם מצה", אבער ניט קיין געשמאק ווענוג וואס קומט מצד עפעס וואָס איז ניט "מצה" (ווי דער טעם פון מצה עשירה) –

און ווי דאָס שפיגלט זיך אָפּ אין עבודה האדם מיינט עס: "טעם מצה" איז דער געשמאָק אין קבלת עול⁵³, ניט מצד דעת – נאָר לחם עוני (בדעת), דאָס איז ניט דער געשמאָק וואָס קומט פון שכל אָדער מדות, וואָס זיי ברענגען טעם און הנאה, נאָר – זיין קבלת עול איז ביי אים מיט אַ געשמאָק.

(לקו"ש חכ"ו שיחה א' לפ' וארא - משיחות אחרון של פסח תשמ"ב)

אָבער מצד דער חפצא, ציווי השם מאַכט די מציאות ד(מצות) מצה, מצד דעם אויבערשטן איז אין דער גאולה געגעבן געוואָרן דער כח צו איבערשטעלן אידען אַז זיי זאָלן נגאל ווערן (אויך מצד זייער מציאות) פון טומאת מצרים. און דעריבער מוז די חפצא "מצה עצמה" האָבן אַ "טעם מצה", ווייל די גאולה עצמה האָט געגעבן (האָט זי דאָס געדאַרפט פריער "האָבן") דעם כח אויף "טעם" (נאָר לפועל האָט זיך דאס אויפגעטאן ביי אידן ביי מתן תורה).

אעפ"כ קען מען יוצא זיין אכילת מצה נאר מיט לחם עוני און ניט מיט מצה עשירה (כנ"ל ס"ג) – ד.ה. אז דער "טעם"

53) להעיר מלקו"ש חט"ז שנשמן לעיל הערה 27.

הוספה

פרק אודות גלות הרב לוי יצחק נ"ע

ציאילי

שם של עיירה נדחת בקאזחסטאן, במזרח אסיה הרחוקה.

שנים רבות היתה עיירה זו חבויה ומוסתרת מעיני אנשים, ועוד רבות בשנים יכולה היתה להשאר כך, באלמוניותה, אשר איש לא היה יודע עליה ולא היה מתעניין בה.

ההשגחה העליונה רצתה כנראה אחרת.

הגלייתו של אותו גאון וחסיד למקום נידח זה, הוציאה אותה מאלמוניותה וכך נודע שמה ברחבי העולם היהודי – על כל כיעורה ומוראתה.

אצל רבים מאד מעורר השם הזה חלחלה וזעזוע. וכל כך למה?

עפרה – עפר תיחוח, בוץ של עפר ומים, אשר אינה סופגת ואינה מתייבשת לעולם. כף רגל אדם אשר תדרוך על אדמתה – יקשה על בעליה להוציאה משם. היתושים, המתהווים מהביצות, ממלאים את כל האויר ו"שותפים" הם לאדם בכל אשר יפנה: ברחוב, בבית, במטבח, בארונות, בכלי האוכל, במאכלו ובמשקהו בלכת האדם לישון ובקומו ממטו. בכל אשר תפנה – יתוש קדמך.

בתיה עשויים מחמר וטיח, קירותיה רטובים תמיד מזלעפות הגשם והברד, ורצפת הבית אף היא מעורבת מטיט וחמר. שלא כבערים אחרות – בקושי משמש הבית כמסתור ומחסה מפני האש והברד, השלג והקיטור ורוח הסערה המיבבת בכל שעות היממה.

השמש הלוהטת בימות הקיץ מעלה מהעפר צחנה וסרחון, הגורמים למחלות מסוכנות ומקצרות את חיי האדם.

למקום-לא-מקום זה, הגיע הרב ביום השני, י"ט בשבט ת"ש, לעת ערב. ה"קבלת פנים" שחיכתה לו במקום, היתה שלימה: דממה ואפילה, חשיכה ועלטה מוחלטת, מבול של מטר וגשם שוטף. נפש חיה לא נראתה בחוץ – מלבדו ועוד אסיר יהודי, חבירו לצרה, שהוגלה יחד אתו.

השהות הממושכת בחוץ כרוכה היתה בסכנת חיים, ויחד עם חבירו ניסו לחפש אולי ימצאו כאן בית יהודי, שם יוכלו לנוח קצת מעמל הדרך, ואולי גם כמקום משכן זמני, בקושי

יכלו להתדבר עם מישהו, כי את שפת המקום הקאזחסטאנית לא ידעו.
 לבסוף נודע להם על יהודי אחד, חייט, אשר הוגלה למקום לפני זמן רב. הוא נשא שם
 לאשה תושבת המקום, נכריה, וכך נשאר לגור במקום מרצונו הטוב.
 בקושי רב כתתו השנים את רגליהם עד לביתו של היהודי. אך בהגיעם לביתו נאלצו לחזור
 על עקבותיהם. הוא סגר עליהם את הדלת ולא נתן להם לדרוך על סף ביתו.
 לא הועילו בקשותיהם ותחנוניהם, והוא טרק את הדלת בפניהם. התחילו, אפוא, לנסות
 את מזלם בבית אחר, כאשר הבחינו מרחוק אור קלוש בוקע מחלון בית, אזרו כוחותיהם
 האחרונים וצעדו לעבר הבית המואר. רחמנותם של בעלי הבית התעוררה למראה שני
 ההלכים המוזרים ואיפשרו לחם להכנס לביתם.

פינת מנוחה

במטבח הצר והקטן נתנו להם פינה להניח את ראשם, ועל הרצפה הלחה והרטובה פרשו
 להם שמיכה כלשהי עליה שכבו לישון עם מלבושיהם מעליהם, למען ישמשו להם קצת מגן
 מפני הקור והצנה. ברם, שנתם נדדה מעליהם ולא יכלו לעצום עין. הקור חדר לעצמותיהם
 ורעדו מקור.

כאן באו שוב לעזרתם בעלי הבית, אשר הגישו להם משקה חם בכדי להחיות את נפשם,
 וכך יכלו להרדם קצת.

כאשר האיר היום ובעלי הבית בחנו את אורחיהם, החליטו כי לא יוכלו לאכסן את שניהם
 בביתם, אלא אחד מהם בלבד. הגורל נפל על הרב. על השני היה, אפוא, לחפש לו אכסניה
 אחרת.

רבי לוי יצחק עמד בפני מצב מביך כלפי בן-לוויתו, אבל נאלץ היה להשלים עם העובדא;
 הדבר לא היה תלוי בו כלל.

לאחר שהיתה לו כבר דריסת רגל באיזה מקום שהוא – הודיע מיד במברק לרבנית על
 מקום המצאו ועל הדברים הנחוצים והחיוניים לו ביותר: טלית ותפלין, ספרים ודברי מאכל
 מסוימים.

באחד הלילות, בשעת חצות, נשמעו לפתע בבית הרבנית נקישות קלות. היתה זאת
 נערה יהודיה, עובדת דואר, ובידה מברק המודיע על מקום המצאו של הרב. ציאיילי,
 קאזחסטאן!

הדואר לא פעל בשעות הלילה, אך אחדים מהעובדים שם, אשר הכירו בחשיבות הידיעה,
 הטילו את התפקיד על אחת העובדות להעביר מיד את המברק לביתו, אל הרבנית.

כעבור שלשה שבועות הגיע לידו המשלוח הראשון, שכלל את הטלית ותפלין שלו, אשר
 הרבנית מיהרה לשלוח אליו.

מי יוכל לתאר התרגשותו העצומה כאשר הגיעו לידי הטלית ותפילין שלו לאחר כשנה שלימה שלא זכה לראותם או ללבשם! באותו יום – סיפר לאחר מכן להרבנית – היה לו תענוג כזה שאינו יכול לבטאו במלים כלל וכלל!

ער פת לחם

פרשה בפני עצמה, במקום גלותו החדש, היתה – השגת ככר לחם. הדבר כרוך היה בקשיים מרובים ולא אחת היו מוותרים על הלחם הקלוקל הזה, ובלבד שלא לעמוד בכל הסבל והעינוי, הביזוי וההשפלה, אשר היו כרוכים בהשגת ככר לחם במשקל קילוגרם אחד, או פחות מזה, אשר צריך היה להספיק לבעליו למשך שלשה ימים רצופים!

השלב הראשון היה להקדים לצאת מהבית ולהגיע למקום חלוקת הלחם זמן ניכר לפני התחלת החלוקה, לעמוד בראש התור. במרבית המקרים היתה כמות הלחם מספיקה רק לחלק הראשון של העומדים בתור, ואילו אנשי השורה האמצעית והבאים אחריהם נאלצו לחזור בידים ריקות.

האספסוף שהגיע לחלוקת הלחם, היה מורכב מטיפוסים שונים ומשונים: אסירים או עבריינים שהוגלו מכל מיני מדינות. בליל של שפות נשמע במקום וכל אחד נדחק לראש התור, בליווי צעקות וקללות אשר לא אחת הביאו לתגרות ידים חריפות.

כדי להקל על השלטת סדר במקום, היו נערכים קבוצות קבוצות של עשרה איש, אשר בחרו מתוכם "ראש", ועליו היה לדאוג להם. לפחות אחד מהם היה בטוח בלחמו – ראש הקבוצה אשר ידע לדאוג לעצמו לא פחות מאשר לבני חבורתו...

למרות שהרב היה בלבוש פשוט, שלא לעורר תשומת לב, לא יכול היה להעלים את תווי פניו העדינים ופרצופו היהודי אשר משכו את תשומת לבם של האיכרים המגושמים. אף אלה הבינו כי אין להתייחס אליו כאל שאר האסירים וכי זכאי הוא ליחס של דרך ארץ והערצה.

ואמנם, לא אחת קרה אשר אלו שעמדו בראש התור ניסו "להגניב" אותו לפניהם, כדי להקל מעליו את קושי העמידה בתור.

עזר כנגדו

לאחר חג הפורים אותה שנה, החליטה הרבנית להצטרף אליו במקום גלותו. דרכה הראשונה היתה – מוסקבה, ומשם נסעה דרך של חמשה ימים עדי הגיעה לצי'אילי. למרות הקשיים המרובים, לקחה אתה מצות ויין כשרים לפסח. היא הצליחה איכשהו להשיג גם מצרכים אחרים במוסקבה אשר יספיקו לו לתקופת זמן. כן לקחה אתה ספר תהלים עבורו.

בשהותה במוסקבה השתדלה ללא הרף אולי יעלה בידה לשחרר את בעלה הגולה, אך, כל מאמצייה עלו בתוהו.

בהגיעה לתחנת הרכבת התאספו סביבה כחמשה עשר איש מאנ"ש אשר ניסו בדרך כלשהי לעזור לה. כך עלה בידם להכניס לקרון הרכבת את כל החבילות שברשותה, וכאשר התעורר איזה קושי בהעברת חבילה, היו מעניקים לסבל מנה יפה והכל על מקומו בא בשלום.

מאחר שהנסיעה אמורה היתה להמשך יותר מחמש יממות – העניקו לאחת מבעלי התפקיד ברכבת מתנה חשובה, והיא פקחה עין משך כל הנסיעה לבל יחסר לה מאומה, ושלא יאונה לה כל רע.

בין נוסעי הרכבת היו אנשים אינטלקטואלים, סוחרים מפורסמים, רופאים, פרופסורים מהאוניברסיטאות הגבוהות. בעת הנסיעה לא סיפרה מאומה לאן מועדות פניה, ורק ביום האחרון כאשר התקרב המסע לסיומו, סיפרה להם כי נוסעת היא לבנה העובר באיזור.

בהגיעם לתחנה, נעמדו יחד אתה לחכות על בנה שאמור היה להופיע לקבל פניה... תוך כדי כך סיפרו לה על אודות המקום הרע הזה, מקום של ברד וגחלי-אש, ביצות ויתושים, מקום נגוע במחלות, וכי אנשים רבים מתו כבר ממחלת המלריה.

היא לא המתינה זמן רב. בנה אמנם לא הופיע, אך מישוהו אחר הופיע במקומו. היה זה לא אחר מאשר אב בנה, בעלה הרב, שבא לקבל את פניה. במבט ראשון כמעט ולא יכלה להסתכל בפניו הנפולות והמודאגות, ורק בקושי רב עצרה את דמעותיה לבל תצער את בעלה.

כאן התחילו הקשיים בהעברת החבילות שהביאה יחד אתה. המרחק שבין תחנת הרכבת אל הכפר היו שני קילומטרים של דרך קשה ומסוכנת, מלא ביצות וחמר, אשר הכבידו ביותר על ההליכה. לבסוף השיגו קאזאח אחד, איש גבור וחזק, אשר העביר את החבילות על כתפיו הרחבות, כאשר בידיו עוזרים הרב, הרבנית ואיש נוסף שהצטרף אל הרב, עדי הגיעו בשלום אל ביתו.

ב ניסן

ב' ניסן. יום השני לחודש. יום ההילולא של רבו הגדול, כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, מספר שבועות אחר בואו למקום זה. אותו יום לא הרגיש בטוב; המסע הארוך והמפרך, בצירוף התנאים החדשים והקשים אשר עדיין לא היה רגיל בהם – השפיעו היטב על מצב בריאותו. אך, בכל זאת, ב' ניסן היום. יום בלתי רגיל.

מנסה הוא, אפוא, להשכיח ממנו את צרותיו ומתכונן לחזור מאמר חסידות משל רבו.

בפני מי?

רוצה הוא לפחות לכתוב איזה חידוש בדא"ח.

- מאין לוקחים ניר לכתוב עליו?

אין ברירה. מוכרחים לצאת הכל במחשבה בלבד.

התיישב הרב וחשב. התעמק במחשבותיו שעה ארוכה, כל כולו אפוף מחשבה.

אותיות המחשבה - - -

החיים בגלות

על החיים היומיומיים אשר עברו עליו בעיירה נדחת זו – נקרא קצת מתוך פרק של יומן שכתבה הרבנית:

...החדר שלנו היה בדירה של אחד ממשפחת הטוטרים: בעל, אשה וילד קטן. בכדי להכנס לחדר, צריך היה לעבור פרוזדור, כולו רטוב מבוכ, והיתושים הרבים ששרצו שם החשיכו בו את האור, מהפרוזדור היה צורך לעבור דרך חדר האוכל וחדר השינה של בעלי הבית, עדי הגיענו לחדרנו הקטן.

לשתות מעט מים, דרוש היה לחכות זמן ניכר עד שהחול שקע למטה, ורק לאחר מכן אפשר היה לשתות מהמים. בכלל קשה היה להשיג מים והדבר לא עלה לנו בקלות.

בלילה הארנו את חדרנו במנורה קטנה שהיה אתנו.

החום בקיץ היה קשה מאד. קשה מנשוא.

לעת ערב, כאשר חטפה אותנו השינה, קפצה עלינו רוגזם של היתושים. זמזומיהם ועקיצותיהם הפריעו לנו במאד ולא יכולנו להפטר מהם. התגוננות אחת היתה נגדם: הסתגרות מוחלטת וסתימת כל חור וסדק פתוח שבחדר למען לא יחדור יתוש פנימה.

אפשרות שניה היתה, להצית אש בחומרים המעלים עשן סמיך, אשר היה מגרש באופן זמני את בעלי החיים הבלתי-קרואים שלנו. אך, אפשרות זו היתה קשה במיוחד, בגלל העשן המחניק אשר קשה היה לשאתו.

כאשר היו לובשים איזה בגד בערב – אי אפשר היה להכירו למחרת בבוקר. הבגד התמלא נקודות שחורות אשר בעלי חיים אלה היו מלכלכים אותו.

אלה היו החיים וכך נאלצנו להתרגל גם לצרה זו ולהיות יחד אתה.

הגיע חודש ניסן.

הבעיות היומיות כבר אינן מהוות גורם קשה במיוחד. הבעיות הן הרבה יותר קשות ומסובכות: הכל חמץ, הבית חמץ, הכלים של חמץ, ומעל לכל – היכן משיגים אוכל כשר לפסח?

מאחר שבעלי הבית שלנו היו אדוקים בדתם – נסינו להגיד להם מספר מלים בקשר לכשרות הפסח. חשבנו לתומנו, כי בתור שכאלה הם יבינו לרוחנו ויבואו לנו לעזרה. אך מאחר שהם היו בלאו הכי מרוגזים על שהננו משתמשים במים היקרים לצרכים אחרים – לא הרהרו רבות, ופקדו עלינו לעזוב מיד את החדר!

המצב הפך לפתע להיות קשה במיוחד: היכן נוכל להשיג מקום מגורים שבועיים לפני פסח? ! לבסוף נראה לנו שביב של תקוה: אחת מנשות המקום הסכימה, תמורת שכר חדשי של חמשים רובל, למסור לנו חדר עם כניסה נפרדת, והרצפה עשויה מעץ. ממש יקר המציאות.

ברם להצעה זו היתה חסרון ניכר, כי היו לה בנים שובבים, פראי-אדם. אנשי המקום הזהירו אותנו מלקחת חדר זה, כי לא נוכל שאת את כל התלאה שיגרמו לנו.

מחוסר ברירה הסכמנו להצעה, וכשבוע לפני חג הפסח העברנו את הכל לדירה החדשה.

שאלת השגת כלים חדשים ודברי מאכל – טרם מצאה פתרונה. הבעיה העיקרית היתה השגת איזה כלי לפסח. נסעתי במיוחד כשעת נסיעה מצ'יאלני עד שהגעתי לאיזה מקום, שם הוגלו קבוצה של יהודים מקיוב, שומרי תורה, אשר התגוררו ביחד. גם רב ושוחט היו עמם.

במשך יומיים שהיתי במקום זה עד שהצלחתי להשיג כלי גדול עשוי מפח חדש לגמרי. במקום זה הזמנתי גם בשר ודגים ובקשתי להביאם רק בערב חג הפסח.

ערב פסח. כל העמל שהושקע במשך כל הזמן, בהתקנת איזה ארון או ציוד אחר למטבח – פורק ונזרק החוצה בגלל חשש חמץ. כלים חדשים לא היו כמובן.

כאשר הגיע זמן שריפת החמץ, ערב פסח בבוקר, נקרע לבי ממה שראו עיני. המלים הספורות שנאמרו על ידי באמירת "כל חמירא" וב"יהי רצון" שלאחריו היו בבכיות נוראות. "כשם שאני מבער חמץ מביתי ומרשותי, כך תבער את כל החיצונים, ואת רוח הטומאה תעביר מן הארץ..." בקושי רב יכולתי לתפוס מספר מלים, הבכי חנק את גרונו והמלים נבלעו בפיו.

כמה מן האקטואליות בתפילה קצרה זו אשר ביטאה את מצבו במלוא חומרתו, "ולכל סטרא אחרא וכל הקליפות וכל הרשעה בעשן תכלה" – בכל אוצר המלים לא היו מלים מתאימות יותר לבטא את המצב כפי שבאו לידי ביטוי בתפילה קצרה זו. "ותעביר ממשלת זדון מן הארץ!" – וכי יש לך ממשלת זדון גרועה מזו, לאחר כל מעלליה המרובים נגד האומה הישראלית, נגד תורתה וטהרתה, נגד מנהיגיה ומנהיגיה, נגד רבניה ובניה? ! מתוך קירות הלב בוקע חרישית סיומה של אותה תפילה נוראה: "וכל המעיקים לשכינה תבערם ברוח בער וברוח משפט כשם שבערת את מצרים ואת אלקיהם בימים ההם ובזמן הזה..." "אמן סלה".

נדמה שצ'יאלני מעודה לא ראתה ערב פסח שכזה, ואדמתה טרם ספגה אליה דמעותיו של יהודי טהור שיצאו מלב כה טהור – – –

בליל התקדש החג היה לנו אורח שאנו הזמנו אותו לסעוד על שולחנם, וביחד ישבנו לעריכת ה"סדר", מאחורי החלון עמדו נערים אשר לעגו לנו ללא תרף וחקו את כל תנועותינו ואמרי פינו.

מובן שלעגיהם לא השפיעו עלינו, והסדר נמשך כהלכתו – אמירת ההגדה בקול ובנעימה ושאר סימני הסדר. כאשר נזכרנו באיזה מצב היה אשתקד בחג הפסח, מאחורי סורג ובריח, בין כתלי בית הכלא – הוטב לנו, ושמחת החג אכן הורגשה אצלנו. מנקודת-מבט זו היה לנו על מה לשמוח...

ה"סדר" נמשך עד שעה מאוחרת בלילה. בקושי אפשר להגדיר כ"סעודה" את אשר אכלנו באותו ערב. הבשר והדגים שהנכרי הביא לנו – מה שהזמנתי לפני החג אצל השוחט האמור – התקלקלו לגמרי במשך זמן הנסיעה עד שהגיעו לביתנו...

עד השעה שתיים לפנות בוקר ישבנו כולנו בעריכת הסדר עם המעט שהיה לנו.

גם למחרת בערב חגגנו סדר ליל שני של פסח, יחד עם אורחנו ששהה במחיצתנו משך כל שבועת ימי החג. נסינו בכל רוחנו לגרש את רוח הדכאון והעצבות ששרתה עלינו, ולפחות בימים אלה להיות שרוים בשמחה. קשה היה הדבר, אך התגברנו על הכל ונסינו בכל כוחנו להשרות סביבנו רוח נוחה של שמחת החג.

ההתייצבות ותלאותיה

על-פי הנוהלים שהונהגו ע"י הנ.ק.וו.ד. היה על האסיר שהוגלה, להתייצב בפניהם אחת לעשרה ימים ולחתום על נוכחותו. הקושי הגדול ביותר התעורר, כאשר היום העשירי היה חל בשבת-קודש. מלבד החתימה עצמה, היה על האסיר לקחת אתו התעודה האישית שלו, דבר הכרוך בחילול שבת. לפעמים היו מתגברים על קושי זה, בכך שהיו מוסרים את התעודה לנערה נוצריה, אשר הוגלתה אף היא, והיא היתה נלוית לאסיר.

אחד האסירים, יהודי שומר שבת, היה חותם ביד שמאלית ובשינוי אותיות. הוא היה חובש את ידו הימנית בתחבושות, בתואנה כי ידו כואבת. פעם כשהגיע היהודי להתייצב בשבת, שאלו השוטר באירוניה על סיבת הדבר שכל אימת שמתייצב בשבת – כואבת לו היד הימנית... הוא רמז לו במלים די ברורות, כי כל יחשוב שנוכל גם להבא לרמותו, וכי עליו לדעת כי שבוי הוא בידי הנ.ק.וו.ד. ולא יוכל לעשות שבת לעצמו. "באם תמשיך במנהגך" – הזהירו בצורה חד משמעית – "יגלו אותך לאוראל (מקום מרוחק ונידח) בין קאזאחים פראיים-למחצה, משם לא תזכה לשוב לעולם!"

המקום, שם היו צריכים להתייצב, מרוחק היה ארבעה קילומטרים מבית הרב. הדרך היתה קשה למדי: בקיץ – תחת האש הלוהטת, ובחורף – דרך ערימות השלג והבוץ. ואם לא היה די בכך, צריך היה האסיר להתאזר בכוחות נפשיים עילאים למען יוכל לעמוד בכל התלאה המוכנה לו ולענות נכונה על כל השאלות המביכות שהיו מעמידים בפניו.

מה הפלא, שכאשר חזר הרב מהתייצבותו, בקושי היה משרך את רגליו עד לביתו כל עוד נפשו בו!

במצור ובמצוק

עם פנות העם ורדת החשיכה, היה הרב מנצל את ההזדמנות להתיישב מחוץ לפתח ביתו, לשאוף קצת אויר ולעיין באיזה ספר שהיה בידו, או להתעמק בדברי תורה. בסמוך לדלת

ביתו, היו רועים ומהלכים בעלי חיים של בעלת הבית. בין בעלי החיים היו גם חזירים. כאשר התחילו חיות טמאות אלו להסתובב בתוך ארבע אמותיו, הפריע לו הדבר במאוד והוא התקשה לשקוע במחשבותיו הטהורות. לא אחת, היה מגרשם מעל פניו במקלו אשר בידו – למורת רוחה של בעלת הבית אשר לא יכלה לסבול על שמטרידים את ה"מיוחסים" שלה. פעם גם התבטאה לפני הרבנית, כי בעיניה חשובים חזירים אלה יותר מבניה, כי על כן מרובים הסיכויים שלה להרוויח מאלה בעתיד, אך מה השכר אשר תוכל לצפות מבניה? ...

פעם בעת מצוקה חמורה, לא היה לרב לחם לאכול במשך חודש ימים. אולם לבעלת הבית, שעבודתה היתה אצל אישים הקרובים למלכות, לא היה חסר מאומה, ותמיד חזרה לביתה כשבידיה סלים מלאי אוכל. מיד עם הגיעה הביתה היתה מאספת את העזים, החזירים והכלבים, ומלעיטה אותם בלחם ללא כל הגבלה, כי על כן בעלי החיים היו עולים בעיניה פי כמה בערכם מבני אנוש – להם לא היתה מסכימה בשום פנים להעניק מלחמה!

"הרבנית חוזרת לביתה"

כעבור זמן ניכר מעת שהרבנית הצטרפה אליו ושהתה במחיצתו – החליטה לחזור לביתה. היו לה כמה סיבות לכך: מביתה תהיה לה האפשרות לשלוח לו לעתים תכופות חבילות של מצרכי מזון – על אף הסכנה שבדבר לשלוח מצרכים ל"פושע" שכזה; סיבה שניה, שלא להשאיר את דירתה שוממה וריקה זמן רב למדי. הסיבה השלישית, להפחית מהדאגה הימית להשיג עוד מנת אוכל לאותו יום, כי על כן הדאגה לאיש אחד קטנה בהרבה מהדאגה לשניים...

מפאת תנאי מזג האוויר הקשה ששרר אז בצ'יאילי, ניסתה שוב להשתדל במשרדי הנ.ק.ו.ד. שבעיר הסמוכה, קזיל-ארדא, פן יעלה בידה להעביר את הרב לעיר זו, מה גם שהחיים במקום זה היו קלים בהרבה. בעיר היה ישוב של יהודי בוכארה וביניהם רב ושוחט (אגב, שנים אלה היו אחים אשר במשך שעות היום היו מתפרנסים מצחצוח נעלים לעוברי אורח, ורק בשעות הערב יכלו להתפנות לעסוקם הרוחני).

שנים-עשר יום שהתה בעיר ועשתה מאמצים נואשים להעבירו לשם. נימוקה העיקרי היה מצב בריאותו הלקוי, וכי זקוק הוא לתרופות כאלה שאין להשיגם בעיר מגורו, אלא בעיר הסמוכה. ברם, כל בקשותיה הושבו ריקם. "גם בצ'יאילי אפשר להשיג את כל הדרוש לו" – ענו לה בתקיפות – "ואיננו רואים כל צורך להעבירו משם!"

בטרם נסעה, השפיעה על יהודי מקומי, אסיר אף הוא, אשר יעבור להתגורר יחד עם הרב כדי שלא ישאר לבד. ואמנם, האיש עבר לגור יחד אתו, והרבנית חזרת לביתה.

מפעם לפעם נראים היו יהודים פליטים אשר נקלעו לאזור בסערת המלחמה, לאחר בריחתם מעריהם החרבות אשר נכבשו ע"י גייסות הנאצים, או שהספיקו לברוח בטרם הגיעו המרצחים לשעריהם. בין היהודים הללו היו כאלה אשר הכירו את הרב, ולאחר שנודע להם כי הרב מתגורר באזור היו באים מפעם לפעם לביתו להשיח בפניו את מר לבם, להתייעץ אתו

ולהנות מדברי עידוד וחיזוק אשר הרעיפו עליהם טל של תחיה במצבם הנואש.
כשנודע ליהודי קזיל-ארדא על המצאו בצי'אילי נסעו אחדים מהם לפרקים לבקרו והחיוהו
ממש בבקורם. היו מבליים אצלו לילה שלם והוא היה אומר לפנייהם דברי תורה וחסידות.



שאלות

- שבוע ב' -

שאלות על המאמר

כימי צאתך – י"א ניסן תשמ"ב

(א) מהי המעלה, בלשון הקבלה, של הנפלאות דלעת"ל על הנפלאות דיצי"מ?

1. ביצי"מ נמשכו נ' שערי בינה, לעת"ל יהי' נ' שערי חכמה.
2. ביצי"מ נמשכו נ' שערי בינה ע"י ספירת המלכות, לעת"ל תהי' ההמשכה משערי בינה כמו שהם בבינה.
3. ביצי"מ נמשכו נ' שערי בינה ע"י ספירת המלכות, לעת"ל תהי' ההמשכה כפי שהם כלולים בכתר.

(ב) מדוע דומים הנפלאות דלעת"ל לנפלאות דיצי"מ?

1. ביצי"מ הי' הגילוי של "בכבודו ובעצמו".
2. ביצי"מ הי' הגילוי ע"י התלבשות בבחינת מלכות.
3. בגאולה העתידה יהי' הגילוי באופן של "ולא יכנף עוד מוריך".

(ג) ביציאת מצרים ניתן הכח על...

1. מתן תורה.
2. ביטול הגזירה דעליונים ותחתונים.
3. הגאולה העתידה.
4. כל התשובות נכונות.

(ד) למה תיקנו לומר פרשת ציצית בלילה?

1. לקיים מצות "וזכרתם".
2. להזכיר יצי"מ.
3. מפני הידור מצוה.

(ה) מה הענין בזה שמשית הוא מזרע דוד?

(ו) מהו ענין יצי"מ בעבודת האדם?

לסיכום, אילו ב' מעלות יהיו בגאולה העתידה?

שאלות בשו"ע

סי' תמח

(א) לאיזה סוג עבד מותר למכור חמץ?

1. עבד שאינו דר ברשותו.
2. שכיר – רק כשהגוי דר ברשות עצמו.
3. שכיר – אפי' כשהגוי דר ברשות הישראל.

(ב) איזה קנין צריך הגוי לעשות לכתחילה, ואיזה מספיק כדיעבד?

1. לכתחילה טוב לעשות קנין משיכה, ובמקום שאי אפשר יעשה קנין כסף.
2. לכתחילה צריך לעשות קנין כסף, ובדיעבד אם עשה קנין משיכה חמץ מותר לאחר הפסח.
3. אין צריך אפי' קנין כסף, אלא העיקר הוא שהישראל מגלה דעתו שאין רצונו כלל שיהיה החמץ שלו.

(ג) מה הדין בע"פ שחל בשבת ושכח למכור חמצו, ונזכר בשבת?

סי' תפט

(ד) באיזה שפה יספור?

1. בשפה שהוא מבין, ואם ספר בלה"ק יצא אף שאינו מבין.
2. בשפה שהוא מבין, ואם ספר בלה"ק ואינו מבין לא יצא.
3. לכתחילה יספור בלה"ק, אף שאינו מבין אפי' תוכן מה שאומר.

(ה) מה הדין בטעו ביום המעונן וספרו לפני בין השמשות?

1. אין צריכים לספור, עוה"פ שהרי לר' יהודה מפלג המנחה ואילך דינו כלילה.
2. צריכים לחזור ולספור אבל בלי ברכה, שהרי לר' יהודה מפלג המנחה ואילך דינו כלילה.
3. צריכים לספור בברכה, שהרי הלכה כר' יהודה רק לגבי ערבית אבל לא לגבי ק"ש וספה"ע.

(ו) מה הדין אם בירך על דעת לספור ד' ולאחר שגמר הברכה נזכר שהיום יום חמישי?

(ז) מהם ב' הלימוד זכות שמזכיר רבינו על אילו שאינם נזהרים בחדש?

שאלות בשיחה
חכ"ו פרשת וארא א'

(א) המצה מבטאת:

- את הגאולה מצד בני"י, כמ"ש "לא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ".
- את הגאולה מצד משה, מכיון שהוא הוציא את בני"י בחפזון מטומאת מצרים.
- את הגאולה מצד הקב"ה, כמ"ש "על שום שלא הספיק... עד שנגלה עליהם הקב"ה".

(ב) מהו ההבדל בין משפיע למקבל?

- משפיע – ג' בחי' בהשפעה הם אצלו בגילוי והבחי' הד' היא בהעלם; מקבל – הבחי' הד' היא בגילוי אצלו.
- משפיע- ג' בחינות בהשפעה הם בהעלם אצלו; מקבל – הבחי' הד' בלבד היא בגילוי אצלו.
- משפיע – ג' הבחי' בהשפעה הם בגילוי אצלו; מקבל – הבחי' הד' היא בהעלם אצלו.

(ג) התאם את המושגים להלן למצה ויין:

מצה _____ יין _____

- | | |
|----------------|--------------|
| א. עבודה עצמית | ה. אתכפיא |
| ב. טעם | ו. עבודת עבד |
| ג. משפיע | ז. מקבל |
| ד. תורה שבע"פ | |

(ד) מדוע צריך ש"במצה עצמה יהיה טעם מצה" כאשר הדין הוא ש"בלע מצה יצא"?

(ה) הסבר מדוע המספר ג' הוא במצות והמספר ד' הוא ביין?

(ו) מה מסמל "טעם מצה" בעבודת האדם?

נא לסמן בטבלה, באיזה ימים למדת בחוכרת:

(לימוד פירושו לפחות שעה בכל יום)

יום ראשון	יום שני	יום שלישי	יום רביעי	יום חמישי	יום שישי	שבת קודש
י"א ניסן	י"ב ניסן	י"ג ניסן	ערב חה"פ	יום א' דפסח	יום ב' דפסח	שבת חוה"מ

שבוע ג'

ח"י ניסן - כ"ד ניסן

הנושא:

ענינים השייכים לגאולה

מאמר:

ד"ה כימי צאתך, תשל"ט

נגלה:

מסכת סנהדרין, פרק חלק

שיחה:

לקו"ש חל"ד, פרשת שופטים א

הוספה:

ר"ד מהסעודות דימים אחרונים דחג הפסח ה'תשכ"ז

בס"ד. אחרון של פסח ה'תשל"ט*

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות¹, ומביא כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמרו ד"ה זה² דיוק הזהר³ בזה שנאמר כימי לשון רבים, הרי יציאת מצרים היתה ביום אחד (בחד זמנא נפקו), וכן בזכירת גאולת מצרים כתיב⁴ למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים (יום לשון יחיד), ולמה נאמר כאן כימי לשון רבים. ומבאר⁵, שכל הימים מהזמן דיציאת מצרים עד הגאולה העתידה הם ימי צאתך מארץ מצרים, ולכן אומר כימי לשון רבים. ויש לומר, דמ"ש בהמאמר שכל הימים שמהזמן דיציאת מצרים עד גאולה העתידה הם ימי צאתך מארץ מצרים, הוא, כי מצרים הוא⁶ מלשון מיצר וגבול, וענין יציאת מצרים הוא היציאה מכל המיצרים וגבולים, גם מהמיצרים וההגבלות הכי נעלים. וזהו שכל הימים האלה הם ימי צאתך מארץ מצרים, שבכל יום ויום יוצאים ממיצרים וגבולים נעלים יותר⁷, ועד שבאים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז תהי' היציאה מכל המיצרים וההגבלות⁸, גם מהכי נעלים. דבמשיח כתיב⁹ עלה הפורץ לפניהם, פריצת כל הגדרים והמדירות וההגבלות.

ב) וממשיך בהמאמר, דאראנו נפלאות קאי על הגילוי דגאולה העתידה, שגאולה העתידה תהי' ג"כ במדריגה זו¹⁰ אלא שהיא במדריגה נעלית יותר. ויש לומר, דזה שממשיך בהמאמר שאראנו נפלאות קאי על הגילוי דגאולה העתידה, הוא בכדי לבאר (יותר) הטעם לזה שנאמר בפסוק זה כימי צאתך מארץ מצרים (כימי לשון רבים), אף שבהחובב דזכירת גאולת מצרים כתיב למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים (יום לשון יחיד). כי מכיון שמדבר בגאולה העתידה (אראנו נפלאות), שאז תהי' השלימות דיציאת מצרים, היציאה מכל המיצרים וההגבלות (גם מהמיצרים וההגבלות הכי נעלים), ובכדי לבוא לגילוי זה הוא ע"י העבודה דיציאת מצרים שבכל

(* יצא לאור בקונטרס אחרון של פסח – תשמ"ט, "לקראת ימים האחרונים דחג הפסח . . ערוזה"פ תשמ"ט).

- 1) מיכה ז, טו.
- 2) דשנת ה'תש"ח בתחלתו (סה"מ ה'תש"ח ע' 159).
- 3) ח"ג קעו, רע"א. וראה גם זח"א בהשמטות סי' כה (רסא, ב), הובא באוה"ת נ"ך עה"פ סק"ז (ע' תפז).
- 4) ראה טז, ג.
- 5) בתחלת המאמר. וראה גם שם רפי"ב (סה"מ שם ע' 164).
- 6) ראה תו"א וארא נו, ב ואילך. בשלח סד, א"ב. יתרו עא, ג ואילך. ובכ"מ.
- 7) כדלקמן סעיף ג.
- 8) וע"ד הירוע במ"ש (מסעי לג, א) אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים גו', מסעי לשון רבים – אף שהיציאה ממצרים כפשוטה היא רק מסע אחד, המסע מרעמסס לסוכות – כי השלימות דיציאת מצרים (היציאה מכל המיצרים תהי' בביאת המשיח, שזהו"ע ירדן יריחו [יריחו מלשון ריח, וקאי על משיח דכתיב ב' והיריחו ביראת הוי' דמורח ודאין (ישעי' יא, ג. סנהדרין צג, ב)], ולכן כל המ"ב מסעות עד ירדן יריחו נק' "אשר יצאו מארץ מצרים" (לקו"ת מסעי פט, ב. שם צא, א. אוה"ת מסעי ריש ע' א'שנח).
- 9) מיכה ב, יג. וראה ב"ר פפ"ה, יד. אגדת בראשית ס"פ סג.
- 10) כ"ה הלשון בהמאמר. ולכאורה הכוונה ב"מדריגה זו" היא לכללות הענין דיציאה ממיצרים והגבלות.

יום ויום, שבכל יום ויום יוצאים ממצרים נעלים יותר (כנ"ל), לכן אומר כימי לשון רבים. כי הענין דיציאת מצרים שעל ידו יבואו לגאולה העתידה הוא היציאה ממצרים בפעם הראשונה (ביום אחד) [שגם זה נוגע לגאולה העתידה, וכמ"ש בהמאמר¹¹ שבגאולת מצרים נתחדש כללות ענין הגאולה ונפתח הצנור על כל הגאולות (מהגלויות שלאחרי גלות מצרים), גם על גאולה העתידה], והיציאה מהמצרים וההגבלות שלאחרי היציאה ממצרים (כפשוטה), שבכל יום יוצאים ממצרים נעלים יותר, ועד שיגיעו ע"י כל זה לגאולה העתידה שאז תהי' יציאת מצרים בתכלית השלימות, היציאה מכל המיצרים וההגבלות.

ונמצא, דזה שבפסוק למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, שממנו נלמד החיוב דזכירת יציאת מצרים בכל יום (ביום ובלילה)¹², כתיב יום צאתך מארץ מצרים (יום לשון יחיד), הוא, כי הענין דיציאת מצרים בכל יום הוא (בעיקר) היציאה מהמצרים דלעו"ז¹³, ובכללות הוא היציאה מהמצרים וההגבלות שמונעים ומעכבים ללימוד התורה וקיום המצוות, וזה שייך ליום צאתך מארץ מצרים (יום לשון יחיד), דביציאת מצרים, ע"י שישראל נעשו עבדי ה' (ולא עבדי פרעה)¹⁴, ניתן הכח¹⁵ לכאו"א מישראל שבנוגע לתומ"צ יהי' משוחרר מכל עניני העולם, כולל גם עניני הגלות¹⁶, מכיון ששטרי קודם¹⁷. ובפסוק כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות כתיב כימי לשון רבים, כי בכדי להגיע להגילוי דגאולה העתידה, אראנו נפלאות, מכיון שהגילויים דגאולה העתידה יהיו נפלאות גם לגבי הגילוי דיציאת מצרים¹⁸, צריכה להיות גם היציאה מהמצרים וההגבלות דקדושה, ובזה גופא — בכל יום ויום, יציאה ממצרים נעלים יותר, ולכן אומר כימי לשון רבים.

ג) והנה מהנ"ל (שהעבודה דיצי"מ שבכל יום היא באופן נעלה יותר) מובן, שבזמן הגלות, היציאה מהמצרים וההגבלות היא ממצרים נעלים יותר מאשר היציאה מהמצרים שהיתה בזמן הבית. ובזמן הגלות גופא, בהדרות שבעקבתא דמשיחא, ובפרט בדור האחרון, נעשה היציאה ממצרים נעלים עוד יותר. דנוסף לזה, שבכל יום ויום מבררים עוד נצוצות ועוד נצוצות, ועי"ז מתקרבים יותר לביאת

(11) שם רפי"ב.

(12) ברכות יב, ב (במשנה). רמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ג. טור או"ח סי' סו וסי' רלו. שו"ע אדה"ז או"ח סי' סז סעיף א.

(13) ראה גם תניא רפמ"ז, דענין יציאת מצרים שבכל יום "הוא יציאת נפש האלקית ממאסר הגוף משכא דחויא כו".

(14) ראה הנסמן להלן הערה 17. מגילה יד, א.

(15) להעיר גם מס' גבורות ה' (למהר"ל מפראג) פ' סא, דבגאולת מצרים קבלו בני"י מעלה עצמית דבני חורין ואין המוקרה דגלות שלאח"ז מבטל זה כלל.

(16) כמאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר שרק הגוף הלך בגלות ולא הנשמה, ובנוגע לתומ"צ "האָבן מיר אידן אויף זיך ניט קיין דיעה זאָגער" (לקו"ד כרך ד תרצב, א).

(17) תו"כ (הובא בפרש"י) עה"פ בהר כה, מב. פרש"י עה"פ שם, נה.

(18) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ סק"ח (ע' תפז), מפע"ח שער חג המצות פ"ו (בד"ה מהר"י ז"ל). וראה ד"ה כימי צאתך מארץ מצרים די"א ניסן ה'תשמ"ב (לעיל ע' קמז).

המשיח¹⁹, הנה גם הענין דיציאת מצרים, היציאה מהמיצרים וההגבלות, בכל יום הוא באופן נעלה יותר. וע"י העבודה דיציאת מצרים שבימים האחרונים שלפני ביאת המשיח, שהיציאה ממצרים בימים אלו היא גם מהמיצרים הכי נעלים, יזכו בקרוב ממש לגאולה העתידה שאז תהי' היציאה מכל המיצרים וההגבלות.

וביאור הענין (שהגילוי דגאולה העתידה תהי' (בעיקר) ע"י העבודה שבסיום זמן הגלות) יובן בהקדים הביאור בזה שבגאולה העתידה תהי' היציאה מכל המיצרים וההגבלות, גם מהמיצרים וההגבלות הכי נעלים. והענין הוא, כמבואר בהמאמר²⁰, דכל העולמות (גם עולמות הכי נעלים) נק' בשם מצרים, להיותם בחינת מיצר והעלם. והיינו דזה שהעולמות נק' בשם מצרים הוא מצד שני טעמים. מצד זה שהם בהגבלה, מצרים מלשון מיצר וגבול, וגם מצד זה שהתהוותם היא ע"י העלם האור, וכידוע²¹ שההעלם דצמצום הראשון (שעל ידו נעשה מקום לעמידת העולמות) הוא צמצום בדרך סילוק, שנתעלם האור לגמרי, בדוגמת²² מצרים דלעו"ז (מצרים כפשוטו) שהוא העלם והסתר. ויש לומר, דזהו מה שממשיך בהמאמר²³, דבעולם יש ג' ענינים. עולם כפשוטו שמורה על מקום וזמן²⁴, ועולם מלשון העלם²⁵ (דענינו הסתר²⁶), ועולם לשון עלם²⁷ שפירושו הוא נערוה וכו'. ומבאר הקשר דג' הפירושים, שההעלם והסתר דעולם (זמן ומקום) הוא בתוקף גדול. דיש לומר, דזה שמביא כאן לא רק הפירוש דעולם כפשוטו (מקום וזמן) אלא גם הפירושים שעולם הוא מלשון העלם ומלשון עלם, הוא, כי עולם כפשוטו, מקום וזמן (ענין ההגבלה), הוא ביאור רק על זה שעולמות הם מצרים מלשון מיצר וגבול, ובכדי לבאר גם המיצר וההעלם שבעולמות (ועד שהוא בדוגמת ההעלם והסתר דמצרים כפשוטו²⁸), הוא מביא גם הפירושים דעולם הוא מלשון העלם ומלשון עלם, שההעלם והסתר דעולם הוא בתוקף גדול.

19) ואף שבכל יום מיתוספים גם ענינים בלתי רצויים — הרי ענינים אלו הם מתבטלים ע"י יסורים רח"ל, או ע"י תשובה, ובפרט ע"י תשובה מאהבה שעל ידה נעשים זדונות כזכיות (יומא פו, ב), משא"כ הענינים דתומ"צ המיתוספים בכל יום — הם נצחיים (תניא פכ"ה (לב, א). — וראה לקו"ש ח"א ע' 247. נעתק בהגש"פ עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים — קה"ת תשמ"ו ואילך — ע' קיח).

20) ד"ה כי בחפזון ה'תש"ח פ"ז (סה"מ שם ע' 158) — והמאמר ד"ה כימי צאתך (שעליו מיוסד מאמר זה) בא בהמשך להמאמר ד"ה כי בחפזון.

21) ע"ח שער א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב. אוצרות חיים ומבוא שערם בתחלתו. תו"א וירא ד"ה פתח אליהו (יד, ב). ובכ"מ.

22) ראה בהמאמר שם, שמהעלם זה (דעולם) משתלשל להיות מצרים דלעו"ז שהוא העלם והסתר האור לגמרי.

23) ד"ה כימי צאתך פ"ח (סה"מ שם ע' 160).

24) ראה גם שעהיוה"א פ"ז (פב, א).

25) וכמו ונעלם דבר מעיני הקהל (ויקרא ד, יג) או ונעלמה מעיני כל חי (איוב כח, כא).

26) כ"ה הלשון בהמאמר שם. וי"ל, כי "העלם" אפשר להיות גם העלם מצד עצמו, משא"כ "הסתר" הוא שישנו דבר המסתיר. ולכן מוסיף "דענינו (של העלם זה הוא) הסתר".

27) כמו בן מי זה העלם (שמואל"א יז, נו).

28) ועפ"ז יובן זה שמביא גם הפירוש "עולם לשון עלם" (שאינו רגיל בדרושי חסידות) — כי זה שההעלם והסתר דעולם הוא בתוקף גדול (עולם לשון עלם) הוא ביאור על זה שההעלם והסתר דעולם הוא בדוגמת ההעלם והסתר דמצרים כפשוטו.

(ד) **וממשיך** בהמאמר²⁹, דהתהוות העולמות היא מאור הקו. דמהאור שלפני הצמצום לא הי' אפשר להיות התהוות העולמות (כמו שהם עכשיו), כי העולמות הם בבחינת מעלה ומטה [דזהו מה שהגדר דעולם הוא מקום, דענין המקום ברוחניות הוא מעלה ומטה], והאור שלפני הצמצום לא הי' בו ראש וסוף מעלה ומטה. וגם, כי כללות האור שלפני הצמצום הוא אור הכלול בעצמותו, והאור הכלול במאור הוא בתכלית הביטול עד שאינו עולה בשם אור כלל³⁰, ובמילא אין שייך שיהי' מקור לעולמות, כי בכדי להיות מקור לאיזה דבר בהכרח שהמקור יהי' בבחינת מציאות. ודוקא ע"י אור הקו, דע"י שנמשך ע"י הצמצום הוא בבחינת מציאות אור, ויש בו מעלה ומטה, על ידו דוקא נעשה התהוות העולמות. ויש לומר, דשני ענינים אלו שבהקו הם דוגמת שני הענינים הנ"ל שבעולם. דהמעלה ומטה שבהקו הוא דוגמת הגבול דעולם, וזה שהקו הוא מציאות אור (שאינו בתכלית הביטול) הוא דוגמת ההעלם וההסתר דעולם (סיבת הישות שבו). וע"פ הנ"ל דזה שהעולמות נק' בשם מצרים הוא מפני שהם בחינת מיצר והעלם (שני ענינים אלו), יש לומר, שגם הקו נכלל בבחינת מצרים, ואמיתית הענין דיציאת מצרים, היציאה מכל המיצרים וההגבלות, הוא ע"י הגילוי דעצמות אוא"ס שלפני הצמצום. וזהו שבגאולה העתידה תהי' השלימות דיציאת מצרים (היציאה מכל המיצרים וההגבלות), כי אז יהי' גילוי האור שלפני הצמצום, ובזה גופא — גילוי אור הבל"ג שלמעלה מהאור השייך לעולמות, ועד לגילוי העצמות.

(ה) **והנה** זה שלעת"ל תהי' היציאה מכל המיצרים וההגבלות, הוא בנוגע לכל הענינים. שכל הענינים דלע"ל יהיו באין ערוך לגבי כמו שהם עכשיו. הן בנוגע להעולם, שאז יהיו שמים חדשים וארץ חדשה³¹ (עולם חדש), והן בנוגע לתורה [שעל ידה נברא העולם, אסתכל באורייתא וברא עלמא³²], שלע"ל יהי' תורה חדשה מאתי תצא³³, והן בנוגע להמשכת וגילוי אלקות, שהגילוי אלקות שיהי' לע"ל הוא גילוי חדש שנעלה באין ערוך מהגילוי דעכשיו, דכל הגילויים דעכשיו הם מחיצוניות עתיק ולע"ל יהי' הגילוי דפנימיות עתיק³⁴. וזהו מה שהגאולה העתידה תהי' בעיקר ע"י העבודה שבסיום זמן הגלות, כי מכיון שכל הענינים דלע"ל יהיו ענינים חדשים, לכן, גם העבודה שעל ידה נמשכים ענינים אלו צריכה להיות עבודה חדשה, כדלקמן.

והענין הוא, דבזמן הבית, שהי' אז גילוי אלקות, עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש³⁵, שנסים אלו היו נראים בעיני בשר ועד שכמה מהם היו נראים גם לעמי הארץ, העבודה דקיום התומ"צ היתה ע"פ טעם ודעת. ואף שגם אז הי'

(29) פ"ט ואילך.

(30) ראה גם שעהיה"א פ"ג.

(31) ישע"י סה, יז.

(32) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

(33) ויק"ר פי"ג, ג.

(34) פע"ח שער הק"ש רפט"ו, הובא בלקו"ת שה"ש בסופו (נא, ג).

(35) אבות פ"ה מ"ה.

הציוויו³⁶ ואהבת גו' בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, מ"מ, מכיון שראו אז גילוי אלקות במוחש, גם בהמס"נ שהיתה אז, הי' מדידה והגבלה דטעם ודעת. ועד"ז בזמן הגלות כשלא הי' התגברות החושך כ"כ. משא"כ בדרא דעקבתא דמשיחא, שבכל יום נעשה התגברות החושך³⁷, וישנם כמה נסיונות, ובפרט הנסיון דאל יבוש מפני המלעיגים³⁸, ומכ"ש כשהמלעיגים הם אנשים פחותים וריקים, שזה קשה מאד לסבול³⁹, הנה זה שעומדים בנסיונות אלו, הוא עבודה דמסירת נפש שלמעלה ממדידה והגבלה. וזהו שהעבודה שבדרא דעקבתא דמשיחא, ובדור זה גופא — בהסיוס דזמן הגלות, היא נעלית יותר (בענין זה) מהעבודות שהיו עד עכשיו⁴⁰, ובאופן דאין ערוך, ועד שהיא עבודה חדשה, כי עניני העבודה שבדורות הקודמים, הי' להם איזו שייכות לטעם ודעת (מדידה והגבלה דכחות הגלויים), והעבודה שבסיוס זמן הגלות היא העבודה דמס"נ שמצד פנימיות הנשמה.

וע"י העבודה שבזמן הגלות בכלל, ובפרט ע"י העבודה שבסיוס הגלות, שהעבודה אז היא מצד פנימיות הנשמה, ע"ז ממשיכים הפנימיות דלמעלה, ועד פנימיות עתיק, וע"ז יהי' חידוש גם בתורה (תורה חדשה מאתי תצא), שיומשך בה מנותן התורה באופן חדש. נויש לומר, שגם ענין זה נעשה ע"י העבודה שבסיוס הגלות, דכאשר העבודה היא באופן דמס"נ אזי לימוד התורה הוא לשמה⁴¹. וע"ז נעשה חידוש גם בהבריאה (אסתכל באורייתא וברא עלמא) שיהיו שמים חדשים וארץ חדשה.

ויהי רצון, שכל זה יהי' בקרוב ממש, שע"י מעשינו ועבודתינו⁴² עכשיו נלך בקרוב ממש לקבל פני משיח צדקנו, שאז יקויים בפועל ממש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, ומיד נגאלין.



(36) ואתחנן ו, ה.

(37) ראה סוטה מט, א: בכל יום ויום מרובה כו'.

(38) רמ"א אר"ח בתחלתו.

(39) ראה בארוכה ד"ה אין הקב"ה בא בטרוניא תרמ"ח (סה"מ תרמ"ח ע' קפז ואילך), תרפ"ה ס"ב ואילך (סה"מ תרפ"ה ע' רנח ואילך). ד"ה משכני תרפ"ד (וד"ה אני ישנה ה'תש"ט) ס"א ואילך (סה"מ תרפ"ד ע' רצא ואילך. ה'תש"ט ע' 118 ואילך). ד"ה אין הקב"ה בא בטרוניא בסה"מ אידיש בתחלתו. ועוד.

(40) וכידוע בפירוש הכתוב (בהעלותך יב, ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, שבעיקר הי' זה מפני דרא דעקבתא דמשיחא (סה"מ עטר"ת ע' תסד. ובכ"מ. — נסמן לקמן ח"ד ע' נח הערה 118-119).

(41) דענין לשמה הוא לשם התורה עצמה, להמשיך בה אוא"ס (לקו"ת ויקרא ה, א. שלח מז, ג. ובכ"מ).

(42) ראה תניא רפל"ז.

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

מסורת הש"ס

עין משפט
דין מצוה

ויחי לו כן וירמסו אותו. דכדבר שפיר בו נזון של אכל משם ונרמס
כרגיל הבאים לקנות: (וכי אהרן קיים לעולם. כלומר וכי אהרן חיה
לא: דזכר. פרומי"ש נלע"ז כלומר נעוה ומתעודות שפתי ישיני
עפר מכלל שחייו: מרחשן שפוחיכו בעלמא. שפוחיטין נעוה
תורה אור מטע בחור הקבר אלל אין חיון
ובחייב ויהי לו כן וירמסו אותו העם בשער ויאלץ לאור השלם וכרבי יוחנן
וימות ודילמא קללת אלישע גרמה ליה
*ראמר רב יהודה אמר רב קללת חכם
אפי' על חנם היא באה אם כן לכתוב
קרא וירמסוהו וימות מאי בשער על עסקי
שער (אמר ר' יוחנן) מניין לתחית המתים
מן התורה שנאמר ונתתם ממנו [את] תרומת
ה' לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים
והלא לא נכנס לארץ ישראל שנותנין לו
תרומה אלא מלמד שעתיד לחיות וישראל
נותנין לו תרומה מכאן לתחית המתים מן
התורה דבי רבי ישמעאל תנא לאהרן
כאהרן מה אהרן חבר אף בניו חברי
*א"ר שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן
מניין שאין נותנין תרומה לכהן עם הארץ
שנאמר ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת
מנת (לכהנים ולויים) למען יחזקו בתורת
ה' כל המחזיק בתורת ה' יש לו מנת
ושאינו מחזיק בתורת ה' אין לו מנת אמר
רב אחא בר אדא אמר רב יהודה כל
הנותן תרומה לכהן עם הארץ כאילו נותנה
לפני ארי *מה ארי ספק דורס ואוכל ספק
אינו דורס ואוכל אף כהן עם הארץ ספק
אוכלה בסהרה ספק אוכלה בשומאמר ר'
יוחנן אמר אף גורם לו מיתה שנאמר
ומתו בו כי יחלוהו דבי ר"א בן יעקב תנא
אף משיאו עון אשמה שנאמר והשיאו
אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם תנא
ר' סימאי אומר מניין לתחית המתים מן
התורה שנאמר וגם הקימותי את ברייתם
אתם לרת לזהם את ארץ כנען לכם לא נאמר אלא להם מכאן לתחית המתים מן התורה: (צ"ק
ג"ם גש"ם ק"ם סימן): שאלו מניין את רבן גמליאל מניין שהקדוש ברוך הוא מחיה מתים אמר
להם מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים ולא קיבלו ממנו מן התורה דכתיב ויאמר ה' אל
משה הנך שוכב עם אבותיך וקם אמרו לו ודילמא וקם העם הזה וזנה מן הנביאים דכתיב
*והיו מתוך נבלתי יקומו הקיצו ורגנו שוכני עפר כי מל אורות מלך וארץ רפאים תפיל ודילמא מתים שהחיה
יחזקאל מן הכתובים דכתיב ויחבר כיון המוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים ודילמא רחשי
מרחשן שפוחיכו בעלמא בר' יוחנן *ראמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק כל מי שנאמרה הלכה בשמו
בעולם הזה שפוחיכו דובבות בקבר שנאמר דובב שפתי ישנים עד שאמר להם מקרא זה *אשר נשבע ה'
לאבותיכם לתת להם לכם לא נאמר אלא להם מיכן לתחית המתים מן התורה וי"א מן המקרא הזה אמר להם
ואתם הרבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום (פשיטא דחיים כולכם היום אלא אפילו ביום שכל העולם
כולם מתים אתם חיים) מה היום כולכם קיימין אף לעוה"ב כולכם קיימין שאלו רומיים את רבי יהושע בן חנניה
מניין שהקב"ה מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות אמר להו תרווייהו מן המקרא הזה שנאמר ויאמר ה'
אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה ודילמא וקם העם הזה וזנה אמר להו *נקומו
מיהא פלגא בידיכו דיודע מה שעתיד להיות איתמר נמי א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מניין
שהקדוש ברוך הוא מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות שנאמר הנך שוכב עם אבותיך וקם וגו'
תניא א"ר אליעזר בר' יוסי ברבר זה ויפתי ספרי מנינים שהיו אומרים אין תחית המתים מן התורה
אמרתו להן ויפתם תורתכם ולא העליתם בידכם כלום שאתם אומרים אין תחית המתים מן התורה
הרי הוא אומר *הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה הכרת תכרת בעולם הזה עונה בה לאימת לאו
לעולם הבא א"ל רב פפא לאביי ולימא להו תרווייהו מהכרת תכרת אינהו הו אמרי ליה *דברה תורה
כלשון בני אדם כתנאי *הכרת תכרת *הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא אמר לו ר' ישמעאל
והלא כבר נאמר *את ה' הוא מגדף ונכרתה וכי שלשה עולמים יש אלא ונכרתה בעולם הזה הכרת לעולם
הבא הכרת תכרת דברה תורה כלשון בני אדם בין ר' ישמעאל ובין ר"ע עונה בה מאי עברי ביה
לכתנאי *יכול אפילו עשה תשובה ת"ל עונה בה לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה שאלה קליאופטרא
מלכתא את ר"מ אמרה דענא דחיי שכבי דכתיב ויצצו מעיר כעשב הארץ אלא כשהן עומדין ערומין או
בלבושיהן עומדין אמר לה *ק"ו מחושה *ומה חישה שנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושין צדיקים שנקברים
בלבושיהן על אחת כמה וכמה א"ל קיסר לרבן גמליאל אמריתו דשכבי חיי הא הו עפרא ועפרא מי קא חיי
אמרה

ויחי לו כן וירמסו אותו. דכדבר שפיר בו נזון של אכל משם ונרמס
כרגיל הבאים לקנות: (וכי אהרן קיים לעולם. כלומר וכי אהרן חיה
לא: דזכר. פרומי"ש נלע"ז כלומר נעוה ומתעודות שפתי ישיני
עפר מכלל שחייו: מרחשן שפוחיכו בעלמא. שפוחיטין נעוה
תורה אור מטע בחור הקבר אלל אין חיון
ובחייב ויהי לו כן וירמסו אותו העם בשער ויאלץ לאור השלם וכרבי יוחנן
וימות ודילמא קללת אלישע גרמה ליה
*ראמר רב יהודה אמר רב קללת חכם
אפי' על חנם היא באה אם כן לכתוב
קרא וירמסוהו וימות מאי בשער על עסקי
שער (אמר ר' יוחנן) מניין לתחית המתים
מן התורה שנאמר ונתתם ממנו [את] תרומת
ה' לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים
והלא לא נכנס לארץ ישראל שנותנין לו
תרומה אלא מלמד שעתיד לחיות וישראל
נותנין לו תרומה מכאן לתחית המתים מן
התורה דבי רבי ישמעאל תנא לאהרן
כאהרן מה אהרן חבר אף בניו חברי
*א"ר שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן
מניין שאין נותנין תרומה לכהן עם הארץ
שנאמר ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת
מנת (לכהנים ולויים) למען יחזקו בתורת
ה' כל המחזיק בתורת ה' יש לו מנת
ושאינו מחזיק בתורת ה' אין לו מנת אמר
רב אחא בר אדא אמר רב יהודה כל
הנותן תרומה לכהן עם הארץ כאילו נותנה
לפני ארי *מה ארי ספק דורס ואוכל ספק
אינו דורס ואוכל אף כהן עם הארץ ספק
אוכלה בסהרה ספק אוכלה בשומאמר ר'
יוחנן אמר אף גורם לו מיתה שנאמר
ומתו בו כי יחלוהו דבי ר"א בן יעקב תנא
אף משיאו עון אשמה שנאמר והשיאו
אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם תנא
ר' סימאי אומר מניין לתחית המתים מן
התורה שנאמר וגם הקימותי את ברייתם
אתם לרת לזהם את ארץ כנען לכם לא נאמר אלא להם מכאן לתחית המתים מן התורה: (צ"ק
ג"ם גש"ם ק"ם סימן): שאלו מניין את רבן גמליאל מניין שהקדוש ברוך הוא מחיה מתים אמר
להם מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים ולא קיבלו ממנו מן התורה דכתיב ויאמר ה' אל
משה הנך שוכב עם אבותיך וקם אמרו לו ודילמא וקם העם הזה וזנה מן הנביאים דכתיב
*והיו מתוך נבלתי יקומו הקיצו ורגנו שוכני עפר כי מל אורות מלך וארץ רפאים תפיל ודילמא מתים שהחיה
יחזקאל מן הכתובים דכתיב ויחבר כיון המוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים ודילמא רחשי
מרחשן שפוחיכו בעלמא בר' יוחנן *ראמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק כל מי שנאמרה הלכה בשמו
בעולם הזה שפוחיכו דובבות בקבר שנאמר דובב שפתי ישנים עד שאמר להם מקרא זה *אשר נשבע ה'
לאבותיכם לתת להם לכם לא נאמר אלא להם מיכן לתחית המתים מן התורה וי"א מן המקרא הזה אמר להם
ואתם הרבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום (פשיטא דחיים כולכם היום אלא אפילו ביום שכל העולם
כולם מתים אתם חיים) מה היום כולכם קיימין אף לעוה"ב כולכם קיימין שאלו רומיים את רבי יהושע בן חנניה
מניין שהקב"ה מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות אמר להו תרווייהו מן המקרא הזה שנאמר ויאמר ה'
אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה ודילמא וקם העם הזה וזנה אמר להו *נקומו
מיהא פלגא בידיכו דיודע מה שעתיד להיות איתמר נמי א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מניין
שהקדוש ברוך הוא מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות שנאמר הנך שוכב עם אבותיך וקם וגו'
תניא א"ר אליעזר בר' יוסי ברבר זה ויפתי ספרי מנינים שהיו אומרים אין תחית המתים מן התורה
אמרתו להן ויפתם תורתכם ולא העליתם בידכם כלום שאתם אומרים אין תחית המתים מן התורה
הרי הוא אומר *הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה הכרת תכרת בעולם הזה עונה בה לאימת לאו
לעולם הבא א"ל רב פפא לאביי ולימא להו תרווייהו מהכרת תכרת אינהו הו אמרי ליה *דברה תורה
כלשון בני אדם כתנאי *הכרת תכרת *הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא אמר לו ר' ישמעאל
והלא כבר נאמר *את ה' הוא מגדף ונכרתה וכי שלשה עולמים יש אלא ונכרתה בעולם הזה הכרת לעולם
הבא הכרת תכרת דברה תורה כלשון בני אדם בין ר' ישמעאל ובין ר"ע עונה בה מאי עברי ביה
לכתנאי *יכול אפילו עשה תשובה ת"ל עונה בה לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה שאלה קליאופטרא
מלכתא את ר"מ אמרה דענא דחיי שכבי דכתיב ויצצו מעיר כעשב הארץ אלא כשהן עומדין ערומין או
בלבושיהן עומדין אמר לה *ק"ו מחושה *ומה חישה שנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושין צדיקים שנקברים
בלבושיהן על אחת כמה וכמה א"ל קיסר לרבן גמליאל אמריתו דשכבי חיי הא הו עפרא ועפרא מי קא חיי
אמרה

ויחי לו כן וירמסו אותו. דכדבר שפיר בו נזון של אכל משם ונרמס
כרגיל הבאים לקנות: (וכי אהרן קיים לעולם. כלומר וכי אהרן חיה
לא: דזכר. פרומי"ש נלע"ז כלומר נעוה ומתעודות שפתי ישיני
עפר מכלל שחייו: מרחשן שפוחיכו בעלמא. שפוחיטין נעוה
תורה אור מטע בחור הקבר אלל אין חיון
ובחייב ויהי לו כן וירמסו אותו העם בשער ויאלץ לאור השלם וכרבי יוחנן
וימות ודילמא קללת אלישע גרמה ליה
*ראמר רב יהודה אמר רב קללת חכם
אפי' על חנם היא באה אם כן לכתוב
קרא וירמסוהו וימות מאי בשער על עסקי
שער (אמר ר' יוחנן) מניין לתחית המתים
מן התורה שנאמר ונתתם ממנו [את] תרומת
ה' לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים
והלא לא נכנס לארץ ישראל שנותנין לו
תרומה אלא מלמד שעתיד לחיות וישראל
נותנין לו תרומה מכאן לתחית המתים מן
התורה דבי רבי ישמעאל תנא לאהרן
כאהרן מה אהרן חבר אף בניו חברי
*א"ר שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן
מניין שאין נותנין תרומה לכהן עם הארץ
שנאמר ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת
מנת (לכהנים ולויים) למען יחזקו בתורת
ה' כל המחזיק בתורת ה' יש לו מנת
ושאינו מחזיק בתורת ה' אין לו מנת אמר
רב אחא בר אדא אמר רב יהודה כל
הנותן תרומה לכהן עם הארץ כאילו נותנה
לפני ארי *מה ארי ספק דורס ואוכל ספק
אינו דורס ואוכל אף כהן עם הארץ ספק
אוכלה בסהרה ספק אוכלה בשומאמר ר'
יוחנן אמר אף גורם לו מיתה שנאמר
ומתו בו כי יחלוהו דבי ר"א בן יעקב תנא
אף משיאו עון אשמה שנאמר והשיאו
אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם תנא
ר' סימאי אומר מניין לתחית המתים מן
התורה שנאמר וגם הקימותי את ברייתם
אתם לרת לזהם את ארץ כנען לכם לא נאמר אלא להם מכאן לתחית המתים מן התורה: (צ"ק
ג"ם גש"ם ק"ם סימן): שאלו מניין את רבן גמליאל מניין שהקדוש ברוך הוא מחיה מתים אמר
להם מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים ולא קיבלו ממנו מן התורה דכתיב ויאמר ה' אל
משה הנך שוכב עם אבותיך וקם אמרו לו ודילמא וקם העם הזה וזנה מן הנביאים דכתיב
*והיו מתוך נבלתי יקומו הקיצו ורגנו שוכני עפר כי מל אורות מלך וארץ רפאים תפיל ודילמא מתים שהחיה
יחזקאל מן הכתובים דכתיב ויחבר כיון המוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים ודילמא רחשי
מרחשן שפוחיכו בעלמא בר' יוחנן *ראמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק כל מי שנאמרה הלכה בשמו
בעולם הזה שפוחיכו דובבות בקבר שנאמר דובב שפתי ישנים עד שאמר להם מקרא זה *אשר נשבע ה'
לאבותיכם לתת להם לכם לא נאמר אלא להם מיכן לתחית המתים מן התורה וי"א מן המקרא הזה אמר להם
ואתם הרבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום (פשיטא דחיים כולכם היום אלא אפילו ביום שכל העולם
כולם מתים אתם חיים) מה היום כולכם קיימין אף לעוה"ב כולכם קיימין שאלו רומיים את רבי יהושע בן חנניה
מניין שהקב"ה מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות אמר להו תרווייהו מן המקרא הזה שנאמר ויאמר ה'
אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה ודילמא וקם העם הזה וזנה אמר להו *נקומו
מיהא פלגא בידיכו דיודע מה שעתיד להיות איתמר נמי א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מניין
שהקדוש ברוך הוא מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות שנאמר הנך שוכב עם אבותיך וקם וגו'
תניא א"ר אליעזר בר' יוסי ברבר זה ויפתי ספרי מנינים שהיו אומרים אין תחית המתים מן התורה
אמרתו להן ויפתם תורתכם ולא העליתם בידכם כלום שאתם אומרים אין תחית המתים מן התורה
הרי הוא אומר *הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה הכרת תכרת בעולם הזה עונה בה לאימת לאו
לעולם הבא א"ל רב פפא לאביי ולימא להו תרווייהו מהכרת תכרת אינהו הו אמרי ליה *דברה תורה
כלשון בני אדם כתנאי *הכרת תכרת *הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא אמר לו ר' ישמעאל
והלא כבר נאמר *את ה' הוא מגדף ונכרתה וכי שלשה עולמים יש אלא ונכרתה בעולם הזה הכרת לעולם
הבא הכרת תכרת דברה תורה כלשון בני אדם בין ר' ישמעאל ובין ר"ע עונה בה מאי עברי ביה
לכתנאי *יכול אפילו עשה תשובה ת"ל עונה בה לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה שאלה קליאופטרא
מלכתא את ר"מ אמרה דענא דחיי שכבי דכתיב ויצצו מעיר כעשב הארץ אלא כשהן עומדין ערומין או
בלבושיהן עומדין אמר לה *ק"ו מחושה *ומה חישה שנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושין צדיקים שנקברים
בלבושיהן על אחת כמה וכמה א"ל קיסר לרבן גמליאל אמריתו דשכבי חיי הא הו עפרא ועפרא מי קא חיי
אמרה

מסורת הש"ס

עין משפט
דין מצוה

חלק פרק אחד עשר סנהדרין צא

מסורת הש"ס

תולעת שיולא מן הים אחד לשבעים שנה *ולזכרון כדמו חבלה ומלמלה אינו נראה בכל הכר אלף הלוחן אחד: ולמחר. שהגשמים יורדין מתמלא טוט הלוחות ונראה למורי שבילי הלוחן (*רש"י) [כ"ב שניי לרא] מאשרין סוף אלמא ים כדו לחיות לפי שעה: גביהא בן פסיסא. כד שמו וזיתה לו עקמומיות כגבו

אמרה ליה ברתיא שבקיה ואנא מהדרנא ליה שני יוצרים יש בעירנו אחד יוצר מן המים ואחד יוצר מן המים א"ל זה שיוצר מן המים א"ל מן המים צר מן המים לא כל שכן רבי ר' ישמעאל תנא ק"ו מכלי זכוכית מה כלי זכוכית שעמל ברוח בשר ודם נשברו יש להן תקנה בשר ודם שברוהו של הקב"ה על אחת כמה וכמה א"ל ההוא מינא לר' אמי אמריתו דשכבי חי ודא הוה עפרא ועפרא מי קא חי א"ל אמשול לך משל למה הרבר דומה למלך בשר ודם שאמר לעבריו לכו ובנו לי פלטרין גדולים במקום שאין מים ועפר הלכו ובנו אותו לימים נפלו אמר להם חזרו ובנו אותו במקום שיש עפר ומים אמרו לו אין אנו יכולין שיש עליהם ואמר להן במקום שאין מים ועפר בנייהם *עכשיו שיש מים ועפר על אחת כמה וכמה ואם אי אתה מאמין צא לבקעה וראה עכבר שהיום חציו בשר וחציו אדמה למחר השריץ ונעשה בלו בשר שמה תאמר לזמן מרובה עלה לחר וראה שהיום *אין בו אלא חלון אחד למחר ירדו גשמים ונתמלא כולו חלונות א"ל ההוא מינא לביהא בן פסיסא ווי לכו חייביא דאמרתון מתי חייך דחייך מתי דמתי חייך א"ל ווי לכו חייביא דאמרתון מתי לא חייך דלא הוה חיי דהוה חיי לא כ"ש א"ל חייביא קרית לי אי קאימנא בעיטנא בך ופשיטנא לעקמותך מינך א"ל אם אתה עושה כן רופא אומן תקרא ושבר הרבה תמול ת"ר *בעשרים וארבעה בניסן איתגמילו רימוסאי מיהודה ומירושלים כשבאו בני אפריקיא לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ שלנו היא דכתיב *ארץ כנען לגבולותיה וכנען אבהון דהגו אינשי הוה אמר להו גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמיהן לפני אלכסנדרוס מוקדון אמר הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה נצחתכם נתנו לו רשות והלך ודן עמהם אמר להם מהיכן אתם מביאים ראיה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה שנאמר *ויאמר ארוך כנען עבד עבדים יהיה לאחיו *עבד שקנה נכסים עבד למי ונכסים למי ולא עוד אלא שהרי כמה שנים שלא עבדתו אמר להם אלכסנדרוס מלכא החזירו לו תשובה אמרו לו תנו לנו זמן שלשה ימים נתן להם זמן ברקו ולא מצאו תשובה מיד ברחו והגוהו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות ואותה שנה שביעית היתה שוב^א פעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו הרי הוא אומר *וה' נתן חן העם בעיני מצרים וישראלים תנו לנו כסף וזהב שנמלתם ממנו אמר גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמיהן לפני אלכסנדרוס אמר להם הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה רבינו נצחתכם נתנו לו רשות והלך ודן עמהן אמר להן מהיכן אתם מביאים ראיה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה שנאמר *ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא ששיעברתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה אמר להן אלכסנדרוס מוקדון החזירו לו תשובה אמרו לו תנו לנו זמן שלשה ימים נתן להם זמן ברקו ולא מצאו תשובה מיד הגוהו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות וברוהו ואותה שנה שביעית היתה ושוב פעם אחת באו בני ישמעאל ובני קטורה לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו ושילכם דכתיב *ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם וכתיב *אלה תולדות יצחק בן אברהם אמר להן גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהם לפני אלכסנדרוס מוקדון אמר יצחק בן אברהם אמר להם תורת משה רבינו נצחתם נתנו לו רשות הלך ודן עמהן אמר להם מהיכן אתם מביאים ראיה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא ראיה אלא מן התורה שנאמר *ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות *אב שנתן אנגמן לכניו וחיו ושגר זה מעל זה כלום יש לה על זה כלום מאי מתנות אמר ר' ירמיה בר אבא מלמד שמסר להם שם מונאה אמר ליה אנמונינעם לרבי גוף ונשמה יכולין לפמוד עצמן מן הדין כיצד גוף אומר נשמה חמאת שמוים שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם בקבר ונשמה אומרת גוף חמאת שמוים שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור אמר ליה אמשול לך משל למה הרבר דומה למלך בשר ודם שהיה לו פרס נאה והיה בו בכורות

הגרות הגר"א
[א] ובי פססא פססא

פססא פססא
פססא פססא

הגרות הגר"א
[א] ובי פססא פססא

פססא פססא
פססא פססא

הגרות הגר"א
[א] ובי פססא פססא

פססא פססא
פססא פססא

הגרות הגר"א
[א] ובי פססא פססא

פססא פססא
פססא פססא

הגרות הגר"א
[א] ובי פססא פססא

פססא פססא
פססא פססא

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

מסורת הש"ס

ח א מ"י פ"ג ס"ב
מ"ג ס"ג ב' ו"ט
מ"ג ס"ג ס"ב ב'

בכורות. האני הכורות: יקרא אל השמים מעל כלומר יקרא הקב"ה לשמה הבאה לו לתוך גופו של אדם^(א) מאל השמים מעל ויקרא אף אל הגוף שגל מן הארץ: מפני מה שוקעת במערב. האבנא לא כל העולם עד שהחזיר למקום ארצהה למזרח ותשקע דא' הוה הכי לא הוה אמינא לך מפני מה שוקעת במזרח דטובא השולט כן הוא ממקום שאלא עס נכנס: כדי ליתן שלום לקונו. להקב"ה שהשכינה במערב וכוון משנתה עד מערב הולכת ומשתחויה לפני הקב"ה שבראש ולכן שוקעת ונכנסת כשופה לפני הקב"ה: ותימי עד פלגא דרקיעא. דאם לך מחטונת למה הולכת בתוך המערב תנא עד אמצע של רקיע ותשקע לאס ומשם תשתחויה כלפי מערב שכן דרך כ"ה משתחויה ברחוק לפני המלך ואינו מתקרב אל כן: משום פועלים. דאלו כן היה מהשיך תפלות ששחמיה באלמע הרקיע מאריה ביותר וטבורים עפדין י"ז שהוה כיום וכו' פועלין שהיו במלכותן עד שחשיכה ועוברי דרכים נמי לא היו יודעין מתי יחשך לנפש להם בית לילה ולכן שוקעת במערב ששכחולת ומשתפלת והולכת וכלה אורח יודעין שנתיה שעת חשיכה: משעת ירידה שנקרס כולו בצער וגידול ועלמות: פקידה. משעת שהמלך שוקד התא עליה כדאמרין בפרק כל היד במקפת נדה (דף ט"ז) מיד נזרקט וט נשמה וחיות: אמר ליה. רבי משעת ירידה: ואמר לו. אנטוניוס וכי אפשר לחשיכה שתקיים אפילו ג' ימים בלא מלח שאינה ממרתח והכי אילו לא היתה נשמה נחיתה עד שעת ירידה היך תקיים הטיפה שלא תסריח במעי וכוון טפיסה ממרתח שוב אינה מולדת: למזני אנטוניוס. מדבריו למדת: ופקודתך שמרס רוחי. משעת פקידה בשמר רוחי: משעת ירידה.

הגרות הב"ח
(א) ושי" ד"ה יקרא וכו'
נ"טו של אדם מעל
בשמים מעל ויקרא.

כסויא ממעי אמו או משעת ירידה: א"ל רבי משעת ירידה: אמר לו אנטוניוס איך בוטט ממעי אמו ויואל. אלא משעת ירידה: כס שור ופסח. שחיון עס מומן: וכתיב אז ידלג כאלו פסח. דמשעת שמתרפאין: עומדין כמזמן. ואח"כ מתרפאין: כלל המות חורה אור לנלח. דלעמיד לנח מאחר שחיון שוב אינן מתין: כי הנער. כלומר כשימות אדם לעמיד ומת כן מאה שנה יאמרו נער הוא מת כי הנער כן מאה שנה ימות אלאה מתין: וחספיה הלכנה ובושה החמה. משמע שיהא אורס כסה וכתיב והיתה אור הלכנה כאור החמה: כלן לימות המשיח. שכיבא השיעבוד והיתה אור הלכנה כאור החמה ולעמיד לנח וחספיה הלכנה ובושה החמה מרוב נכנסה של דיקויס: ולשמולא דאמר. כלן כדוכתב אחריתי: אין בין העולם הזה וכו'. ארזי וארזי לעשי"ב: אלא כלן במחנה שכינה. וחספיה מו"ז השכינה: כלן מחנה לדיקויס. כלן במחנה רשעים לא גרסינן: כתיב אני אמות ואחיה. דמשמע כס שאני אמות את האדם כן אני מחייו כמות בעל מוס עומד וחי בעל מוס: וכתיב מחלתי ואני ארפא. ששכחא מחיה מרפא את המתן ועומד שלם: והסדר מה שמחלתי. שלאחר כן מרפא וכלעיל עומדין כמזמן ומתרפאין: מיתה בלחוד וחיים בלחוד. ויזק אני ממת אדם זה ומחיה אדם אחר: כדרך שהעולם נוהג. זה מת זה נולד: מה מתן ורפוי בלחוד. ואין רפואה אלא במקום מתן: ישי"ר. משמע לעמיד: נשאו קול יחדיו. היינו קול אחד: המונע בלכה. מלמדנו: משעת ימי בראשית. דכתיב בראשית ברא בשביל התורה שהיא ראשית ישראל נקראו בראשית מתואחה שעתידין להנחיל ברא בלכה את השמים וגו'. בר. תורה: יקבוהו

[ישיה ג']

ישיה ה'
ספסוק ס"ב
ג"ר ח"ה ספסוק

ס"ב
ס"ג
ס"ד

ס"ה
ס"ו
ס"ז

ס"ח
ס"ט
ס"י

ס"יא
ס"יב
ס"יג

ס"יד
ס"טו
ס"טז

ס"יז
ס"יח
ס"יט

ס"כ
ס"כא
ס"כב

בכורות נאות והושיב בו שני שומרים אחד חויר ואחד סומא אמר לו חויר לסומא בכורות נאות אני רואה בפרדם בא והרכיבני ונביאם לאכלם רכב חויר על גבי סומא והביאום ואכלום לימים בא בעל פרדם אמר להן בכורות נאות היכן הן אמר לו חויר כלום יש לי רגלים להלך בהן אמר לו סומא כלום יש לי עינים לראות מה עשה הרכיב חויר על גבי סומא ודן אותם כאחד אף הקב"ה מביא נשמה וחוירקה בנוף ודן אותם כאחד שנאמר ויקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו ואל השמים מעל זו נשמה ואל הארץ לדין עמו זה הגוף: א"ל אנטוניוס לרבי מפני מה חמה יוצאה במזרח ושוקעת במערב א"ל אי הוה איפכא נמי הכי הוה אמרת לי א"ל הכי קאמינא לך מפני מה שוקעת במערב א"ל כדי ליתן שלום לקונו שנאמר וצבא השמים לך משתחווים א"ל ותיתי ער פלגא דרקיע ותתן שלמא ותיעול משום פועלים ומשום עוברי דרכים וא"ל אנטוניוס לרבי נשמה מאימתי ניתנה באדם משעת פקידה או משעת יצירה א"ל משעת יצירה א"ל אפשר חתיכה של בשר עומדת שלשה ימים בלא מלח ואינה מסרחת אלא משעת פקידה אמר רבי דבר זה למדני אנטוניוס ומקרא מסיעו שנאמר ופקודתך שמרה רוחי ואמר ליה אנטוניוס לרבי מאימתי יציה"ד שולט באדם משעת יצירה או משעת יצירה א"ל משעת יצירה א"ל כן בוטט במעי אמו ויוצא אלא משעת יצירה אמר רבי דבר זה למדני אנטוניוס ומקרא מסיעו שנאמר לפתח חמאת רובץ ר"ל ישיהו רמי כתיב ב"ב עור ופסח הרה ויולדת יחורו וכתיב או ידלג כאלו פסח ויתרון לשון אדם כי נבקעו במדבר מים ונחלים בערבה הא כיצד עומדין כמזמן ומתרפאין עולא רמי כתיב ב"ב עור ופסח הרה ויולדת יחורו וכתיב כי הנער כן מאה שנה ימות לא יהיה משם עור עול ימים לא קשיא כאן בישראל כאן בעובדי כוכבים ועובדי כוכבים מאי בעו התם הנך דכתיב בהו ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם וכורמיכם רב הסדא רמי כתיב וחספיה הלכנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות וכתיב והיה אור הלכנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים לא קשיא כאן לימות המשיח כאן לעוה"ב ולשמולא דאמר אין בין העוה"ו לימות המשיח אלא שיעבור גליות בלבד לא קשיא כאן במחנה צדיקים כאן במחנה שכינה ירכא רמי כתיב אני אמות ואחיה וכתיב מחצתי ואני ארפא אמר הקב"ה מה שאני ממת אני מחיה וחרר מה שמחצתי ואני ארפא ת"ר אני אמות ואחיה יכול שתהא מיתה באחד וחיים באחד כדרך שהעולם נוהג ת"ל מחצתי ואני ארפא מה מחציה ורפואה באחד אף מיתה וחיים באחד מיכן תשובה לאומרין אין תחיית המתים מן התורה תניא אמר רבי מאיר מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר או ישר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' שר לא נאמר אלא ישר מכתא לתחיית המתים מן התורה כיוצא בכרר אתה אומר או יכנה יהושע מוכח לה' בנה לא נאמר אלא יכנה מכתא לתחיית המתים מן התורה אלא מעתה או יכנה שלמה כמה לכמוש שקין מואב בנה נמי דיכנה יאלא מעלה עליו הכתוב כאלו בנה א"ר יהושע בן לוי מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר אשרי יושבי ביתך עוד יהללך סלה הלאך סלה יהושע בן לוי נאמר אלא יהללך מכתא לתחיית המתים מן התורה וא"ר יהושע בן לוי כל האומר שירה בעוה"ו זוכה ואומרה לעולם הבא שנאמר אשרי יושבי ביתך עוד יהללך סלה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מניין לתחיית המתים מן התורה וא"ר חייא בר אבא קול יחדו ידעו וכו' ידעו לא נאמר אלא ידעו מכתא לתחיית המתים מן התורה וא"ר חייא בר אבא רב יהודה אמר רב כל המונע הלכה מפי תלמיד כאלו גזלו מנחלת אבותיו שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב מורשה היא לכל ישראל מששת ימי בראשית אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא כל המונע הלכה מפי תלמיד אפילו עוברין שבמעי אמו מקללין אותו שנאמר מונע בר יקבוהו

שנת כ"ג דף ק"ה.
ב"ב ח"ה וספסוק ס"ב
לפתן ט"ז.
[ספסוק ס"ב]

חסרונות הש"ס
(הפסח הנוהג)
ג"ר ח"ה ספסוק
ס"ב ס"ג ס"ד
ס"ה ס"ו ס"ז
ס"ח ס"ט ס"י
ס"יא ס"יב ס"יג
ס"יד ס"טו ס"טז
ס"יז ס"יח ס"יט
ס"כ ס"כא ס"כב

שנת ט"ו יתר ט"ז ס"ג
ד"ה אלא מכתא

חלק פרק אחד עשר סנהדרין צב

עין משפט
ג' מצוה

א מ"י פ"ג ס"ג ח"ב
כ"ג י' פ"ג ס"ג י'
טו"ט י"ד פ"ג י'
ס"ג כ"ג
א ג' טו"ט פ"ג י'
ב' טו"ט פ"ג י'
ד' ר' מ"י פ"ג ח"ב
ה' טו"ט פ"ג ח"ב
ו' טו"ט פ"ג ח"ב
ז' טו"ט פ"ג ח"ב
ח' טו"ט פ"ג ח"ב
ט' טו"ט פ"ג ח"ב
י' טו"ט פ"ג ח"ב

המשייר פתיחין על שולחנו כלילי עובד ע"ז שנאמר העורבים לגד
שולחן. שכן עשין שמתיחן שולחן ערוך במחלל ומשנה לשם אוהב
ע"ז שקורין גד וממלאים כוסות של מרקחים נמוכים לע"ז ששמה
מני: הא. דקאמר אסור: דליתא שלימה כהדיה. שמיחא שלימה
לאחר שאכל ועותן על השולחן ע"ז

הפתיחין ששייר דמחוי דלשם ע"ז
עביר הכי: והא. דליתא שלימה
כהדיין דמומתיחן לע"ז: הא גדל
לתימא לא גרסי: המחליף כדנודו.
משנה כדנודו שלם יאה ניכר:
קשתו נערת. כה קושי אהר של
נעדר שליט מוליד שנאמר ערבי
חשור קשתך ערבי שאתה מסתכל
כה ממש בערותה היא תעיר קשתך
דיח המסתכל הממש בערות
דהיית דלשחית איש קשתו נגרות ידו נערת
מתהכלת ומתמטעת כמו (ב"מ דף טו)
מלא כמות מנערה אחת שלשים וזו
א"ר כמו (שבת יד) ויער ה' הוי
קבל הוי ע"ז ותמי. קבל לשון אפל
ע"ש ע"מך אפל ופ"ג: בית אפל
אין פותחין צו תלנות לראות את
נעור. כענע נראה לי בבית כתיב
דמשמע נראה ממילא ועוד דכתיב לי
*ולא לאורי נמלא שאשפתו הללו
דכל זמן שאין כסן רואהו אין מתמח
נענע: שאלו ועולד רחם אהן לא
שבעה מ"ס. קבר לא שבע ממתיס
ועולד רחם בית הרחם שהוא קלור
ועולד לא שבע מבעולת וכן אהן לא
שבעה מ"ס: וכי מה עשין שאלו וכו'.

למה נקמטו הכי אהדי: מנכיס.
הרע ועולד הולד חף שאלו מנכיס
ומולד לחיית המתים: שמכניסין כה
בקולי קולות. ככ"ג גדול קובצין את
המת: אינו דין שמולצין אותו בקולי
קולות. שנאמר יתקע בשופר גדול:
שמעיד הקב"ה להחיות. לימות
המתים: לאחר שיחיו שוב אין
חוזרין לעפרם. בין (לימות המתים
בין לעולם הבא) אלה הכבר מתקיים
עליהם עד שיחיו ויחיו לעמד ללא:
ואתן

דעתי שישנו מזור תהיך: כל השך
טעון לפגיו. כל לילס לשון ותנא
מתלפזר הטרס שאין דברי תורה
נשמעין באותו בית: תכלהו לאש לא
נופה. זה אשו על ניכסו שאין
ר"ך נפוח: ירע שריד כה"ל. מי
שרע בעיניו שיש שריד כה"ל: כל
שאינו משייר פתיחין. דלר"ך לשייר
כדכתיב אכול והוחר (מלבי"ם ד ז):
והא אמר רבי אלעזר כל

למדת טובה ואחת למדת פורענות ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו
דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו שזה ניתן בין שתי אותיות וזה ניתן
בין שתי אותיות ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו דעה לכוף מתעשר שנאמר *וברעת חרדים ימלאו
כל הון יקר ונעים ואמר ר' אלעזר כל אדם שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר *כי לא עם בינות
הוא על כן לא ירחמנו עושהו ויצרו לא יחוננו וא"ר אלעזר כל הנותן פיתו למי שאין בו דעה יסורין
באין עליו שנאמר *לחמך ישימו מזור תהיך אין תבונה בו ואין מזור אלא יסורין שנאמר *וירא אפרים
את חליו ויהודה את מזורו ואמר ר' אלעזר כל אדם שאין בו דעה לסוף גולה שנאמר *לכן גלה עמי מבלי
דעת ואמר ר"א *כל בית שאין דברי תורה נשמעים בו כלילתו אש אוכלתו שנאמר *כל חשך טמון לצפוניו
תאכלהו אש לא נופח ירע שריד באהלו *אין שריד אלא ת"ח שנאמר *ובשרידי אשר ה' קורא ואמר
ר' אלעזר כל שאינו מהנה תלמידי חכמים מנכסיו אינו רואה סימן ברכה לעולם שנאמר *אין שריד
לאכלו על כן לא יחיל טובו אין שריד אלא תלמידי חכמים שנאמר *ובשרידי אשר ה' קורא ואמר
רבי אלעזר כל שאינו משייר פת על שלחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם שנאמר אין שריד לאכלו
על כן לא יחיל טובו והאמר רבי אלעזר כל המשייר פתיחין על שלחנו כאילו עובד ע"ז שנאמר
*העורבים לגד שלחן והמלאים למני ממסך לא קשיא יאה דאיכא שלימה כהדיה הא דליכא שלימה
כהדיה ואמר רבי אלעזר *כל המחליף כדנודו כאילו עובד ע"ז כתיב הכא *הייתי בעיניו כמתענת
וכתיב התם *הבל המה מעשה תעותעים ואמר רבי אלעזר כל המסתכל בערוה קשתו נערת שנאמר
*עריה תעור קשתך *ואמר רבי אלעזר לעולם הוי קבל וקיים אמר רבי יראה אף אנן נמי תנינא
*בית אפל *אשר אצל ר' טבי אמר ר' אישה מאי דכתיב *שאלו
ועוצר רחם אהן לא שבעה מ"ס וכי מה עשין שאלו אצל רחם שמכניסין בו בחשאי מציאין ממנו בקולי קולות אף
שאלו מנכיס ומציאין הלא דברים קל וחומר ומה רחם שמכניסין בו בחשאי מציאין ממנו בקולי קולות שאלו
שמכניסין *בו בקולות אינו דין שמציאין ממנו בקולי קולות מיכן תשובה לאומרין אין תחיית המתים מן
התורה תנא דבי אליהו צדיקים שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיותן *אינון חוזרין לעפרן שנאמר *והיה הנשאר
בציון והותר בירושלים קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים מה קדוש לעולם קיים אף הם לעולם קיימן
ואם

יקבחו. מנקיבס אותו לשון (מלבי"ם ד י) ויקוב חור גדלותו:
לכילת דקארי. כלי של טובותן שהוא מוקד ומולחין צו מ"ס על
הכנדים: ומרוה גם הוא יורה. מי שמרוה את תלמידו כדברי
הלכה גם הוא יורה לעולם הבא ל"א ומרוה לשון מורה: ואתה
לך לקן ותנוח ותעמוד וגו'. רמז לו תורה אור

שימות ויעמוד לאחר מכן לקן הימין
לקן שמעיד הקב"ה להחיות ימין לפניו ושמאל
שכרי הכיב' אחור ימין: מרחם *שנאמר *מה אקב לא קבה אל ואין בר אלא
בעוה"ז: ינהגם. לעוה"ז: שתי אותיות.
של ש. כך שמעתי. ל"א כל שמת
על שם דאמרין בעלמא (הניכס דף
טו.) כלזאת אות הוא ככלל של קרי
לכו אותיות לשון מופלא: גדול מקדש.
חשוב הוא: למילתיה הכי נמי. דגדולה
היא וכדשלה: שתי הופעות. דכתיב
אל נקמות ה' אל נקמות הופיע וליכא
חיי נקמות ותלך הופיע כהריוהו
ודמי נחמן דליתא אלא נקמה ונקמה תלך
הופיע: חדל לטובה. של ישראל שיקל
שכרנו מלאמות העולם וכל על ישראל
וקרי ליה נקמות משום דתגמול טוב
הוא שבו לכינה על שאמרין נעשה
ונשמע ונקמה היינו תגמול ואחת
לפורענות לעבדי כוכבים שנפיע מהן
ליום הדין כדלמדין בפרק קמח
דמסכת ע"ז (דף ז.) נוקס ה' ובעל
המה לעשרים שהוא בעלמו וכדנודו
לפרע מהן והיית הופיע: ודעת.
משני הדעת מלאו כל החודים הון:
שכיל לתמו. שמת למי שאין צו
דעה ישימו מזור תהיך: כל השך
טעון לפגיו. כל לילס לשון ותנא
מתלפזר הטרס שאין דברי תורה
נשמעין באותו בית: תכלהו לאש לא
נופה. זה אשו על ניכסו שאין
ר"ך נפוח: ירע שריד כה"ל. מי
שרע בעיניו שיש שריד כה"ל: כל
שאינו משייר פתיחין. דלר"ך לשייר
כדכתיב אכול והוחר (מלבי"ם ד ז):
והא אמר רבי אלעזר כל

למדת טובה ואחת למדת פורענות ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו
דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו שזה ניתן בין שתי אותיות וזה ניתן
בין שתי אותיות ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו דעה לכוף מתעשר שנאמר *וברעת חרדים ימלאו
כל הון יקר ונעים ואמר ר' אלעזר כל אדם שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר *כי לא עם בינות
הוא על כן לא ירחמנו עושהו ויצרו לא יחוננו וא"ר אלעזר כל הנותן פיתו למי שאין בו דעה יסורין
באין עליו שנאמר *לחמך ישימו מזור תהיך אין תבונה בו ואין מזור אלא יסורין שנאמר *וירא אפרים
את חליו ויהודה את מזורו ואמר ר' אלעזר כל אדם שאין בו דעה לסוף גולה שנאמר *לכן גלה עמי מבלי
דעת ואמר ר"א *כל בית שאין דברי תורה נשמעים בו כלילתו אש אוכלתו שנאמר *כל חשך טמון לצפוניו
תאכלהו אש לא נופח ירע שריד באהלו *אין שריד אלא ת"ח שנאמר *ובשרידי אשר ה' קורא ואמר
ר' אלעזר כל שאינו מהנה תלמידי חכמים מנכסיו אינו רואה סימן ברכה לעולם שנאמר *אין שריד
לאכלו על כן לא יחיל טובו אין שריד אלא תלמידי חכמים שנאמר *ובשרידי אשר ה' קורא ואמר
רבי אלעזר כל שאינו משייר פת על שלחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם שנאמר אין שריד לאכלו
על כן לא יחיל טובו והאמר רבי אלעזר כל המשייר פתיחין על שלחנו כאילו עובד ע"ז שנאמר
*העורבים לגד שלחן והמלאים למני ממסך לא קשיא יאה דאיכא שלימה כהדיה הא דליכא שלימה
כהדיה ואמר רבי אלעזר *כל המחליף כדנודו כאילו עובד ע"ז כתיב הכא *הייתי בעיניו כמתענת
וכתיב התם *הבל המה מעשה תעותעים ואמר רבי אלעזר כל המסתכל בערוה קשתו נערת שנאמר
*עריה תעור קשתך *ואמר רבי אלעזר לעולם הוי קבל וקיים אמר רבי יראה אף אנן נמי תנינא
*בית אפל *אשר אצל ר' טבי אמר ר' אישה מאי דכתיב *שאלו
ועוצר רחם אהן לא שבעה מ"ס וכי מה עשין שאלו אצל רחם שמכניסין בו בחשאי מציאין ממנו בקולי קולות אף
שאלו מנכיס ומציאין הלא דברים קל וחומר ומה רחם שמכניסין בו בחשאי מציאין ממנו בקולי קולות שאלו
שמכניסין *בו בקולות אינו דין שמציאין ממנו בקולי קולות מיכן תשובה לאומרין אין תחיית המתים מן
התורה תנא דבי אליהו צדיקים שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיותן *אינון חוזרין לעפרן שנאמר *והיה הנשאר
בציון והותר בירושלים קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים מה קדוש לעולם קיים אף הם לעולם קיימן
ואם

גלין הש"ס
כ"ג' כל כ"ב שאין דעת
במסכתו בין מירובין דף
י"ח כ"ב

ישת המסכת ושולס
כ"ג' ר"ל

א"ר ה"ר י"ד ח"ב
אבל כ"ב י"ד ע"ז
פירוש

דף כ"ב י"א ח"ב

ס"ב ל' ט"ז

ס"ב ט"ז

ס"ב ט"ז

ס"ב ט"ז

ס"ב ט"ז

ס"ב ט"ז

ס"ב ט"ז

ס"ב ט"ז

נצחיות הבטחת הגאולה

לקו"ש הל"ד, פרשת שופטים א

אין הדבר צריך ראי' שכל הספרים מלאים בדבר זה".

ויש לעיין, מה חסר בראיות הראשונות (מהכתוב "ושב גו" (שבפ' נצבים) ומפרשת בלעם), שהוזקק הרמב"ם להוסיף הראי' גם מהכתוב ב"ערי מקלט"?

הצורך בשני ראיות הראשונות מובן, כי כוונת הרמב"ם כאן (בהלכות מלכים) היא על האמונה במלך המשיח, היינו שנוסף על החיוב להאמין בכללות ענין הגאולה, שהקב"ה עתיד לגאול את ישראל (באיזה אופן שהוא), חייבים להאמין במלך המשיח⁵ (עם פרטי עניניו ומעלותיו המפורטים ברמב"ם בפרק זה), כדיוק לשון הרמב"ם "וכל מי שאינו מאמין בו"; ודבר זה אינו מפורש בפסוק "ושב ה"א את שבותך גו' וקבצך וגו' והביאך ה", אלא רק ב"פרשת בלעם" ש"שם נבא בשני המשיחים", דוד ומלך המשיח⁶ [ומטעם זה מביא גם אריכות

א. כתב הרמב"ם בהל' מלכים¹: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה וכו' וכל מי שאינו מאמין בו או שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו שהרי התורה העידה עליו שנאמר² ושב ה' אלךך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגו' אם יהי' נדחך בקצה השמים וגו' והביאך ה'. ואלו הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים. אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד כו' ובמשיח האחרון שעומד מבניו כו'" (ומביא כמה פסוקים מפרשת בלעם ומפרשם על דוד ועל מלך המשיח).

ובהלכה שלאח"ז ממשיך הרמב"ם: "אף בערי מקלט הוא אומר³ אם ירחיב ה' אלךך את גבולך ויספת לך עוד שלש ערים וגו' ומעולם לא הי' דבר זה ולא צוה הקב"ה לתוהו⁴, אבל בדברי נביאים

(1) פי"א ה"א.

(2) נצבים ל, ג-ה.

(3) פרשתנו יט, ח-ט. וראה ספרי עה"פ. תוספתא מכות ספ"ב. ירושלמי שם פ"ב ה"ו.

(4) צע"ק ממחז"ל (סנהדרין עא, א) דבן סורר ומורה ועיר הנדחת "לא הי' ולא עתיד להיות... (אלא) דרוש וקבל שכר". ואולי יש לחלק. ואכ"מ.

(5) ולהעיר מדעת ר' הלל (סנהדרין צט, א) "אין להם משיח לישראל", ובפרש"י (וראה גם חידושי הר"ן) שם "אלא הקב"ה ימלוך בעצמו ויגאלם לבדו" (ובראש אמנה לאברבנאל פי"ד פירש זה באו"א). ודברי הרמב"ם הם לאחרי שהכריעו חכמים שלא כדבריו, שלכן האומר עתה כדעת ר' הלל הרי הוא כופר בכלל התורה (שו"ת חת"ס יו"ד ששנ"ו). וראה לקמן הערה 42.

גם יש לדייק, שהרמב"ם כתב ראי' זו בהלכה בפ"ע, ולכאורה הו"ל לכללה בהלכה הקודמת ביחד עם ב' ראיות הראשונות¹³.

ב. ונראה לומר, שבראי' זו מערי מקלט יש חידוש עיקרי לגבי ב' ראיות הראשונות: בזה שציוותה תורה "אם ירחיב גו' ויספת גו'" (שבימות המשיח חייבים להוסיף בערי מקלט, בלשון הרמב"ם¹⁴ "בימי המלך המשיח מוסיפין שלש אחרות על אלו השש") – נעשה הענין דביאת המשיח א' מתנאי מצוה שבתורה.

כלומר: אע"פ שענין הגאולה העתידה מפורש בתורה (והרמב"ם (בפירוש המשניות¹⁵) מנה האמונה בזה בין עיקרי

(ובפרט שלכאורה ישנם עוד – ראה ס' הגאולה להרמב"ן שער א' "ויותר חזק מזה בסוף התורה . . פ' האזינו". וראה ויחי מט, י וברש"י ורמב"ן שם. ועוד).

12 בלקו"ש שם (ע' 280) נת' שכונת הרמב"ם בראי' זו היא להוכיח עוד יותר שגדרו של משיח הוא שאז יהי' קיום התומ"צ בשלימותו, שהרי מצוה זו תהי' בשלימות רק אז. ובמ"א (לקו"ש חכ"ד ע' 109 ואילך) נת', שראי' זו היא גם הקדמה לדברי הרמב"ם בהלכה שלאח"ז, שמלך המשיח א"צ "לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם", שזהו בהתאם לדברי הרמב"ם להלן שם (רפי"ב) שבימות המשיח "עולם כמנהגו נוהג" – שהראי' לזה מתושב"כ היא מערי מקלט לעת"ל, שגם אז אפשרי ויהי' הורג נפש בשגגה (אבל ראה המשך השיחה שם).

אבל פשוטות ל' הרמב"ם היא, שכוונתו להביא ראי' מתושב"כ על עצם ביאת המשיח, כהמשך לשונו "ומעולם לא הי' דבר זה ולא צוה הקב"ה לתוהו, אבל בדברי הנביאים אין הדבר צריך ראי' שכל הספרים מלאים בדבר זה".

13 ראה במקומות שנסמנו בהערה הקודמת.

14 הל' רוצח פ"ח ה"ד (וראה הל' שמיטה ויובל רפי"ג).

15 בהקדמה לפ' חלק.

הראי', עם כו"כ פסוקים המדברים בהם, כי בפסוקים אלה נרמזים גם פרטי עניניו ומעלותיו של מלך המשיח (שחייבים להאמין בהם), כמשנ"ת במ"א¹⁶.

ולאיך לא הסתפק בהראי' מפרשת בלעם, ועוד זאת, שהביאה רק כראי' שני' – כי אין כוונת הרמב"ם כאן רק להביא ראיות מתורה שבכתב על ביאת המשיח, אלא להוכיח ד"מי שאינו מאמין בו . . כופר . . בתורה ובמשה רבינו שהרי התורה העידה עליו", והעדוה הזו אינה רק ע"פ פירוש פסוקי התורה שבתורה שבע"פ [שגם "הכופר בפרושה והוא תורה שבעל פה" הוא בכלל "כופר בתורה"¹⁷], אלא "אלו הדברים (ה)מפורשים בתורה"¹⁸ – ואילו נבואות בלעם נאמרו בדרך משל וחידה, בלשון שאי אפשר לומר ש"הדברים (ה)מפורשים בתורה"¹⁹; משא"כ בפסוק הראשון שמפורש בו ע"ד גאולה, קבוץ גליות וכו'.

אבל צריך ביאור (כנ"ל) – מה נוסף ע"י הראי'¹¹ מהכתוב בערי מקלט¹² ?

6 ולהעיר שבפיה"מ הקדמה לפ' חלק (יסוד הי"ב) הקדים הרמב"ם הראי' מפרשת בלעם להא דפ' נצבים – "ומי הסתפק בו . . כפר בתורה שיעד בו בתורה בפירוש בפרשת בלעם ופרשת אתם נצבים" (וי"ל שנקט ע"פ סדרם בקרא משא"כ בהי"ד שהוא ס' הלכות הלכות).

7 לקו"ש ח"ח ע' 281 ואילך.

8 רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ח.

9 וראה בית אלקים (להמב"ט) שער היסודות פנ"ב.

10 ובראב"ע בלק (כד, יז) פירש כל הכתובים רק על דוד. ע"ש.

11 ובפיה"מ שם לא הביא ראי' זו. – ולכאורה אין כוונת הרמב"ם בס' היד (ספר הלכה) להביא כל המקומות שבתושב"כ שמפורש בהם ע"ד הגאולה

ולכן, כיון שענין הגאולה הוא פרט במצות ערי מקלט, הרי כשם שערי מקלט "היא מצוה עומדת לעולם כו' אין לה לא שינוי כו'", כך אי אפשר להיות שינוי ח"ו בהבטחה זו.

ועפ"ז מובן גם דיוק לשון הרמב"ם בראי' זו "ולא צוה הקב"ה לתוהו"²¹ – שכוונתו להדגיש, דכיון שזהו ענין של מצוה ("צוה הקב"ה"), הרי זה מחייב שאי אפשר להיות שינוי ח"ו בזה, כי "לא צוה הקב"ה לתוהו".

ג. ליתר ביאור:

בנוגע להבטחות הקב"ה (ע"י נביא) ישנם אופנים מסויימים ששייך שיחול בהם שינוי, כמו "דברי הפורענות שהנביא אומר" שאפשר שיבטלו, מפני "שהקב"ה ארך אפים ורב חסד כו' [או כן] אפשר שעשו תשובה ונסלח להם"²², וכן גם בהבטחה לטוב אם היתה רק "בין הקב"ה ובין הנביא" אפשר שלא תתקיים אם "יגרום החטא"²³;

ומזה מובן, שגם כאשר ברור שהבטחת הנביא תתקיים [כמ"ש הרמב"ם²⁴ "שכל דבר טובה שיגזור הא-ל אפילו על תנאי

ויסודי התורה), מ"מ אין זה חלק ממצוות התורה, שהרי לא מצינו בתורה ציווי להאמין בהגאולה¹⁶ (ורק כי כיון שזהו ענין המפורש בתורה, לכן כל שאינו מאמין בה, הרי הוא "כופר" . בתורה ובמשה רבינו"); אבל ע"י הציווי ד"אם ירחיב גו' ויספת גו'", נעשה ענין הגאולה אחד מפרטי מצוה בתורה.

וע"י שנעשה חלק ממצוה בתורה, יש בו גם התוקף שבענין המצוות. וכמ"ש הרמב"ם בהלכות יסודי התורה¹⁷ "דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת", ש"מצוה" פירושו ציוויי התורה, וכהמשך דברי הרמב"ם "שכל דברי התורה מצווין אנו לעשותן עד עולם". וכן כתב גם בהלכות מלכים שם¹⁸, בהמשך הענין אודות המלך המשיח, "עיקר הדברים ככה הן, שהתורה הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם ולעולמי עולמים ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן (וכל'¹⁹ המוסיף או גורע או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצות ממשוטן, הרי זה ודאי בדאי²⁰ ורשע ואפיקורוס)".

16) שזהו אחד מהטעמים שלא הביאו הרמב"ם בס' היד בהל' יסודי התורה – כי "בס' משנה תורה . . כוונתו . . לבאר המצוות אשר בספר תורת האלקים . . הביא . . הלכות יסודי התורה לבאר אותם היסודות שיש בכללם מצוות . . לא . . כל יסודי התורה" (ראש אמנה פ"ט).

17) רפ"ט. וראה גם הל' תשובה פ"ג סוף ה"ח (והל' מעשה הקרבנות ספ"ב). פיה"מ שם היסוד הט' (ובתרגום קאפח שם). וכן בהקדמתו לפיה"מ (שמציין בפ' חלק שם). – וראה בארוכה סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 27 ואילך.

18) סוף ה"ג.

19) כ"ה בדפוסים שלא שלטה בהם בקורת הצנזור.

20) בכת"י תימן "ה"ז בודאי רשע כו'".

21) ובפרט שלכאורה הי' אפשר להביא ראי' מעצם ההבטחה ד"ירחיב ה"א את גבולך", שקאי על ארץ "הקיני והקנזי והקדמוני שנכרת לאברהם אבינו ברית עליהן ועדיין לא נכבשו" (רמב"ם הל' רוצח שם).

22) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"י ה"ד. וראה גם הקדמת הרמב"ם לפיה"מ. וראה ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ה. תענית פ"ב סה"א. ב"ר פנ"ג, ד.

23) פיה"מ להרמב"ם שם, ע"פ ברכות ד, א. וראה הנסמן בהערה 25.

24) הל' יסוה"ת שם (מברכות ז, סע"א). וראה הנסמן בהערה 22.

שייך בנדודו"ד שיגרום החטא, שהרי (בלשון הרמב"ם³¹) "כבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין שנאמר³² והי' כי יבואו עליך כל הדברים וגו' ושבת עד ה"א ושב ה"א וגו'", היינו שהובטחנו על זה גופא, שישראל יעשו תשובה (ולא יהי' מצב של "יגרום החטא") – מ"מ, הוודאות שבזה היא רק מצד גדר הנבואה ואופנה; משא"כ עי"ז שהבטחת הגאולה היא חלק ופרט ממצוה בתורה, חל עלי' גדר נצחיות התורה – שהיא נצחיות שאין שייך בה שום ביטול.

ד. אלא שלכאורה עדיין יש מקום לשאלה:

הרי הכלל של נצחיות התורה הוא בכל חלקי התורה³³, ובפרט בחמשה חומשי

10 ושם נבא בשני המשיחים – ראה גו"א וישלח שם (ובספר גבורות ה' פ"ז), שיש חילוק בין הבטחה (סתם) ונבואה, שהבטחה אפשר שלא תתקיים מפני החטא, משא"כ נבואה.

11 ועפ"ז הי' אפשר לתרץ אריכות ל' הרמב"ם "אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא". אלא שהרמב"ם לא ס"ל כחילוק הגו"א (שלכן הוצרך לחלק בין הבטחת הקב"ה לנביא עצמו או מה שמבטיח לאחרים). וראה לקו"ש ח"ח ע' 274 הערה 23 ובשו"ג שם. וראה לקמן סעיף 11.

12 הל' תשובה פ"ז ה"ה.

13 נצבים ל, א-ג (הבטחת הגאולה שבחמב"ם הל' מלכים שם).

14 דכל אות ואות שבתורה, הן בתושב"כ (גם נביאים וכתובים) והן בתושבע"פ (גם אגדות שבה) היא חלק מתורת אמת ותורה הנצחית – ראה בארוכה לקו"ש חכ"ג שם. וש"נ.

15 * ולהעיר מקרית ספר (להמב"ט) להל' מלכים שם "וכשם שנתקיימה נבואתו במשיח ראשון תתקיים באחרון" (היינו שכוונת הרמב"ם להדגיש הוודאות שתתקיים נבואה זו).

אינו חוזר", וכמו שביאר בפיהמ"ש של²⁵ שכ"שיאמר הקב"ה לנביא להבטיח לבני אדם בבשורה טובה" מוכרח הדבר להתקיים, ואין שייך שיתבטל מחמת חטא] – אין זה מפני שהבטחה שע"י נביא בעצם אינה ניתנת לשינוי²⁶, אלא מפני שהבטחות אלו אין בהם שינוי בפועל (וכמבואר בחמב"ם שם, שזהו כדי שיוכלו לבחון אם נביא אמת הוא²⁷).

משא"כ נצחיות התורה, ש"עומדת לעולם ולעולמי עולמים", הוא מפני שהיא למעלה מגדר שינוי, היינו שאי אפשר שישתנה, דכמו ש"אני הלא שניתתי²⁸, שאין שייך בו ית' שינוי ח"ו, כן גם בתורתו של הקב"ה (שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה), שאין שייך בה גדר שינוי²⁹.

ומזה מוכן לענין הבטחת הגאולה, דאף שלהיותה הבטחה לטוב ומה שאמר הקב"ה לנביא "להבטיח לבני אדם בבשורה טובה" אי אפשר שיתבטל מפני גרימת החטא, כנ"ל³⁰ [ועוד זאת, שמעיקרא לא

16 בהקדמה שם. וראה גם מאירי לברכות ד, א. שו"ת הרדב"ז ח"ג סי' א"סג. רא"ם לפרש"י וישלח (לב, ח), הובא בלח"מ להל' יסוה"ת שם. – וב(רא"ם ו)גו"א שם (וכן בצל"ח ברכות שם) הקשו על חילוק זה ממחז"ל עה"פ "עם זו קנית" (ברכות שם. הובא לקמן בפנים ס"ד). וכבר האריכו במפרשים בחילוקים שונים. ואכ"מ.

17 ולהעיר מפקק הרמב"ם (סוף הל' מגילה) ש"כל ספרי הנביאים . . . עתידין ליבטל לימות המשיח". וראה הנסמן בהערה 34.

18 וראה דרשות הר"ן דרוש ב.

19 מלאכי ג, ו.

20 ראה בארוכה בזה – לקו"ש ח"ט ע' 182 ואילך. חכ"ג ע' 33 ואילך.

21 ובפרט שהגאולה אינה רק הבטחה (בתורה) אלא גם (בלשון) נבואה, כדיוק לשון הרמב"ם

[וכדיוק לשון הרמב"ם הנ"ל "וכל המוסיף כו' והוציא הדברים של מצות מפשוטן הרי זה ודאי בדאי ורשע ואפיקורוס", דרק כאשר אומר על מצות התורה שאינן כפשוטן יש עליו גדר זה ד"בדאי רשע ואפיקורוס"³⁸ (כי אז הוא כופר ביסוד של נצחיות התורה), משא"כ כשמוציא שאר המקראות מידי פשוטן³⁹ אין עליו גדר זה].

וכשם שהוא בסיפורי התורה, כ"ה גם בענין הבטחות הקב"ה שנכתבו בתורה, שקיומן בפועל תלוי באופן ההבטחה לפי התנאים וגדרים שפירשו בחז"ל, ואם נכתבה ההבטחה בלי תנאים אלה אינו ודאי שתתקיים לפי פשוטה דוקא.

וכמשנ"ת במ"א (לקו"ש חכ"א ע' 114 ואילך) כמעלת הלכות התורה*, שדוקא הן נק' "אמת לאמיתו" דתורה (ראה סה"מ תרכ"ז ע' רפב. רצא) והמשך תרס"ו (ע' תלא), ע"פ שבת י, א. וש"נ, כי ה"אמת" שבהם היא (עד) למעשה בפועל.

38 אף שי"ל שהרמב"ם מדייק כן, כי עיקר כוונתו בזה היא למ"ש אח"כ ע"ד אותו האיש (בדפוסים ששלטה בהם בקורת הצנזור נשמט), שגרם "להחליף התורה", וכן ע"ד ה"ערלי לב . . (ש)נושאים ונותנים . . במצות התורה . . אמת היו וכבר בטלו בזמן הזה . . דברים נסתרים יש בהן ואינן כפשוטן".

39 וראה ברייתא דל"ב מדות (מדה כו) "אתה מוצא בנביאים ובכתובים שדברו במשל, בד"א בדברי קבלה אבל בדברי תורה ומצוה אי אתה יכול לדורשן בלשון משל כו'". וראה פי' מדרש תנאים (להמהרו"ו) שם, שהכוונה שלא נדרוש לשנות פשוטה של הלכה ("מצוה"). ע"ש.

(* והרי היסוד דנצחיות התורה שבהל' יסוה"ת שם הוא גם בנוגע לפירוש המצות דתושבע"פ (ראה שם ה"א. וראה הל' תשובה פ"ג ה"ח, פיה"מ בהקדמה לפ' חלק יסוד ה"ט). אלא שבסוף הל' מגילה, משווה הנצחיות ד"הלכות של תורה שבע"פ" לחמשה חומשי תורה (בכלל). ואכ"מ.

תורה, וכמ"ש הרמב"ם³⁴ ש"חמשה חומשי תורה . . אינן בטלין לעולם", שכל הנכתב בתורת משה הוא נצחי וקיים לעולם; וא"כ, כיון שהבטחת הקב"ה על הגאולה מפורשת בתורת משה, כבר חל ע"ז גדר הנצחיות של "חמשה חומשי תורה", ומה נתוסף בזה ע"ז שהיא גם פרט ממצות התורה?

וי"ל כי יש חילוק עיקרי בין הנצחיות שבמצות התורה להנצחיות שבשאר חלקי תורה (שבכתב)³⁵: בשאר חלקי התורה אפשר שענין הנצחיות שבהם יתקיים (לא כפשוטו, אלא) רק בתוכנם הרוחני (וע"ד "דברי הימים והסיפורים" שבתורה שבכתב, שהנצחיות שבהם היא ב"חכמות ופלאים"³⁶ הנרמזים בהם, ולא בהענינים כפשוטם, שהרי הם מאורעות שבעבר); משא"כ זה שהתורה "היא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים", היינו, שציוויי התורה כפשוטם קיימים "לעולם ולעולמי עולמים" בלי שינוי גרעון או תוספת³⁷.

34 סוף הל' מגילה.

35 שהרי כמה אופנים ודרגות ישנם בענין הנצחיות. וראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 225, החידוש בנצחיות שבתורה שבכתב. ע"ש. וראה הערה 36.

36 ל' הרמב"ם בפיה"מ בהקדמה לפ' חלק היסוד השמיני.

37 ומובן, שזה מורה על סוג נעלה יותר בענין הנצחיות: ענינים שהנצחיות שבהם היא רק בתוכנם הרוחני (ואילו בגשמיות בטל הדבר), ה"ז הוראה שיש איזו הגבלה בנצחיות עצמה, שה"אמת" שבהם היא ברוחניות ולא בגשמיות; משא"כ במצוות והלכות התורה, שהנצחיות היא (גם) בגשמיות כפשוטו, ה"ז מפני שהנצחיות קשורה עם "אמת ה" כפי שהיא למעלה מכל גדר שינוי כלל, שאין שום הגבלה וחילוקים בנצחיות זו (לחלק ולומר שהדבר נשאר קיים רק ברוחניות), אלא הוא מוכרח להתקיים גם בעולם הזה, כפשוטו.

(ב) ובאופן שאין שייך בזה שינוי, כנ"ל.

ו. ע"פ כל הנ"ל יש לבאר הטעם שהרמב"ם מוסיף בראי' על מלך המשיח מהא ש"אף בערי מקלט הוא אומר אם ירחיב . . . ויספת . . . ומעולם לא הי' דבר זה ולא צוה הקב"ה לתוהו":

אין כוונת הרמב"ם (רק) להביא עוד הוכחה מתורה שבכתב (חמשה חומשי תורה) על מלך המשיח, אלא בא להוסיף ענין חדש בחומר הדבר של "מי שאינו מאמין בו", דנוסף לזה ש"כופר . . . בתורה ובמשה רבינו" מפני ש"התורה העידה עליו" – הרי הוא גם "גורע" א' ממצות התורה, שהרי לדעתו פרט זה של מצות ערי מקלט לא יתקיים, וחל עליו מ"ש הרמב"ם (בהלכה שלאח"ז) "הרי זה ודאי בדאי ורשע ואפיקורוס".

[ולכן כתב הרמב"ם ראי' זו בהלכה בפ"ע – כי בשתי הראיות הראשונות כוונתו להוכיח ד"מי שאינו מאמין בו . . . כופר . . . בתורה ובמשה רבינו שהרי התורה העידה עליו", ובראי' זו בא לרמז על חומר נוסף בענין זה, שהוא גורע ממצות התורה].

מידי פשוטו" (יבמות כד, א. וראה שבת סג, א. וראה בפרטיות אנציקלופדי' תלמודית בערכו).

אבל: (א) צ"ע (ובפרט לדעת הרמב"ם* אם כלל זה אמור גם בהבטחות התורה. (ב) ראה לקמן בפנים (סוף סעיף ה) נפק"מ להלכה בזה שהיא תנאי ופרט במצוה. ועצ"ע.

(* שמדגיש (כנ"ל) שרק אם "הוציא הדברים של מצות מפשוטו ה"ז כו". וראה רמב"ם הל' מלכים רפ"ב ובמגל עוז שם. ולהעיר ממו"נ (ח"ב פכ"ט-ל. ובכ"מ). וידועות תשובות הרשב"א בזה (ח"א סתי"ד-תיח. וראה שם ט"ט "באמת הרבה כתובים דברו דרך משל כו". ע"ש). ואכ"מ.

[וכדמצינו בפירוש, שהכלל שהבטחת הקב"ה אפשר שלא תתקיים בפועל מפני "שמה יגרום החטא" חל גם על הבטחות המפורשות בתורה, כדאיתא בכרייתא⁴⁰: "עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קניית"⁴¹, עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה (שבאו (לארץ) בימי יהושע. רש"י), עד יעבור עם זו קניית זו ביאה שני' (כשעלו מגלות בבל בימי עזרא. רש"י), מכאן אמרו חכמים ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא, כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרום החטא".

ולכאורה, כיון שהבטחה זו ("עם זו קניית") נכתבה בתורה שבכתב (לפני הזמן ד"ביאה שני")⁴², והתורה הזאת לא תהי' מוחלפת ו"אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת", איך אפשר לומר שיחול שינוי בהבטחה זו ולא תתקיים בפועל (מאיזו סיבה שתהי')? וע"כ צ"ל, כי הגדר של נצחיות התורה אינו שייך בכלל ללימוד פי' הכתובים (האם זהו בגשמיות או ברוחניות, ככל אופן או בתנאי וכו').

וזהו החידוש בעניננו, שכיון שהבטחת הגאולה היא פרט ממצות ערי מקלט, חל עלי' גדר נצחיות מצות התורה, אשר (א) מוכרח להתקיים בפשטות ובגשמיות⁴³,

(40) ברכות ד, א. סנהדרין צח, ב.

(41) בשלח טו, טז.

(42) משא"כ בהא דיעקב הי' ירא שמה לא תתקיים הבטחת הקב"ה כי יגרום החטא – שעדיין לא נכתבה אז בתורה.

(43) אלא לכאורה, כיון שפשטות המקראות דהבטחה דפ' נצבים קאי על הגאולה העתידה [משא"כ כנבואות בלעם שאינו מפורש בפשט, כנ"ל בתחילת השיחה, וכן הא ד"עם זו קניית"], א"כ צריכה להתקיים בפשטות, כהכלל ד"אין מקרא יוצא

שלא כפשוטם (שאומר שהגאולה תהי' רק ברוחניות וכיו"ב), שלכאורה אי אפשר לומר עליו ש"כופר" . בתורה ובמשה רבינו", שהרי מודה דמה שכתוב בתורה הוא אמת, אלא שסובר שכוונת התורה אינה לפשטות הענין אלא שלא כפשוטו. וגם את"ל שזהו היפך הכלל⁴⁶ ד"אין מקרא יוצא מידי פשוטו", צ"ע אם אפשר לומר שחל עליו שם "כופר בתורה ובמשה רבינו" משום שמפרש מקראות שלא כפשוטם.

אבל מצד זה שהגאולה היא פרט וגדר במצות התורה, אז באמרו שהגאולה לא תהי' כפשוטה הרי הוא מוציא "דברים של מצות ממשוטן" וחל עליו הדין ד"הרי זה ודאי בדאי ורשע ואפיקורוס".

ז. והנה בדרך זו יש לבאר עוד דיוק בלשון הרמב"ם – שבהראי' מ"פרשת בלעם" אומר "אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים", שלכאורה אינו מוכן טעם הדגשה זו ד"ושם נבא"⁴⁷ (שנאמר בדרך נבואה).

נדוחק גדול לומר, שכיון שמקדים שזהו "בפרשת בלעם", צריך להוסיף "ושם נבא" דאל"כ מנא לן שיש אמת בדברי בלעם – שהרי כיון ש"פרשת בלעם" נכתבה בתורת משה⁴⁸, מוכן, ופשוט, שדברים אמיתיים הם⁴⁹.

ויש לומר, שגם בזה כוונת הרמב"ם היא להשמיענו חומרא נוספת במי שאינו מאמין

אלא שלכאורה אם הוא "כופר" . בתורה ובמשה רבינו" מה מוסיף זה שהוא גורע ממצות התורה?

אבל ע"פ הנת"ל יש לומר שיש נפק"מ לדינא – ובהקדים ביאור דינו של האומר שאינו מאמין בגאולה העתידה לבוא מפני שסובר שאף שהובטחנו על הגאולה, חל בזה שינוי ונתבטלה הבטחה זו (מפני החטא וכיו"ב)⁴⁴, שלכאורה אי אפשר לומר עליו ש"כופר" . בתורה ובמשה רבינו שהרי התורה העידה עליו" (שהכוונה בזה שכופר בדבר המפורש בתורה שבכתב, כנ"ל בתחילת השיחה) – שהרי אינו כופר בהבטחה הכתובה בתורה, אלא ס"ל שגם על הבטחה כזו שייך ענין החרטה (וצ"ע אם יש לו דין כופר בתורה שבע"פ);

אבל כיון שהגאולה היא פרט וגדר במצות התורה, אשר "היא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים", שזה מכריח שאי אפשר להיות שינוי ח"ו בהבטחת הגאולה, הרי באמרו היפך מזה, יש עליו דין כופר בתורה (כי אף שמאמין שהציווי "ואם ירחיב גו' ויספת גו'" הוא מן השמים, הרי באמרו שיתבטל פרט זה דהמצוה – כבר בטלה תורה זו" – הרי הוא "כופר בתורה"⁴⁵).

ויש לומר עוד נפק"מ – באומר שאינו מאמין בגאולה העתידה לבוא מפני שמפרש המקראות של הבטחת התורה

(46) נסמן לעיל הערה 41. וראה שם בשוה"ג.

(47) ראה לעיל הערה 29.

(48) ובפרט ע"פ הדגשת חז"ל (ב"ב יד, ב) "משה כתב ספרו ופרשת בלעם".

(49) ראה גם ספר הגאולה להרמב"ן שם.

(44) וע"ד דעת ר' הלל שאין להם משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה' (כנ"ל הערה 5), שסבר שגם החטא, אף ש"התורה העידה עליו" ו"בדברי הנביאים" . כל הספרים מלאים בדבר זה" – וראה שו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' א'ינח) ועיקרים בתחילתו.

(45) ה'ל' תשובה פ"ג ה"ח.

הרי הוא מורד במלך, שחייב מיתה⁵⁶ (ללא נפק"מ באיזה ענין מרד).

ומזה מובן, שיש חומרא בענין הנבואה בכלל (לגבי דברי תורה), גם במקום שלא חל בפועל האיסור של עובר על דברי הנביא (כי לא שמע מפי הנביא וכו'). וזוהי כוונת הרמב"ם כאן במ"ש "ושם נבא", לרמז שמי שאינו מאמין במלך המשיח, יש בו גם משום חומרא ז'⁵⁷.

ועפ"ז נמצא, שבשלש הראיות שהביא הרמב"ם, מלמדנו, שענין מלך המשיח נאמר ונכתב בכל חלקי תורה שבכתב – הן בסיפורי (והבטחות) התורה, כמפורש בפ' נצבים; הן בנבואות שבתורה, כמפורש ב"פרשת בלעם" ש"שם נבא"; והן במצות שבתורה, כמפורש במצות ערי מקלט,

ולכן מי שאינו מאמין במלך המשיח, נוסף ע"ז שהוא "כופר" . בתורה ובמשה רבינו", הרי הוא כופר גם כן בנבואות שבתורה, וכן כופר במצוות התורה, "העומדות לעולם ולעולמי עולמים".

56 ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ח.

57 דאע"פ דזה ש"כופר . . במשה רבינו" היינו בפשטות שכופר "בנבואותו של משה" – ה"ז מפני שהכופר בתורה כופר בדרך ממילא בנבואת משה (ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ט ה"א. שם ה"ה. וראה בארוכה לקו"ש ח"ט ש"ם), ומובן, שאינו דומה לענינים אלה שבתורה, שהם דברי נבואה באופן גלוי.

(* עפמ"ש בשו"ת חת"ס (נסמן בהערה 5) שפרשת בלעם היא הדבר היחידי שאין שום עד רא"י בדבר ואנו מאמינים בה אך ורק מפני נבואת משה – מובנת עוד יותר הדגשת הרמב"ם "כופר בתורה ובמשה רבינו", כיון שהבטחת הגאולה היא בפרשת בלעם".

במלך המשיח, שנוסף ע"ז שהוא "כופר" . . בתורה ובמשה רבינו", הרי הוא כופר גם בדברי נבואה.

דאף שדברי תורה חמורים מדברי נביאים⁵⁰ – מ"מ מצינו גם חומר בדברי נביאים לגבי דברי תורה, שהעונש על דברי תורה תלוי בסוג העבירה, אם היא עבירה קלה או חמורה כו', משא"כ העובר על דברי הנביא, אין נפק"מ באיזה ענין עבר, ואפילו אם הוא בדברי הרשות, חייב מיתה בידי שמים⁵¹.

ויש לומר הטעם, משום שאע"פ שהתוקף של דברי תורה גדול הרבה יותר מהתוקף שבדברי נבואה – מ"מ לגבי בני אדם, יש חומרא בדברי נבואה. כי הנבואה היא מה ש"הא-ל מנבא את בני האדם"⁵², "מדע שמגיע מהבורא ללב בני האדם"⁵³, וכיון שזהו גילוי דברו לבנ"א⁵⁴, לכן, בנוגע לפעולה לבני אדם יש בדברי נביאים תוקף וחומר לגבי דברי תורה⁵⁵. ומשום הכי, כששומע אדם ציווי מפי הנביא, הרי זה כאילו שומע הציווי מפי הקב"ה, ובמילא לא משנה תוכן הציווי, ואם עובר עליו

50 ראה חגיגה י, ב. וש"נ. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך דברי קבלה.

51 רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ט ה"ב.

52 ל' הרמב"ם שם רפ"ז. ע"ש ובפיה"מ הקדמה לפי חלק היסוד הו'.

53 שם הל' תשובה פ"ג ה"ח.

54 ראה בארוכה בזה לקו"ש חכ"ג ס"ע 85 ואילך.

55 ראה גם לקו"ש ח"ט שם (ע' 184 ואילך) בטעם שהרמב"ם מקשר ענין התורה עם נבואת משה. ע"ש. וראה מו"נ (ח"ג פמ"ה) "אמונת הנבואה קודמת לאמונת התורה כי אם אין נביא אין תורה".

ועד"ז ברוחניות הענינים – ובפרט ע"פ הידוע⁶⁰ שהענין ד"ערי מקלט" מורה על הקליטה מהיצר הרע (שנקרא "גואל הדם"), וכמחז"ל⁶¹ "דברי תורה . . קולטין". וכמו שעיר מקלט בפשטות היא גם כפרה⁶² להורג נפש, כן הוא גם ברוחניות, שהורג נפש מרמז על כל מעשה עבירה, שעל ידה פוגם בנפשו, שדברי תורה שלומד פועלים קליטה וכפרה לנפשו.

וזהו השייכות של מצוה זו לביאת המלך המשיח⁶³, כי אז תוגמר קליטתן וכפרתן של ישראל⁶⁴ – במהרה בימינו ממש.

(לקו"ש חל"ד שיחה ג' לפר' שופטים – משיחת ש"פ דברים ור"ח אלול תשמ"ו;

ח. ועדיין צריך ביאור – מאי טעמא נבחרה מצות ערי מקלט, שהענין דביאת המשיח הוא פרט במצוה זו דוקא?

ויש לומר בזה⁵⁸:

ענינם של ערי מקלט בפשטות הוא – מקום שמירה והגנה מגואל הדם, שבהיות האדם (שהרג בשגגה או גם בזדון) בעיר מקלט, לא יוכל לנגוע בו לרעה;

וכשם שישנו ענין ה"מקלט" במקום, כן הוא בזמן, והוא "אותו הזמן"⁵⁹, ש"לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות"⁵⁵, שתהי' "קליטה" מכל הענינים הבלתי רצויים של זמן הגלות, וישראל יושבים בטח על אדמתם.

62) ראה מכות ב, ב. תוד"ה מידי – שם יא, ב. ובכ"מ. וראה רש"י עה"ת נח ט, ה.

63) ובאזה"ת מסעי (ס"ע א' תטו) שהוספת ערי מקלט לעת"ל ענינה (ברוחניות) התגלות טעמי תורה ע"י משיח צדקנו.

64) ויומתק יותר ע"פ המבואר בכתהאריז"ל (ל"ת, ש' המצות וספר הליקוטים פרשתנו) ששייך לתיקון חטא הבל כו' (ע"ש בארוכה. ונת' במאמרי אדה"ז – תקס"ה ח"ב ע' תתא ואילך. ע' תתמט ואילך) – שמוכן שזהו ענין כללי ביותר, הנוגע לתיקון כל העולם כולו.

58) ראה בארוכה גם סה"ש תנש"א ח"ב ע' 573 ואילך.

59) רמב"ם סוף הלי' מלכים.

60) ראה ל"ת וש' הפסוקים להאריז"ל פ' משפטים (בטעם שאלול ר"ת "אנה לידו ושמתו לך" – משפטים כא, יג). וראה בארוכה לקו"ש ח"ב (ע' 380 ואילך. ע' 623 ואילך). ח"ט ע' 297 ואילך. ועוד.

61) מכות י, א.

הוספה

ראשי דברים

מהסעודות דימים אחרונים דחג הפסח ה'תשכ"ז

ליל שביעי של פסח תשכ"ז

מעלת שביעי של פסח

רש"ג: מבואר בכ"מ ששביעי של פסח הוא עיקר השמחה והגילויים. איזו מעלה יש בו על שאר ימי הפסח?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אז נגמר הענין דיציאת-מצרים.

רש"ג: זהו ההסבר בפשטות. מהו הביאור בעומק יותר?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כי עד "שביעי של פסח" היתה הגאולה רק לשעה, כי מצרים הי' עוד בתקפה (וכמבואר בתניא). משא"כ ב"שביעי של פסח" – היתה היציאה ממצרים לגמרי ובשלימות, ואז דוקא היתה לידת נשמות ישראל.

הטעם לשם "שביעי של פסח"

רש"ג: בחסידות מבואר שבראיית אלקות ישנם כו"כ דרגות ולא כאו"א שוה, ומשום כך מבואר שבמתן תורה היו חילוקים. ואילו בקריעת ים סוף היו כולם בדרגה שוה וכולם זכו לגילויים בשוה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם בקריעת ים סוף היו חילוקי דרגות. ולדוגמא: אמרו חז"ל שהלכו בי"ב שבילים כו' ולא כאו"א ראה בשוה.

רז"ט: מדוע יום זה נקרא בשם "שביעי של פסח"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בפשטות: כי הוא היום השביעי של פסח!

רז"ט: אולי הטעם מפני שאחז"ל "כל השביעין חביבין"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: יש לעיין אם מופיע הסבר כזה. (וראה שיחת אחש"פ ש.ז.: כפי שאחד שאל ונתעוררתי לחפש מה שאמר הצ"צ ששביעי של פסח הו"ע הדרגה ד"כל השביעין חביבין").

ליל אחרון של פסח תשכ"ז

ר"כ: האם אפשר להוציא ידי חובת קידוש מי שאינו נוכח בשעת מעשה?
כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי נמצא כאן רב (והראה לעבר הרא"ס).

ניגון "האפ קאזאק" באחרון של פסח

רש"ג: בספר השיחות תש"ד איתא דבשמח"ת ואחש"פ מנגנים את ניגונו של ה"שפאליער זיידע" – ניגון "האפ קאזאק". ברצוני לשאול:

(א) מהי השייכות של הרה"ק הנ"ל עם חב"ד? (ב) מהו הקשר של הניגון עם מועדים אלו?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אדמו"ר הזקן חיבבו מאד – הוא הי' בין תלמידי הרב המגיד (וכמדומה דובר מזה פעם) וישנו גם ב"תורת שלום" ע"ד ביקורו אצל אדה"ז.

הניגון – הוא ניגון של שמחה ונצחון, נקודת המועדים הנ"ל.

מעלתה של תורת החסידות

ר"ח: מהי המעלה של חסידות על קבלה, ומעלת קבלה על חסידות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בתורה – ארבעה חלקים: פשט רמז דרוש סוד. קבלה הוא חלק הסוד. פרד"ס מכוון כנגד נפש רוח נשמה ח"י,

ואילו תורת החסידות היא כנגד יחידה – שהם (נרנ"ח ויחידה) חמשה המדריגות של כל נשמה –

שמעלתה של יחידה על נרנ"ח היא בכך שהיא נקודה עצמית, משא"כ הנרנ"ח הם מדריגות פרטיות; ועד"ז תורת החסידות מכניסה חיות בכל אחד מחלקי הפרד"ס ועל ידה נפעל בהם עומק ועילוי ושינוי באין ערוך!

"באחש"פ גילוי המשיח" - הוא חידוש הבעש"ט?

רש"ג: כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר ש"מורנו הבעש"ט גילה שאחרון של פסח הוא הגילוי של משיח". האם זהו חידוש של הבעש"ט?!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כבר בהפטרה (שהיא ב"ענינו של יום") מדובר בגלוי ובאריכות אודות הגאולה העתידה ע"י משיח.

רש"ג: א"כ מדוע אמרו רבותינו נשיאינו שהבעש"ט חידש את "סעודת המשיח"?!
 כ"ק אדמו"ר שליט"א: כי הבעש"ט אכן פעל שגילוי והארת המשיח יפעלו בפנימיות,
 וזהו ע"י "סעודת המשיח" שיהודי אוכל סעודה גשמית הנקראת סעודת משיח וזה נהי' דם
 ובשר כבשרו.
 "הבעש"ט . . ענינו הי' לגלות אלקות בעולם" וזהו כל חידושה של תורת החסידות,
 שהדברים יפעלו בפנימיות!

המקור לשתיית ד' כוסות באחש"פ

רש"ג: מהו המקור למנהג דשתיית ד' כוסות באחרון-של-פסח? מה עונים כאשר יהודי
 'מתנגד' שואל?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: יהיו סכנות? ... ישנה שיחה מכ"ק מו"ח אדמו"ר ובה מספר
 שאביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ציוה בשנת תרס"ו ליתן לכל אחד מתלמידי "תומכי
 תמימים" ד' כוסות, ואמר כי הכוסות דלילות הראשונים הן כוסות דמשה רבינו, והיום –
 באחש"פ – הן כוסות דמשיח.

רש"ג: הרי מדברים על כך ברבים – ובודאי יש לזה מקור בנגלה דתורה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מבואר בכ"מ שד' כוסות הם כנגד אותיות דשם הוי', וכן איתא
 שישנם ד' פעמים אמת (קודם ולאחרי "עזרת אבותינו" בתפילת שחרית) . . במדרשי
 חז"ל ישנם ד' לשונות של גאולה (לא רק בנוגע הגאולה דמצרים, אלא גם בנוגע הגאולה
 העתידה).

רש"ג: אני שואל שוב על מקור בנגלה לד' כוסות באחש"פ.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: האם חוששים אתם שתפסידו תרומות להוצאות החזקת
 הישיבה?

רש"ג: לא. רק מ'מתנגד' שישאל.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: יהיה רעש ("שטורעם") . . יש לי לסמוך על הרים וגבעות . .
 בכלל ראה מו"ח כאשר הדפיסו זאת . . ואם רצונכם לומר שאני עצמי חידשתי זאת – הלואי
 יכולתי לפעול עוד דברים טובים!

רש"ג: האם הרביים – רבותינו נשיאינו – נהגו לדבר הרבה אודות משיח באחרון של
 פסח?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כ"ק מו"ח אדמו"ר דיבר אודות משיח בווארשא, ואמר אז: "מען
 זאל ריידן וועגן משיח'ן, וועט מען ברצון השי"ת ממשיך זיין די גאולה שלמה ע"י משיח
 גואל צדק בב"א".

יום אחרון של פסח תשכ"ז

קידוש ביום אחש"פ

רש"ג: ב"היום יום" איתא ש"ביום (אחש"פ) מהדרים: לקדש, אח"כ מתפללים תפלת המנחה, ואח"כ סעודת יו"ט.

נשאלת השאלה: הרי צ"ל קידוש במקום סעודה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מסתמא נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר לשתות כוס נוספת של יין כדי לצאת י"ח הנ"ל.

רש"ג: לא יתכן.

רא"ס: אולי אכל מזונות, שהרי באחש"פ כבר אוכלים שרוי?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אולי אכלו קניידלעך?

רש"ג: אולי עשה עוה"פ קידוש בסעודת יו"ט?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מו"ח יצא בשעה 4:30 ומעולם לא עשה קידוש בסעודת יו"ט. ולכן, בהכרח, אפוא, לומר שאכל קניידלעך או ששתה כוס יין נוסף.

רש"ג: כוונתי אינה לשאול שאלות, אלא לברר את הענין.

כל נשיא בדורו הוסיף על הדורות הקודמים

רש"ג: בשנת תש"ד סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר בסוף יום ב' דר"ה נוהגים היו רבותינו נשיאינו לומר דא"ח כדי לקשר ולהמשיך מהזמן דר"ה לימי השנה, ואצל כאו"א מהנשיאים ניתוספה דקה נוספת על הנשיא שלפניו.

ולכאורה, היתכן שאצל כ"ק אדמו"ר מהר"ש לדוגמא, יתווסף על הנשיאים שלפניו?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: י"ל הביאור בזה – בב' הקוין ד"סור מרע" ו"ועשה טוב":

מצד "סור מרע" – על פי מאמר חז"ל "בכל יום ויום מרובה כו' משל חבירו" זקוקים בכל דור להוספה בברכה לגבי הדור שלפניו, וכיון שכל הענינים בעולם נמשכים באמצעות התורה הוסיף כאו"א מהנשיאים באמירת דא"ח תוספת על הנשיא שלפניו.

מצד "ועשה טוב" – כיון שבכל דור ודור מתווסף ב"עשה טוב", לכן הוסיף כל הנשיא בענין הטוב ד"אין טוב אלא תורה" על הנשיא שלפניו.

רש"ג: א"כ, מהו המיוחד בראש השנה שאז הוסיפו, יכולים היו להוסיף בכל יו"ט?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כיון שראש השנה הוא בדוגמת ה"ראש" – ופועל על כל השנה כולה, לכן עשו זאת דוקא בר"ה!

- דרך אגב: במאמרי ראש השנה של כ"ק אדמו"ר מהר"ש מדובר במיוחד על הקישור וההשפעה של יו"ט על ימות החול – .

רז"ד: למדתי ב"שער היחוד" שרשע וטוב לו מעולה יותר מצדיק ורע לו. כיצד יתכן? – מוסברים שם כמה ביאורים.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ובכן, יכולים אתם לעיין שם בביאורים!

נקודת הביאור בזה: בדרגתו הוא, הרשע וטוב לו עומד במדרגה נעלית יותר מאשר הצדיק ורע לו בדרגתו.

בגדי משי בש"ק

כ"ק אדמו"ר שליט"א [לרז"ד]: הנכם הרי בעל סיפורים, ספרו סיפור!

רז"ד: ישנו הביטוי בחז"ל "ראה מעשה ונזכר הלכה": כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע הביע רצונו שילבשו בש"ק בגדי משי, והוסיף, כי אם אין די מעות – שימכרו לצורך זה את חתיכות הזהב, ובכסף יקנו משי. ולפועל היו שלא צייתו, ולבסוף נאסרו בשל הזהב שנמצא ברשותם!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בנידון דידן י"ל הפוך: "ראה הלכה ונזכר מעשה". . . טוענים כלפי שאני תמיד גוזר גזירות... כי אני עוררתי כמ"פ אודות שילבשו בגדי משי בש"ק.

באמת כתובים הדברים כבר במאמרו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע:

הוא מבאר את ההפרש בין לבושי שבת ויו"ט ללבושי חול, דלבושי חול הן בחי' יצי', ולבושי שבת ויו"ט הן בחי' הבריאה, וע"ז כותב שם בהגה"ה שאי' בס"ק דלכן צ"ל לבושי שבת ויו"ט ממשי דוקא שהוא מחי ולא של צומח, לפי שצומח ביצי' וחי בבריאה כו'.

עתה איני מוצא את המאמר, אולם מפני שקטע זה הי' נחוץ לי לציין, ציינתיו (ואני מחפש את המאמר)!

הספר משנת חסידים, וספרי הרמב"ם השל"ה והאלשיך

רז"ד: זקני למד "משנת חסידים" ושם איתא: והשומר פסח מחמוץ כהלכתו ויחמיר בו ככל החומרות שמחמירים המחמירים יועיל לנפשו מאד כל השנה".

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין זה מביאו אדה"ז בתשובה הנדפסת בסוף השו"ע – אלא ששם מובא הדבר לגבי שרוי' ד"לפמ"ש האריז"ל להחמיר כל החומרות בפסח".

בכלל, ה"משנת חסידים" הוא ספר שנתקבל בכל העולם, ה"צמח צדק" מביאו, וכמו"כ מובא יותר מפעם אחת ב"לקוטי תורה".

כשחילקו את הספר לפי ש"ס משנה ומסכתות וכו' – דעת המחבר לא הי' נוחה מכך.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: איתא בספרי פולין ששלשה מגדולי ישראל שקראו שמות ספריהם בשמות נעלים ביותר, אולם לא עלתה בידם ושמות אלו לא נתקבלו בתפוצות ישראל ולא נקראו כפי שרצו:

הרמב"ם – העניק לספרו את השם "משנה תורה", השל"ה – העניק לספרו את השם "שני לוחות הברית", והאלשיך שקרא לספרו בשם "תורת משה".

ולפועל:

הם נקראים רמב"ם (או "יד החזקה"), של"ה, ואלשיך.

השלמה לימים הראשונים

רז"ד הצדיק את עצמו על שלא הגיע לשהות ב"בית חיינו" בימים הראשונים, ולכן הוא הגיע לימים האחרונים.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אולם איזה "השלמה" יש בכך על ימים הראשונים? הדין הוא שמי שלא אמר שהחיינו בב' לילות הראשונים של פסח – יכול להשלים זאת בימים האחרונים.

שאלות

- שבוע ג' -

שאלות במאמר

ד"ר כימי צאתך, תשל"ט

(א) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים". מה ענין פסוק זה בעבודת ה'?

1. הדגש הוא על "מארץ מצרים", יציאה ממצרי והגבלות הארציות והתעלות מעלה מעלה.
2. יציאה ממצרים והגבלות ד"ארץ מצרים", ולהגיע לארץ ישראל, בה עבודת ה' היא ללא הפרעות.
3. יציאה ממצרים והגבלות של צד הלעו"ז.

(ב) מדוע דוקא בדורות אלו מתקרבים יותר לביאת המשיח?

1. כיון שבכל יום רואים יותר סימנים לבוא הגאולה, עבודת ה' נעשית קלה יותר ומזרזת את ביאת המשיח.
2. כיון שבכל יום יוצאים ממצרים נעלים יותר.
3. כיון שבכל יום מבררים עוד ניצוצות וגם יוצאים ממצרים נעלים יותר.

(ג) מדוע האור שלפני הצמצום לא נותן מקום להתהוות העולמות?

1. כיון שרק במתן תורה ניתן הכח לקבל אור זה.
2. כיון שאינו בבחינת מקום והוא בתכלית הביטול להעצמות.
3. כי תכלית בריאת העולמות היא עבודת האדם, והאדם הוא מוגבל, ואין לו שייכות עם אור זה.

(ד) מדוע העבודה בדורות אלו נקראת "עבודה חדשה"?

1. כי היא באופן של 'חידוש' בכל יום ויום, מאחר שיוצאים יותר ויותר מהמצרים.
2. כי היא שונה מהעבודה בדורות הקודמים, בכך שהיא ירודה מאוד במעלתה.
3. כי היא שונה ונעלית בעין ערוך מהעבודה בדורות הקודמים.

(ה) באיזה אופן היתה עבודת המסירות נפש בזמן הבית?

1. היא היתה רק בבית המקדש, בו ראו גילוי אלקות.
2. היא היתה במדידה והגבלה דטעם ודעת.
3. היא היתה רק אצל יחידי סגולה.

(ו) מכל סוגי הנסיונות – איזה נסיון קיים בפרט בדור דעקבתא דמשיחא?

(ז) מהו הגילוי שיהיה בגאולה העתידה, שלכן אז תהיה היציאה מכל המיצרים וההגבלות?

שאלות בגמרא

מסכת סנהדרין

(א) מה הפי' "האומר אין תחיית המתים מן התורה"?

1. לא מאמין שיחיו המתים.
2. מאמין שיחיו רק הצדיקים.
3. מאמין שיחיו המתים, אך שלא נרמז זה בתורה.

(ב) מה לומדים מהפסוק דובב שפתי ישנים?

1. שלעת"ל יחיו המתים.
2. שמי שנאמרה בשמו הלכה בעוה"ז, שפתיו דובכות בקבר.
3. להו"א של הגמ' – כתשובה 1, ולמסקנא – כתשובה 2.
4. להו"א של הגמ' – כתשובה 2, ולמסקנא – כתשובה 1.

(ג) מנין יודעים שכשהן עומדין בתחיית המתים קמים בלבושיהם?

1. ק"ו מחיטה.
2. ק"ו מיוצר שיצר מן המים.
3. משל למלך שאמר לעבדיו לבנות לו פלטין.
4. זוהי שאלה בגמ' ולא איפשיטא.

(ד) איזה מתנות מסר אברהם אבינו לבני הפלגשים?

(ה) את מי דן הקב"ה בעוה"ב, את הנשמה או את הגוף?

(ו) מדוע החמה לא זורחת עד אמצע הרקיע, וחוזרת למזרח?

(ז) מה לומדים מהפסוק "אז ישיר משה"?

שאלות בשיחה

חל"ד פר' שופטים

א. איפה מובא בתורה ציווי להאמין בהגאולה?

1. "בנבואת בלעם . . . ושם ניבא בשני המשיחים".
2. בערי מקלט.
3. "ושב ה"א את שבותך".
4. בתורה אין ציווי כזה.

ב. האם נבואה על דבר טוב שייכת להתבטל?

1. כן, אם יגרום החטא.
2. כן, אע"פ שבפועל היא לא תתבטל – שייכת היא להתבטל.
3. לא, וכדברי הרמב"ם "אפילו על תנאי אינו חוזר".
4. לא, אלא אם ישתנה מסדרו של עולם.

ג. מה ההבדל בין הנצחיות שבתורה לבין הנצחיות שבמצוות?

1. בתורה הנצחיות היא בפשטות; במצוות, – ברוחניות.
2. בתורה הנצחיות היא בפשטות; במצוות – בפשטות.
3. אין הבדל ביניהם.
4. בתורה יש סיפורים שקרו גם בעבר; במצוות – מדברים ע"ש העתיד.

ד. להמבואר בהשיחה, מדוע לא נתקיימה הבטחת הקב"ה "עד יעבור עם זו קנית... בביאה שניה"?

1. כי גרם החטא.
2. כי זה לא היה נבואה.
3. כי ההבטחה נכתבה בתורה, ולא חלק ממצוה.
4. כל התשובות נכונות.

ה. מהו היתרון שיש בנבואה לגבי דברי תורה?

1. "חביבין עליי דברי סופרים".
2. נבואה נאמרה לבני אדם, ולפיכך יותר קרובה אליהם.
3. אין יתרון.
4. אף תשובה לא נכונה.

ו. מה השייכות של ערי מקלט לביאת המשיח?

1. ימות המשיח הוא "עיר מקלט" בזמן.
2. בביאת המשיח לא יהרגו, ולפיכך זה מרמז על היעודים דביאת המשיח.
3. גם בביאת המשיח יהיה ענין של ערי מקלט, כנאמר "הנער בן מאה שנה ימות".

נא לסמן בטבלה, באיזה ימים למדת בחוברת:

(לימוד פירושו לפחות שעה בכל יום)

שבת קודש כ"ד ניסן	יום שישי אסרו חג	יום חמישי אחש"פ	יום רביעי ש"ש"פ	יום שלישי ערב שש"פ	יום שני י"ט ניסן	יום ראשון ח"י ניסן

מוקדש
לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו
כ"ק אדמו"ר זי"ע

*

נדפס ע"י
התמים ר' שלום דובער
וזוגתו מרת אסתר

וב"ב
מרים חי', פריידא מלכה, מנחם מענדל
שיחיו
ליין

להצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו
ויזכו לראות נחת רוח יהודי חסידותי
מתוך הרחבה בגשמיות וברוחניות